

ЛЕЗГИ

Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чІал хуьх!**

8-сентябрдиз чи уьлкведа сифте яз Россиядин халкъарин чІаларин югъ кьейдна. РФ-дин Президент Владимир Путинан указдалди тешкилнавай и сувар Дагъустандин халкъдин шаир Расул Гьамзатов хайи йикъахъ галаз алакьалу авунва.

Хайи чІалариз федеральный дережада аваз фикир гун, абуруз талукъ кьилдин сувар тешкилун, са шакни алачиз, чІехи шадвилелди къабулдай кар я. Амма милли чІаларал рахазвайбурун къадар неинки са Дагъустанда, гьакІ Россиядин маса регионрани къвердавай тІимил жезвай чІавуз и гьалар дибдай дегишдай кьетІен серенжемарни герек я. Чи республикада и месэла иллаки хцидаказ акъвазнава. Дагъустандин халкъарин милли чІалар алай вахтунда квахъунин хаталувилик ква. Са мисал гьин: 2002-йисуз кьиле тухвай переписдин делилралди, чи республикада яшамиш жезвай агъалийрин 91 процентдиз чпин хайи чІалар чизвай, 2010-йисуз абурун къадар – 84, 2021-йисуз 66 процентдал къван аватна. Им чак виридак къурху кутадай пишан я.

» 2

1920–йисалай акъатзава

№ 34 (11243) хемис, 10–сентябрь, 2026–йис

WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

Куьмек гана кІанда

Хийир ЭМИРОВ

Кремлда 7-сентябрдиз Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путин Дагъустан Республикадин Къилин везифайар вахтуналди тамамарзавай Федор Щукинахъ галаз гуьруьшмиш хъана. Идан гьакъиндай «Лезги газетдиз» РД-дин Къилин пресс-куллугъди хабар гана.

Республикадин регъберди РФ-дин Президентдиз мартдин ва апрелдин варцара селлерик акатай инсанриз куьмек гузвай, абурун чІуру нетижаяр арадай акъудзавай гьалдикай малумат гана. Гуьруьшдин вахтунда гьакІни яшайишдин имаратар эцигуникай, даяедин махсус серенжемдин иштиракчийриз ва абурун хизанриз куьмек гуникай ихтилат фена.

«Владимир Путин: Федор Вячеславович, кІвалахар гьикІ я?

Федор Щукин: Къизгъин, амма лап итижлу я.

Владимир Путин: Гьелбетда, республика хъсанди, инсанарни гуьзелбур я.

Федор Щукин: Республика пара хъсанди, тажубардайди я».

Государстводин регъбердин ва Дагъустандин Къилин арада суьгъбет гьа икІ башламиш хъана. Федор Щукина сифте нубатда кар алай везифайрикай сад тир селлери ганвай зиянара арадай акъудзавай гьалдикай суьгъбетна. КІвалахар кьетІен гуьзчивилик ква ва тайинарнавай пландин бинедаллаз тамамарзава.

«Селлери зиянара гайи сифте варз пара четинди хъана. Зиянара гайи вири

чкаяр лиледикай михъна, яшамиш жедай чка авачир агъалияр кІвалералди таъминарна, къайдадикай хкатнавай рекъер туькІур хъууна. КІвалахдин кьвед лагъай пайни регъятди хъанач. Агъалийриз, майишатриз гайи зиянара тайинарна, пуч хъайи шейэр чкадал хкидай серенжемар къабулна.

Федеральный талукъ органри селлери гайи зиянара галай-галайвал тайинарна ва чна рекъе твазвай документрин бинедаллаз республикадиз тайин къадар финансарни кьвезва», - лагъана Ф. Щукина.

Ада яшайишдин кІвалер хсусият яз регистрація тавунвай агъалийриз куьмек гунин кІвалах кьилди кьейдна.

«За Куь фикир гьа и месэладал желб авурди тир. Гьелбетда, вири крар вахтунда тамамарна кІанда. Идан гъавурдани акъун лазим я. Эгер инсанар гьахтин четин гьалда гьатнаватІа, абуруз куьмекни гана кІанда», – баян гана Президентди.

«Чна Куь тапшуругърал гьар юкьуз амалзава. Хуьруьн майишатдин чилерал алай дараматриз талукъ яз чаз жемиятдин тешкилатри, меценатри куьмек гузва. Санлай къачурла, 3 миллиард манат кІватІна. Гьа и пуларикай чна кІвалер хсусият яз регистрація тавунвай, селлери зиян ганвай дагъустанвийриз куьмек яз чара ийизва. Куь тапшуругъар чна ян тагана кьилиз акъудда. Мадни лугъуз кІанзава хьи, гатфарин селлер жедалди регистрація тавунвай чилерин 60 процентни регистрація хъуунва. Абур кадастрдин учетдани эцигда», – лагъана Федор Щукина.

Владимир Путина яшайишдинни эко-

номикадин хилера авай гьаларикайни хабар къуна.

Республикадин регъберди малумат гайивал, Дагъустанда федеральный ва региондин вири программаяр уьмуьрдиз кечирмишзава. Федор Щукина кьилин хилерикай сад яз образование кьейдна. Жегиляр гзаф авай республикада образованидин идарайрал пар акъалтзава. Бязи школайра гьеле 2 ва 3 лагъай сменайра кІелзама.

Гуьруьшдин вахтунда Владимир Путина Урусатдин халкъарин чІаларин югъ тир 8-сентябрдиз хайи халкъдин шаир Расул Гьамзатоваз кьилди дикъет гана.

«Машгъур дагъустанви Расул Гьамзатоваз кьетІен фикир гунай вири дагъустанвийрин тІварунихъай за Квез пара хушвилелди сагърай лугъузва. И сувар республикада, адет тирвал, гегъеншдиз кьейдзавайди я. Ціи вири уьлкве тирвал 75-дав агакьна мярекатра кьиле тухузва», – лагъана Ф. Щукина.

СВО-дин иштиракчийриз ва абурун хизанриз куьмек гунин месэладални кьилди акъвазна. Федор Щукина государстводин Къилиз Дагъустанда СВО-дин ветеранрин кІвал арадал гьиз кІанзавайдакай лагъана. Владимир Путина и кардин тереф хвена ва дагъустанвийри даяедин серенжемда викІегъвилелди женгер чІугвазвайди кьейдна.

Федор Щукина республикадиз датІа-на куьмек гунай В. Путинаяз рикІин сидкьидай сагърай лагъана.

Россиядин Президентдихъ галаз кьиле фейи гуьруьшдикай гегъеншдиз Кремлдин официальный сайтдай кІелиз жеда.

Нумрадай кІела:

СЕЧКИЯР

ЯцІу гафарихъ яцІу крарни галайтІа...

Гьукумдин кьиле хъун, государство идара авунин карда иштирак авун патал политпартийрин арада бягъс, гьуьжетар, жегъ адетдин кар я. Демократвилин обществода маса рехъ авайди туш. Женгинин мурад сечкичийрин майилар, гуьгъуьлар жуван патаз гъун, краралди, гафаралди жув абуруз кІанарун я.

» 3

УЬМУЬР

ЧІуру адетринни гьалатІрин регъверик...

Романдихъ кьетІенвилер гзаф ава. Сюжетдин, асул мана-метлебдин цІар, гъал (линия) эхирдиз кьведалди ачухар тавуни кІелзавайди желбзава, ам итижлу ийизва. Кьилер эсердин игитрин тІварарикай («Саид», «Цуьквер», «Къурбан», «Наташа», «Мирзе-Керим» ва икІ мад) авуна, ва-кьийрикай, чпин рикІе авай фикиррикай, жезвай крарикай чпи лугъуни ктаб кІелун, манадин гъавурда галай-галайвал акъун лап регъятарзава.

» 5

ТАРИХ

«Ажайиб кьвез фида дуьнья...

Кьейдна кІанда хьи, лезгияр, гьакІ маса халкъар хьиз, Урусатдин лувак акатунихъ хъсан терефар гзаф ава (экономикадин, культурадин ва маса рекъерайни виликди фидай мумкинвилер ачух хъана).

» 6

ЮБИЛЕЙ

Милливал ивидик квайди

Куьухуьрви Фазил. И тІвар кьун бес я – чидай къванбур ам хушдиз рикІел гъида. ГьикІ хьи, ам гьам меркезда, гьам Кьиблепатан Дагъустандин районра тешкилзавай медениятдин, эдебиятдин, халкъдин месэлайриз талукъ милли мярекатра иштиракзавай гъар садаз чиди.

» 7

ОБРАЗОВАНИЕ

ТІварни Къизил – карни къизил

Липецк шегъерда кьиле фидай Вири-россиядин «Дидедин чІаланни литературадин виридалайни хъсан муаллим – 2026» конкурсда иштиракдайбурук РД-дин образованидин министерстводи пуд кас – кьве муаллимни са тербиячи кутунва. Абурукай сад чи лезги вах Къизил Азизагъаевна я.

» 8

ХАБАРАР

МФЦ-дай вахчуз жеда

«Госкууллугъра» заказнавай электронный документ МФЦ-дин идарада чарчел акъудиз ва муьгъуьрдалди тестикъариз жеда. Ихътин кууллугъ регионда авай МФЦ-дин вири идарайра кьилиз акъудзава.

» 12

Чаларин сувар

Агъмед МАГЪМУДОВ

» 1

Гич тахъайтIа, сифте нубатда мектеб-ра дидед чIалан тарсариз чара авунвай сяттерин къадар артухарна кIанда...

Чаларин сувар Дагъустанда вини де-режада аваз, тешкилувилелди къейд-на. Саки вири района, шегьерра дагъ-

гъамедсалам Мегъамедова, кIватI хъан-вайбуруз сувар мубарак авуналди, Ра-сул Гъамзатова лагъай келимайрин мана ачухарна: «Гъамзатов кIевелай инанмиш тир: Ватандихъ авай гъиссер, халис ва-танпересвал ва милли дамах сад-садахъ галаз акъажунра хъун мумкин туш. Рос-сиядин халкъаризни гъамиша анжах са-нал хъун хъсан жеда...».

СКФО-да Прези-дентдин патай тамам ихтиярар ганвай Ве-килдин тIварцIихъай адан куьмекчи Евгений Ткачев рахана. Мил-летрин крарин рекъай федеральный агентст-водин кыл Игорь Ба-ринова вичин докладда государстводин милли сиясатдин асул тере-фар къейдна. РФ-дин Госдумадин миллетрин крарин рекъай Комитет-дин председатель Вла-димир Иванова вири халкъарин чIалар хуь-

дай шартIар яратмишун, жуьреба-жуьре миллетар сад-садахъ галаз алакълу ийизвай урус чIал вилик тухун важиблугу тирдакай лагъана.

Официальный паюнилай къулхъ конференциядин кIвалах секцияра да-вам хъана. Абуру РФ-дин Президентдин къенепатан сиясатдин управленидин килин меслятичи Сергей Бааха, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министр Тамерлан Абуталимова, «Знание» обществодин генеральный

ви халкъарин чIалариз, сеняткарвиле-риз, адетриз, девлетлугу медениятдиз та-луькарнавай мярекатар кыле фена. Кы-линбур Махачкъала шегьерда тешкилна-вай. Тарихдин «Россия – зи тарих» пар-куна «Халкъарин садвал – Россиядин къуват!» лишандик кваз РФ-дин регион-рин гъукумдин органрин регъберрин чIехи конференция кыле фена. Тешкилатчи РД-дин милли сиясатдин ва динрин кра-рин рекъай министерство тир лишанлу вакъиа Россиядин халкъарин чIаларин

ийкъазни халкъарин садвилдин йисаз та-луькарнавай. Иштиракчийри государств-водин милли сиясатдин стратегия кы-лиз акъудунин, милли чIалар хуьнин кар-да алай аямдин технологйрикай мен-фят къачунин месляяр ва жемиятда адетдин конфессийри къазвай чка вере-вирдна. Модератордин везифаяр РФ-дин Общественный палатадин миллетринни динрин арада алакъларин, миграциядин рекъай кардик квай комиссиядин предсе-датель Владимир Зорина тамамарна.

Мярекат Дагъустандин Кылин ве-зифаяр вахтуналди тамамарзавай Фё-дор Щукина ачухна. «Лишанлу кар ам я хъи, къе чун халкъарин садвилкай маш-гъур шаир Расул Гъамзатов хайи юкъуз рахазва. Ада вичин уьмуьрдалди ва яратмишунралди хайи халкъдихъ, чIа-лахъ, медениятдихъ авай кланивал тес-тикъарна. Шаирдин эсерри чав гъа клани-вал къатIуз тазва, сада-садаз гъуьрмет ийиз чирзава...», – лагъана республика-дин Кыли.

РФ-дин Президентдин Администра-циядин Руководителдин заместитель Ме-

директордин заместитель Георгий Буд-ныйди, ДГУ-дин координационный цент-радин кыл Мегъамед Мегъамедова, Рос-сиядин халкъарин кIвалин директор Ана-Полежаевади кыле тухвана. А. Поле-жаевадин регъбервилек кваз кыле фейи секциядал хайи чIалар хуьнин ва ви-лик тухунин карда алай аямдин техно-логйрикай менфят къачунин месляяр веревирдна. Секциядин кIвалахда «Ян-декс» компаниядин векил Андрей Михе-ева, РД-дин рекъемрин рекъай вилик фи-нин, информациядин ва печатдин минис-трдин везифаяр вахтуналди тамамарза-вай Юрий Гъамзатова, РД-дин Халкъдин Собранидин комитетдин председатель Фирудин Ражабова ва масабур ишти-ракна.

8-сентябрдиз Дагъустанда «Пацу дур-найрин йикъар» фестивални гатIунна. Расул Гъамзатован яратмишунрихъ галаз алакълу и фестиваль цIи 40-сеферда кыле фена.

Гегъеншдиз РД-дин Кылин Админис-трациядин телеграм-каналдай клелиз жеда.

Хабарар

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

Гъазурвал аквазва

Дагъустанда 2027-йисан бегьер патал 93 агъзур гектардин майданра зулуз те-хилдин магъсулрин тумар цун пландик ку-тунва. Идакай Дагъустандин хуьруьн ма-йишатдин ва недай суьрсетдин министер-стводин телеграм-каналди хабар гузва.

Чешмеди къейдзавайвал, алай вах-тунда майишатри гъазурвилер аквазва, 3 агъзур гектардилай гзаф майданар ту-мар цун патал гъазур я.

Виридалайни гзаф Хасавюрт (19,5 агъзур гектар), Къарабудахкент (10 агъ-зур гектардилай гзаф), Ногъай (9,6 агъ-зур гектар), Къизляр (7,5 агъзур гектар) района цадайвал я.

Чешмеди хабар гузвайвал, 20 агъ-зур тонн къван тумар герек къевезва. Алай вахтунда майишатра герек тир къадар-дин къудан са паюнилай артух тумар ава. Районрин АПК-дин управленийрин ви-лик бес тежезвай тумар маса къачунин месэла эцигнава. Гъа са вахтунда абуру къачузвай тумарин еридизни къетIен фи-кир гана кланзава.

Къейдзавайвал, чуьлдин кIвалахриз гъазурвал акунин метлеблугу хилерикай сад майишатар дизелдин кудайдалди таъминарун яз ама. Раижавайвал, и кар патал региональный къуд оператор тайи-нарнава. Кудайди агакъарунин кIвалах майишатри ганвай арзайрин бинедаллаз кылиз акъудзава.

Къейдзавайвал, алай вахтунда кы-линди аграрийрин гъазурвилдин герек тир дережа, тумар, кудайди ва маса такъатар вахтундамаз агакъарун, цунин кIвалахар хъсан шартIар авай муддатда кылиз акъудун таъминарун я.

Хъсанбуралди...

«Дагээнерго» филиалдин пешекарри 2026-йисан эвел кылелай инихъ ЛЭП-ра (линии электропередач) 0,4-10 кВ-дин 89 километр куьгъне хъанвай симер СИП (са-монесущий изолированный провод) жуьре-динбуралди дегишарнава. Идакай «РСК» карханадин телеграм-каналди хабар гузва.

Гъа са вахтунда, чешмеди СИП-дин къетIенвилерикайни раижава:

- ам гъавадин четин шартIариз дурум гуз жедайди я;
- гар акъатай вахтунда и жуьредин си-мер сад-садал гьалтайла ва абурал маса затIар аватайла куьруь замыканияр жедач;
- муркIади са акъван къазвач;
- ам инсанар, къушар ва гъайванар патал хатасуз я.

Чешмеди адетдин симер СИП-далди дегишаруни вуч гузватIа, гъадакайни лу-гъузва:

- агъалийрив электроэнергия агакъа-рунин ихтибарлувал ва ери артухарзава;
- электричестводин рекъай хатасуз-вал хуьнин къайдаяр чIурунин дуьшубш хъайитIа, мумкин тир хаталувал агъузар-зава ва икI мад.

Хабар гузвайвал, алай йисан эхир-далди пешекарри ЛЭП-ра мад тахминан 288 километр къецил симер СИП-далди дегишарда.

КIвалахар давамарзава

Дагъустанда пешекарри рекъер хуь-нин ва абур хъсанарунин кIвалахар да-вамарзава. Идакай региондин транспорт-дин ва рекъерин майишатдин министер-стводин телеграм-каналди хабар гузва.

(Шикил – Дагъустандин транспортдин ва рекъерин майишатдин министерстводин телеграм-каналдай)

Кылди къачуртIа, чешмеди къейдза-вайвал, региондин вири мулкларал рекъе-рин къурулуш хуьнин ва хъсанарунин жи-гъетдай пландик кутунвай ва цIийиз ара-дал атанвай кIвалахар тамамарзава. Ара атIун авачир ва хатасуз гьерекат таъми-нарун патал дагълух ва дуьзенлух район-ра бригадайри зегъмет чIугвазва.

Тамамарзавай асул кIвалахар ибуру я:

- рекъер уцIенвай рагарикай ва ши-мерикай михьи авун;
 - рекъерилай яхдиз элячIдай чкайриз шир ягъун;
 - фуруар хъанвай чкаяр ремонт хъувун;
 - рекъерал аватнавай накъварни къванер михьи хъувун;
 - машинар гьалдай чкайрилай къва-нер алуд хъувун;
 - рекъер зирзibilрикай ва анрал пайда хъанвай маса затIарикай (гъвечи кIванер, къум, накъв...) михьи хъувун.
- Чешмеди гъакIни раижавайвал, рес-публикадин и хиле кIвалахзавай пеше-карри рекъер авай гьалдал гъар юкъуз гуьзчивал тухунин, гъавадин шартIар де-гиш хъайила, гъасятда серенжемар къа-булунин кIвалахар давамарзава.

Россиядин Яракълугу къуватрин жергейра икърардин бинедаллаз къуллугъ ийиз кланзавайбурун фикирдиз!

ЕСТЬ ТАКАЯ РАБОТА - РАБОТАЕМ. РОДИНУ ЗАЩИЩАТЬ БРАТ!

ОТ 3.600.000 РУБЛЕЙ
ДО 4.100.000 СРАЗУ
– САМАЯ БОЛЬШАЯ ВЫПЛАТА В РОССИИ
ОТ 6.500.000 РУБЛЕЙ ЗА ГОД

ЗВОНИ СЕЙЧАС | 8(8722)557700

Украинада кыле физвай дяведин махсус серенжемда икърардин бинедаллаз иш-тиракзавайбуруз гузвай пулунин такъатрин къадар артух хъанва. ИкI, са сеферда гуз-вай пул 3,6-4,1 (пуд миллионни ругуд виш агъзур манатдилай къуд миллионни са виш агъзур манатдал къван) млн манатдив агакънава.

Къейдзавайвал, 3,1 миллион манат пул резервдин фондунин гысабдай яз Да-гъустан Республикадин патай чара ийизва. 400 агъзур манат – уьлкведин бюджетдай, 100 агъзурдалай 600 агъзур манатдал къван – муниципалитетдай.

Идалайни гъейри, икърардин бинедаллаз къуллугъзавайбурув гъар вацра 210 агъ-зур манатдилай тIимил тушиз мажиб агакъда. ГъакIни иштиракчийриз душмандин тех-ника тергунай алава пулар, чилин участок гузва.

” Люди — это
главная ценность
России.

Их нужно беречь

(с)Алексей Нечаев

ПАРТИЯ
НОВЫЕ
ЛЮДИ

18-20
сентября
2026

ВЫБОРЫ ДЕПУТАТОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ IX СОЗЫВА

ГОЛОСУЙ ЗА ЗЕЛЁНЫХ!

ЗА СВОБОДУ И ПРИРОДУ

№5 В ИЗБИРАТЕЛЬНОМ
БЮЛЛЕТЕНЕ

ЯцІу гафарихъ яцІу крарни галайтІа...

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Сечкирихъ сиясатдин жигъетдай гьикъ-ван еке метлеб аватІа лугъунин чарасузал авач. Россиядиз душманвалзавай «коллективный западдин» политикар, пропагандистар чи уьлкведа, адан къенепата жезвай вакъийриз «микроскопдай» килигзавайди, «чІурувилер», татугайвилер жагъуриз алхъзавайди чир хъун герек я. Душманри чпин ниятар кевирни ийизвач: СВО кьиле тухузвай четин вахтунда чи жемиятда ихтибарсузвал, наразивилер тун, ам пайи-паяр авун – ингъе абурун мурад. Дикъетлувал, жавабдарвал, сабурлувал иллаки гзаф истемиззавай девир я им. Гзафни-гзаф политикадал машгул ксарин патай дикъетлувал. Гъиле гъукум авайбурун патай. Гъар юкъуз, пакамалай няналди, йифен геждадди телевизордин экрандилай агъалийрин квалера мугъман жезвайбурун патай. Гьелбетда, – чи виридан патай.

Лугъун герек я хь, Мегъарамдхурун районада, заз хабар авайвал, амай лезги района хъиз, сечкириз тешкиллувилелди, къалмакъал авачиз гъазур жезва. Гъахъ лагъайтІа, сесер гудай 3 югъ тайинарунлай наразивал ийизвай сечкичирни тІимил туш. И къайдадихъ вичин артуханвилерни ава эхир – сечкичирхъ жезвай къулайвилер: сес гуз вун къе агакънатІа, ваз кІани кандидатдиз, партиядиз, пака фена жуван сес це, пакани агакъ тавуртІа, ваз муькуь югъни ганва. Еке къулайвал, къайгъударвал тушни им?

Партийри чпин программаяр раижзава. Депутатарвиле кандидатри сечкичирхъ галаз гуьруьшар кьиле тухузва. Анрал гъукум критика ийизва. Агъалийрин дулана жагъ хъсанарун, уьлкве вири рекъерай вилик фин патал чпи парламентда ийидай кІвалахдикай, къабулун чарасуз тир законрикай лугъузва. Оппозицияда авай партийри чпин критикада пенсионрин реформадин «къван къванцел» тазвач. Абуру пенсиядиз фидай яшар тІимиларун ва пенсиядин агъа кІанин къадар 60 агъзур манатдилай тІимил тахъун истемиззава. Эхирки, сечкирин кампанияда иштиракзавай вири партийрин программаяр хъсанбур, халкъдиз хуш жедайбур я. Эгер абуру, тупламыш хъана, чи виридан мурад, къуватар сад авуна кІвалахитІа, уьлкведин гележег хъсанди жеда. Чаз абурун гафарни крар чара тахъун, виридахъ общество вилик тухунин карда агалкъунар хъана кІанзава.

Амма лугъун герек я хь, эхиримжи йисара аквазвайвал, сечкичирни партийрин программаяр, хиве къунриз къилин фикир гузвач. Инсанри лугъузва хь, «гъар сеферда сесер гудалди, ваз кьизилдин дагълар хиве къазва, сечкирилай гуьгуьниз вири рикелай ракъурзава. Гафар – яцІу, крар кьелечі жезва. Гьикъван икІ хъурай»? Гъавилей, «ахпани кьий пакани – чан гъилий-

гъилиз» лугъуз, гзаф сечкичирни сесер чпин вилериз аквазвай, менфятлу, хиве къуртайин крар кьилиз акъудзавай тайин касдиз гузвайди я, партиядин программаяриз – ваъ. Ахпа абурун сесер а кандидат авай партиядин хийирдиз элкъевезва. Месела, «Единая Россия» партияди авай лезгийри дамахзавай меценатар, сенатор Сулейман Керимов ва Дагъустандин Халкъдин Собранидин депутат Имам Яралиев ва я «Справедливая Россия» партияди авай РД-дин парламентдин депутат, лезги чІал, культура вилик тухунин карда мерд спонсор, меценат, вичин бине СтІал Сулейманан райондай тир Марат Алиаров. Абуру гъи партияди аваз хъайитІа, гъада гзаф сесер кІватІа. Гъавилей чи республикада сечкиря ЕР гъалиб хъунал, КПРФ-дихъ галаз СР-дизни парламентда чкаяр жедайдал завай шак гъиз жезвач. Гъи партия квелди машгуьр ятІа, гъидахъ гьикъван гзаф-тІимил терефдарар аватІа, гъим халкъдин итижрин кьайгъуда аватІа, сечкичирхъ гъар садаз хъсандиз чизва.

таз гъун, краралди, гафаралди жуь абуруз кІанарун я. Захъ галаз «женгина» авайбурулай зун квелди хъсан ятІа, зи артуханвал квекай ибарат ятІа, сечкичирхъ къалурун. Амма и женгера къайда-къанунрал, этикадин, гъахълувилин принципрал амал авун чарасуз я.ТахъайтІа хъи чуьруькар, къалмакъал акъатзава ва ви женг ваз аксидаз элкъевезва. Яни ви алахъунри хийир ваз гузвач, ви конкурент, ваз акси, оппозицияда акъвазнавай кандидатдиз гузва.

Килиг садра гъикІ жезватІа. 14-августдиз Самарадин областдин судди Госдумадин комитетдин председателдин заместитель, машгуьр депутатрикай сад тир ватанперес, коммунист, тарихдин илимрин доктор Михаил Матвеев Госдумадин депутатвиле кандидатрин сиягъдай акъудна. Адак гуя сечкирин гъакъиндай закон «чІурна» лагъана тахсир кутазвай. Месела, М. Матвеева вичин сайтда ва соцсетра, шикилрин авторивай ихтияр къачун тавуна, абуру янавай шикилар ганва. Лугъун хь, Госдумадин депутат М. Матвеева вичин сечкичирхъ га-

Амма гъахълувал гъалиб жеда. Гъамиша. Яргъал-муьквал – гъалиб жеда. Госдумадин кардик квай депутат, илимрин доктор, коммунист Михаил Матвеев сечкирин сиягъдай акъудунин къарар къуватдай веъена. 26-августдиз Нижний Новгород шегъерда Апелляционный суддин къарардалди. Гъахълувал арадал хкана. Интернетда хабар гузва хь, са мандатдин сечкирин округда коммунист М. Матвеевахъ галаз бягъсина единоросс А. Живайкин ава. Акван 20-сентябрдиз сечкичирни вуч лугъудатІа.

Еке къалмакъал къарагъай маса вакъиа. Саратовдай тир тІвар-ван авай блогер, коммунист, КПРФ-дин обкомдин секретарь Николай Бондаренко полицияди къуна, суддин вилик акъвазарна, экстремизмдиз талуькъ статьядай 1000 манат жерме авуна.

Политкорректность гъисаба такъуна, гъукум, чІехи къуллугърал алай чиновникар гъамиша хъи критика ийизвай, абуруз «угърияр», «лутуяр» лугъузвай Н. Бондаренко малаик хътин михь кас туш. Эгер интернетда адакай гузвай хабарар дуьзбур ятІа. Лугъузва хь, ам киклидай чуьруькчи я. Амма интернет пад квачир сив хъиз рахадай затІ хътинди я: вуч кІан хъайитІани, кхъихъ. Гъа са вахтунда Бондаренкодин гафарикай гзаф инсанриз хуш къевезвайди ва адан тереф гзафбуру хуьзвайдини рикел хвена, веревирд авун герек я. И блогердихъ къве миллиондилай гзаф подписчикар ава эхир.

Ихътин ксарик тахсир кутадайла, инкар ийиз тежер, инанмишардай деллар гъун чарасуз я. Акъазвайвал, сифте хъайи райсуддин къарар къуватда тур апелляциядин, Саратовдин областдин суддин агалнавай заседанидал гъайи делилривай блогер вич ва адан терефдарар инанмишариз хъанач. Абуру кевелай наразивалзава. Суддин къарар къуватда гъатна. Николай Бондаренкодиз, хкъзавай кандидат яз, са йисан девирда сечкиря иштиракдай ихтияр авач. «Вассалам – шут тамам» лугъуда ихътин чІавара, дустар.

Чи ихтилатдин кьил-кьилел хъуналди, мад сеферда фикир желб хъийиз кІанзава: сечкирихъ галаз алакълу чІехи чуьруькди ва ада арадал гъизвай хъи суалри, наразивилери общество къве патал пайзава, мурадар чара ийизва, ихтибарсузвал гъизва. Къецепатан чи душманризни кІанзавайди гъа им я. И муьквара и кар Россиядин Президент Владимир Путина мад сеферда ачухарнай.

«Единая Россия» чи уьлкведа виридалайни чІехи политпартия я. Адан тІварцІихъ галаз уьлкведин уьмуьрдин вири хилера еке агалкъунар, хийирлу крар алакълу ийизва. «Сад тир Россиядин» жергейра тІварван авай политикар, алимар, экономистар, дуьньяда машгуьр бизнесменар, саки вири губернаторар, гъукуматдин членар, чІехи къуллугърал алай ксар, спортсменар, вири инсаниятдиз вичин тІвар чизвай, космосдиз фейи сад лагъай дишегъли Валентина Терешкова ва маса машгуьр ксар ава.

Гъукумдин кьиле хъун, государство ида-ра авунин карда иштирак авун патал политпартийрин арада бягъс, гуьжетар, женг адетдин кар я. Демокративилин обществода маса рехъ авайди туш. Женгинин мурад сечкичирин майилар, гуьгуьлар жуван па-

лаз гуьруьш тухузвайла ягъай шикил вичин сайтдиз гудайла, фотографдивай ихтияр къачуна кІанзавайди тир (а шикилар ягъайбур депутатдин вичин куьмекчияр тир). Акъазвани, гъихътин «тахсиркарвал» авунатІа депутат, коммунист Матвеева? Вичин шикил ягъай вичин куьмекчидивай ихтияр къачуна.

Кандидатдин мадни чІехи «тахсир» ам хъана хь, ада вичин сайтда Майкрософтдин шрифт ишлемишнава ва Россиядиз акси америкави миллиардер Билл Гейтсан авторвили ихтияр чІурзава, адаз зарар гузва. Коммунистди Америкадин миллиардердивай, пул гана, ихтияр къачуна кІанзавайди тир. Ам мадни девлетлу жедайвал, а девлетар Россиядиз акси рекъе твадайвал? Куьн хъуьрезвани, дустар?..

**МАГОМЕД
МАГОМЕДОВ,**
народный кандидат
в депутаты Госдумы РФ
по Буйнакскому
одномандатному округу №11

КПРФ

**ВЕРНЕМ
РОССИИ
БУДУЩЕЕ**

1. ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
2. ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
3. ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
4. СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
5. ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
6. ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
7. УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
8. ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
9. СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
10. ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

**МАХМУД
МАХМУДОВ,**
народный кандидат
в депутаты Госдумы РФ
по Дербентскому
одномандатному округу №12

КПРФ

**ВЕРНЕМ
РОССИИ
БУДУЩЕЕ**

1. ОСТАНОВИМ РОСТ ЦЕН, ТАРИФОВ И УСЛУГ ЖКХ.
2. ВЕРНЁМ РАБОТУ В РОССИЙСКУЮ ГЛУБИНКУ. ПОДНИМЕМ ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ.
3. ОТМЕНИМ ПЕНСИОННУЮ РЕФОРМУ. ВЕРНЁМ СПРАВЕДЛИВЫЙ ПЕНСИОННЫЙ ВОЗРАСТ: 60 ЛЕТ ДЛЯ МУЖЧИН И 55 ЛЕТ ДЛЯ ЖЕНЩИН.
4. СДЕЛАЕМ МЕДИЦИНУ И ОБРАЗОВАНИЕ ДОСТУПНЫМИ И КАЧЕСТВЕННЫМИ.
5. ВЕРНЁМ В СОБСТВЕННОСТЬ ГОСУДАРСТВА ПРИРОДНЫЕ РЕСУРСЫ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОТРАСЛИ ЭКОНОМИКИ.
6. ПРЕВРАТИМ ФИНАНСОВУЮ СИСТЕМУ СТРАНЫ В ИНСТРУМЕНТ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ, А НЕ СПЕКУЛЯЦИИ.
7. УСТАНОВИМ ПРОГРЕССИВНУЮ ШКАЛУ НАЛОГОВ. ЗАСТАВИМ БОГАТЫХ ПЛАТИТЬ БОЛЬШЕ!
8. ПРИМЕМ ЖЁСТКИЕ МЕРЫ ПО БОРЬБЕ С КОРРУПЦИЕЙ. ВЕРНЁМ ДОВЕРИЕ К ИЗБИРАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЕ И ГОСУДАРСТВУ.
9. СДЕЛАЕМ ИНТЕРНЕТ ДОСТУПНЫМ И БЕЗОПАСНЫМ. ПРЕКРАТИМ ВНЕСУДЕБНЫЕ БЛОКИРОВКИ И ОГРАНИЧЕНИЯ.
10. ОБЕСПЕЧИМ РОСТ ДОХОДОВ ГОСУДАРСТВА. УКРЕПИМ ВПК И АРМИЮ.

ПАРТИЯ НОВЫЕ ЛЮДИ

Люди – это главное богатство страны. Они куда важнее, чем нефть и газ. Без них огромная территория так и остаётся просто территорией. И этот капитал мы сейчас теряем. Когда врач не поставил вовремя нужный диагноз. Когда ученый уходит из науки, потому что не видит поддержки на будущее. Когда кто-то так и не решился открыть своё дело, испугавшись первого же штрафа. За каждым таким случаем – не просто статистика, а потерянный врач, предприниматель или инженер, которого стране больше взять неоткуда.

За последние тридцать лет мы прошли путь от очередей и талонов до сервисов, которые угадывают, что нам нужно, раньше, чем мы сами это поймём. Такси приезжает за три минуты, заказ из кафе – за полчаса, а один плохой отзыв может стоить компании клиентов и репутации. Всё это сделали не министерства, а предприниматели и компании, которые каждый день искали, как сделать быстрее, дешевле и честнее. Для нас это стало нормой – мы просто не помним, как было иначе.

Наши цели:

В политике – добиться политического разнообразия, внедрить выборность и конкурентность на всех уровнях; сделать сообщества полноправными участниками диалога с властью.

В экономике – освободить предпринимателей от ограничений, силового и налогового давления; увеличить доходы людей.

В безопасности – вернуть полицию и спецслужбы к их главной задаче – защите граждан; вернуть свободу слова, мнений и собраний.

В здравоохранении – перейти от медицины, обслуживающей интересы фармацевтических корпораций, к здравоохранению, которое позволит людям меньше болеть.

В образовании и науке – снизить бюрократическое давление на педагогов; обучать предпринимательству.

В экологии – развивать и использовать новейшие природоохранные технологии для защиты окружающей среды.

Политическое устройство

- Сделать политику конкурентной.
- Вернуть прямые выборы мэров.
- Вернуть деньги и полномочия регионам.

Экономика

- Миллионы россиян сегодня работают на себя – пишут код, снимают видео, делают дизайн, запускают онлайн-проекты. Но система пока не воспринимает их всерьёз: банк отказывает в ипотеке без трудовой книжки, платформа меняет условия в одностороннем порядке, а болезнь оставляет без единой выплаты. Мы хотим, чтобы у этих людей были те же права и защита, что и у наёмных работников.
- Ввести налоговые льготы за трудоустройство выпускников.
- Увеличить долю малого и среднего бизнеса в ВВП страны до 50% в течение 10 лет.

Безопасность и правопорядок

- Выбирать руководителей силовых органов.
- Сделать правоохранительные органы подотчётными обществу.
- Отменить «палочную» систему.

Здравоохранение

- Ввести материальные стимулы для медработников за снижение количества тяжёлых и хронических заболеваний.
- Обеспечить детей здоровым питанием.
- Ввести федеральные оклады для врачей, медицинских сестер и младшего медицинского персонала.

Образование

- Увеличить зарплаты учителям, запретить принуждение к сверхнагрузке. Ввести единую федеральную оплату в размере 75 тысяч рублей в месяц за одну педагогическую ставку.
- Отменить бюрократический пресс.
- Воспитывать самостоятельность, предпринимательское мышление, предпринимательскую грамотность.

Экология

- Сделать экологию частью градостроительной политики.
- Развивать внутренний туризм.

Интернет

Интернет – это рабочее место, источник дохода и пространство жизни для миллионов россиян. Блоги, каналы, онлайн-магазины – это годы труда и вложений, а грубые ограничительные меры быют не по угрозам, а по обычным людям. Мы защищаем людей там, где есть реальная опасность, и оставляем в покое всё остальное.

Мы не обещаем чудес и не торгуем страхом. Россия может стать удобнее для жизни, и мы знаем, с чего начать. Через пять лет чиновник, который откажет человеку без объяснения, будет обязан извиниться и возместить ущерб. Социальные пособия будут зачисляться без хождения по кабинетам. Чтобы открыть своё дело, государство нужно будет просто уведомить. Малый бизнес получит те же условия, что сегодня есть только у крупных компаний с государственным участием. А правила, которые касаются жизни человека, перестанут меняться быстрее, чем он успевает о них узнать.

Цийи ктаб

Чуру адетринни
гьалатІрин регъверик...

Ш. ШИХМУРАДОВ

Журналистикада хьиз, эдеби-ятдин рекъени активвилелди яратмишзавай **Нариман Меликович ИБРАГЫМОВ** гьикаятдин, ши-ратдин, публицистикадин, тарихдин, фольклордин (ва икІ мад) 39 ктабдин сагъиб я. Мукъвара писателди чаз мад са итижлу эсер – «**Са гьалатІди кайибур**» роман багъишнава. 300 экз. тираж авай ам «Дагосиздатди» акъуднава.

Ам асул гьисабдай чи игит халкъди, баркаллу Яру Армияди, тубъунихъ кьван яракьламиш хъана, Европадин уьлквейарни вичин пацук кутуна, Советрин Союздал вегъей фашистрин Германиядин винел Чехи Гъалибвал къазанмишна 80 йис тамам хъуниз талуькарнава.

Залум даяведикай, уьлквейрин, халкъарин, инсанрин кьилел ада гъайи кьван бедбахтвилерикай гзафбуру кхьенва. Дяведи миллионралди инсанрин кьисметар регъверик кутуна. Телеф хъайибурун, гел галачиз квахъайбурун, инвалиддин сан-гьисаб авач. Рух-ваяр, гъуьлер, стхяр женгера телеф хъайи дидейрин, сусарин, вахарин, багърийрин дерт-гъам квелди алцумиз жеда?!

Ктабда чпикай ихтилат физвай вакъийарин, гьерекатрин, мусибатдин йисара инсанрин кьилел атай жуьреба-жуьре дуьшуьш-рин къадар лап гзаф, абур кьиле физвай майданарни гегъенш я: Москвада, Клинда, Дагъустанда, Къиргъизистанда, дагълух лезги Миргихуьре ва масанранни.

Яргъал чІугур даяведин зулуматдин йисара кьилел атай жуьреба-жуьре дуьшуьшри, гъахъсузвилери акъажарай, кІтай, чІуру бязи куьгъне адетри, тухумдин чІехибуру, диде-бубади гъиляй кьведайвал авунри уьмуьр чІулаварай, гъахътин крарин шагьидар хъайи инсанрикай кхьенва авторди.

Къанунсузвилелди, гьакІ шерфитнедалдини репрессийрик кутуна, гьарнихъ яргъариз суьругъннавай лезгийрин уьмуьрдикай хайи ерийрихъ рикІ гьикІ цІразватІа кхьенвай чинар тІимил туш романда. Михи муьгъуьббатдикай, лезги намусдикай, къанажагълувиликай, викІегъвиликай, милли кьетІенвилерикай, вафалувиликай, мугъман хушдиз къабулуни, хванахавилин хъсан адетрикай итижлуказ кхьенва.

Романдин кьилин игитрикай сад тир миргихуьруьнви Мирзе-Керимаз армиядиз 1940-йисан гатфарихъ звер гана. КІвале свас ва бицІи хва авай. Ада сифте кеперпата гзаф женгера кьегъалвилер къалурна. Ам «Жуьрэтлувиляй» медалдиз лайихлу хъана. 1942-йисуз Москвадал гъужумзавай душмандин вилик пад къун патал чи аскерди жуьрэтлувал къалурзавай. Мирзе-Керима кьве танк ва хейлин фашистар тергна. Вични душмандин бомбайрик акатна. Ам пуд йикъалай, вич-вичел алачиз, накъварикай жагъун хъувуна. Госпиталда адан бедендикай ракъун клусар хкудна. Ам «ругъдиз

мягкем, раган кьван хъинди» тирдакай лугъузва медперсоналди. Сагъ хъхъана гена. Дяведилай гуьгъуьнз ам Клин шегъерда акъвазна, вичихъ гелкъвей медсестра Наташадал звленмиш хъана. Адан хва Саидаз дах Дагъустандай, лезги тирди чизва. Ада хайи чкайрикай, багърийрикай, Клинда гьикІ хъана акъвазайди ятІа, суьгъбетдачир, хабар кьурлани, кьил къакъуддай. Хци кьатІузвай хьи, бубадин уьмуьрда бейнидиз гзаф таъсир авур са кар хъанва. Саид и сир чирунин гуьгъуьна гъатзава. Ам дагълух хуьруьз хъфизва ва ана адаз вири крар ачух жезва.

Дяведив гатІунай зур йисалай хъиз хуьруьз Мирзе-Керим кьена яни, квахъна яни лугъузвай чар хтанай кьван. Адан свас Раиятан дерт-гъам иллаки зулуматдинди хъана. Военкоматриз чарар кхъейла, хквезвай жавабар гъа сад хътинбуру тир: «Яру Армиядин аскер Мирзе-Керим Эмиров Ватан патал женгера гел галачиз квахъна». Са йис алаатайла, Раиятан месэла гъялна: свас хендеда ва хтул Саид етим тахъун патал Раият чІалал гъана, цІерид йиса авай Гъажи-Керимаз некагъ хъувуна. «Хуьре кьейи итимрин кьвед-пуд аялар галай дишегълиярни гъуьлерин стхайриз ахцукъар хъувур, гъатта кьвед лагъай папар язни, дуьшуьшар авай», – кьейднава ктабда.

1947-йисан зулуз Бакудай хуьруьнви Пирмет хтанва. «Исмаилан Мирзе-Керим сагъ я» лагъай хабар чІкІана хуьруьз. Бакудиз хъфидайла, Белиждин станциядал ада вичел офицер Мирзе-Керим ацалтайдакай ва вичивай Раият стхадиз ахцукъар хъувунвайдакай хабар гун хъаналда. ИкІ, хуьруьз хквез рекъе авай игитдин рикІ тІарна, амни кьил туькІвей патахъ яргъариз катна. Пуд варзни алатнач – дерт эхиз тахъай Раият, ахпа адан гъвечІи рушни кьена. Гила, 30 йис алаатайла, Мирзе-Кериман хва (урус-лезги) Саид хуьруьз хтанва. Вичин дахдиз хабарни авачиз. ЧІехи бубади вичи тади къачурди, хизан чІурна, Мирзе-Керим хуьруьвай, кІваливай-къавай авурди гьиссзава. Гъахътин «адетар», чІуру, зиянлу.

ЧІуру адетри, диде-бубади чпин къаст илитІуни къарсатмишайбурук романда кьилин мад са игит – студентка Цуьквер акатзава. Саидни ам чеб-чпел ашукъ

хъанвайди чиз-чиз, абуру руш, та-кланз-такІанз, са явакъандиз гузва, гую «Велимурад халудиз гаф ганва, гила элкъуьриз хъжедач», «дишегълийрин кьисмет гъахътинди я» лугъуз. ИкІ, суьгъурда тунвайди хъиз, вич-вичик квачир руш тухвана. «Москвадин кІелунар ваз бес я! Ви ихтиярар гила зи гъиле ава, кьецекек» лугъуз, гзаф векивалзава тухванвай гада Ражидина. Цуьквера, «цІай яда за и кІвализ!» лугъуз, гъараяриз, чукурна ам кІвалай. ВикІегъвална ва чинеба кат хъувуна Москвадиз. Саидан вах Веради адаз хала Мариян кІвале чуьнуьх жез куьмекзава. Адан секинвал Саида хуьзва. Мария халади кьве жегьил регистрация ийиз куьмекзава.

Эхъ, гьалатІри, чІуру адетри, тади къачуни гзаф инсанар бедбахт ийизва.

«На зи далудаллай залан пар алудна, цІуд йисаралди зун кана-кармашзавай рикІин тІал цІурурна, ватандивай къакъатуни дарихвал квадарна...», – разивалзава Мирзе-Керима вичин хва Саидалай.

Романдихъ кьетІенвилер гзаф ава. Сюжетдин, асул мана-метлебдин цІар, гъал (линия) эхирдиз кьведалди ачухар тавуни кІелзавайди желбзава, ам итижлу ийизва. Кьилер эсердин игитрин тІварарикай («Саид», «Цуьквер», «Къурбан», «Наташа», «Мирзе-Керим» ва икІ мад) авуна, вакъийрикай, чпин рикІе авай фикиррикай, жезвай крарикай чпи лугъуни ктаб кІелун, манадин гъавурда галай-галайвал акъун лап регътарзава. Им, аз чиз, чи милли эдебиятда цІийивал я.

Ватан, жув хайи ерияр клан хъун, гадар тавун, бинеяр, тухумрин дувулар чир хъун лазим тирдакай цІарар тІимил авач романда. Мирзе-Керим: «Хайи ерияр ахварай аквада, вилерикай карагда. Инсан хайи макандихъ цІигел жеда... Бязибуру ери-бинеяр, бубайрин весияр рикІелай алудзава. И кардиз дявейри, вакъийари, жуьреба-жуьре дуьшуьшри таъсирзава. ЧІехи несилар гъвечІибуруз улу-бубаяр, милли адетар чириз алахъна. Бубайрин тІварар рухвайрал, хтулрал, птулрал эхцигуни сихилдин, тухумдин бинейрикай чирвал, хабар гузва. Заз чи сихилдин Эмир, Саид, Демир, Дашдемир, Исакъ бубаяр чида. И тІварар квахънавач. Амма за зи хциз вуч чирвал гана?...»

Тармарна, гьарниз акъудна, пайи-паярна – халкъдин рикІ тІарзавай и хци месэладикайни раханва романда. Къиргъизистандиз суьругъннавайбурукай сад тир Къурбана лугъузза: «...Къуд патахъ акъатнава лезгияр... Дагълара хуьрер ичІи хъана, харапІайриз элкъвена. Халкъдиз еке зиян гана. Чилер, сувар, деряр баябан авуна...»

КІелурдавай кІел хъийиз ашкъи кьведай, гъакъикъатдин ва я гъакъикъатдиз лап мукъва вакъийрикай, крарикай, гьерекатрикай, месэлайрикай... кхьенвай итижлу хъсан ктаб гъанва чи вилик Нариман Меликовича. Мубаракрай, кьелем мадни хци хъурай!

Дуьньядин хабарар

Рахунрин нетижаяр

США-дин президентдин махсус илчи Стив Уиткоффа, Россиядизни Украинадиз фейила, анрин векилрихъ галаз Украинадин къалмакъал къайдада тунин патахъай теклифар веревирд авурдакай малумарна. Идакай испендиз «РИА Новости» чешмедиди хабар гана.

«Махсус илчи Уиткофф, Жаред Кушнер ва милли хатасузу-вили советдин, госдепартаментдин ва финансрин министерстводин векилар гъар са терефдихъ галаз теклифар веревирд авун патал Россиядин Президент Владимир Путинихъ ва... Владимир Зеленскийдихъ галаз гуьруьшмиш хъана», – малумарна Уиткоффа «Х» соцсетда.

Кремлда абурухъ галаз Владимир Путина алатай киш юкъуз гуьруьш кьиле тухвана. Анал Россиядин регъберди Украинада къалмакъал хъунин эвелимжи себебар арадай акъудунин чарасузвал авайди кьетІендаказ кьейдна. Президентдин гафар адан куьмекчи Юрий Ушакова журналистриз малумарна.

Ушакова гъакІни кьейдна хъи, Россиядин терефди даяведин махсус серенжем кьиле физвай чкайра авай гъалариз гъакъикъи кьимет ганва, уьлкведин армиядин агалкъунарни кьейднава. Уиткоффани Кушнера, Киевда чпи гуьруьш тухудайла, Владимир Путина гайи кьиметдикай менфят къачун хиве кьуна.

Кьейд ийин, Уиткофф ва Дональд Трампан езне Кушнер гъяд юкъуз къалмакъал къайдада тунин жигъетдай меслятар къалурун патал Киевдиз фена.

Аксивалунин фикирдилай
элячІзавач

Вич кьиле авай христианско-демократический союздин (ХДС) дережадиз пис патахъай таъсирзаватІани, Германиядин канцлер Фридрих Мерца Россиядиз акси сиясат дегишардай ният авачирди малумарнава. Пресс-конференциядал ада лагъай гафар «Лента.ру» чешмедиди раижнава.

«Исятда чна чи азадвал хуьн лазим тирдакай, гъа жергедай яз Россиядикайни, жувахъ бинедилай аваз хъайи инанмишвилеривай гъич са миллиметрни зун къулухъ элкъведач. Аквадай гъаларай, и фикир мукъвал-мукъвал лугъуниз мажбур жеда зун», – лагъана немсерин канцлерди.

Гъа са вахтунда канцлерди Лейпциг шегъердин аэропортуна беспилотникдихъ галаз алакълу яз арадал атай агъвалатдин патахъай фад-фад Россия тахсирлу ийиз алахъайди хиве кьуна.

Малум тирвал, идалай вилик Германияди Лейпцигдин аэропортунал гуя Россияди гъужумна лагъана тахсир кутунай. РФ-дин Президент Владимир Путина агъвалатдихъ галаз Москвадин гъич са алакълани авачирди лагъана. Уьлкведин регъберди Берлиндин гъукумдардин рахунар Германияда экономикадин муракаб гъаларихъ галаз алакълу авуна.

Къадагъа

США-дин президент Дональд Трамп Вашингтондинни Оттавадин арада алишверишдин жигъетдай арадал атанвай разисувилерихъ галаз алакълу яз малумарайвал, Канададин «Bombardier» авиаконцерндин самолетар мад США-да маса гана виже кьведач.

«США-да «Bombardier» тешкилатдин затІар маса гудач. Абурун суьрсет бес къадар хъсанди туш», – кхъена Трампа соцсетра.

Гъазур жезва

Мукъвара НАТО-ди Арктикада военный рекъай тухвай вердишвилерин серенжемди альянс Россиядихъ галаз ягъунриз гъазур жезвайдакай хабар гузва. Ихътин фикир РФ-дин кьецепатан крарин министрдин заместитель Александр Грушкоди «РИА Новости» чешмедиз малумарна.

«Эгер исятда кьиле физвай крарикай гъакъикъидаказ рахайтІа, абур Россиядихъ галаз ягъунар авуниз аквазвай гъазурвилер я», – лагъана ада.

Дипломатди и кьуьруькар военный рекъай авай мумкинвилер къалурун тирди кьейдна.

Малум тирвал, 26-августдилай 4-сентябрдалди Британияди, США-ди ва Норвегияди, НАТО-дин «Арктикадин къаравул» серенжемдин сергъятра аваз, Ян-Майен островда вердишвилер кьиле тухвана.

Россиядин МИД-дин кьил Сергей Лаврован гафаралди, ихътин гьерекатри ачухдаказ Россиядиз кьурху гузва ва яракълу къушунрин женгер арадал атунин мумкинвал артухарзава. Москвади лагъайтІа, испягъвал хуьниз майилвалзава.

Пис шартІар яз гьисабзава

Верховный рададин депутат Анна Скороходан гафаралди, къалмакъал акъвазарунин патахъай Вашингтонди Киевдиз нагъакъан шартІар теклифзава. «...Абур виликанбурулайни пис шартІар гваз атана», – лагъана депутатди. Адан гафар «РИА Новости» чешмедиди раижзава.

Депутатди шикаятзавайвал, США-ди гила Украинадивай къакъатай мулкар чпинбуру яз амачирди гьисабун ва конституциядик дегишвилер кутун истемишзава.

Гъазурайди - К. ФЕРЗАЛИЕВ

«Ажайиб къвез фида дуьнья...»

Амирхан БАБАЕВ

Лезги халкъдин тарихдикай гзафбуру кхьенва: Гь. Абдурагъимова, З. Ризванова, Кь. Акимова, М. Меликмамедова, Р. Ризванова, Ф. Нагъиева, А. Бутаева ва масабур. Чи ата-бубаяр гзаф къадар чапхунчи ягъийрикай хайи ери-яр хуьниз мажбур хъана. Халкъдиз телефвилер, еке магрумвилер акуна. Дявейри чи материальный ва руьгъдин культура вилик финиз къеци гана, кхьинрин гзаф къадар чешмеяр, надир памятникар терг хъана.

Ятлани, ихътин агъур шар-тларани лезги халкъдилаи вичин виридалайни багъа руьгъдин девлет – члал, сад тир уьлкве СССР чукурдалди, асул мулкар, эпос «Шарвили» хуьз алакьна.

1728-йисуз Герберда Дагъустан, Къарабах, Ширван, Авария, Георгия, Эрменистан тлварар алай Каспийдин патарив гвай областрин карта туькьурна, ада геъенш мулкар – Лезгистан кылди кьейднава. 1860-йисуз лезги чилер паюн башламиш хъана. Дагъустандин областдин «кефер-патан» лезгийрин чилерик акатзавай: гилан Кыасумхуьруьн, Ме-гъарамдухуьруьн, Ахцегъ, Кыурагъ, Докъузпара, Хив, Дербент, Агъул, Рутул районар; Къуба пата «кьиблединбурук» – лезгийр яшамиш жезвай Хачмаз, Къуба, Кцлар, Ках, Закаталыдин, Белокадин, Шеки, Варташен, Кукташен, Исмаил ва маса районар. Аквар гьалда, пачагъдин Урусатдин риклелай Гъажи Давуд, Гъажи Мегъамедан регъбервилик кваз 1837-йисан восстание алатнавачир. Лезги халкъдин садвал пачагъдин Урусат патал, вилик асиррани хъиз, къурхулу къуват яз хъана къван. Гъавилей «пайи-паярна, ида-ра ая» («разделяй и властвуй») принципдал амал ийиз хъана.

Къейдна кланда хьи, лезгийр, гьакл маса халкъар хъиз, Урусатдин лувак акатунихъ хъсан терефар гзаф ава (экономикадин, культурадин ва маса рекъерайни виликди фидай мумкинвилер ачух хъана).

Къадим Кавказдин Албания-дилаи гатлунна, чна чи вири девиррин тарих риклелай алудна виже къведач, гьакл – Гъажи Давуд ва маса машгъур ксарни. Гъар са дагъустанвидиз чир хъана кланда хьи, лезгийр са халкъ я. Къве миллиондилаи гзаф авай миллет картадилаи гьакл квахун лазим туш. Къададал гьалтайла, гзаф тир халкъари тлимил авайбур «туькьуьнай» дуьшушар са акъван яргъал тушир девирда хъанва. 70 йисан девирда чавай гзаф квахъна. Виридалайни еке магрумвал, мусибат ам я хьи, советрин гьукмдин йисарани лезгийр гъар жуьре республикайрин арада пайи-паярнавай гьалда амукьна. Йисар, девирар къвез физва, амма месэлаяр гьязлавач, абур гена мадни деринра гьатзава. Стлал Сулейманан «Тийижиз» шиирда ихътин цларар ава:

*«Ажайиб къвез фида дуьнья,
Я вилик, куьлухъ тийижиз,
Са зерре къван эдеб, гъая,
Вичик квай синих тийижиз...»*

Социальный, экономикадин, культурадин ва гьакл маса рекъерайни вилик финин месэлаяр санизни квахънавач. РСФСР-дин (гьакл ДАССР-динни) ва Аз.ССР-дин гьукматри лезги халкъдин месэладиз лазим къадар фикир гана. Лезги халкъ азербайжан халкъдин этнографиядин, ажайиб, къариб (экзотикадин) жуьредин хел туш. И къве халкъдин члалар жуьреба-жуьре дестейрик акатзава: лезги члал кавказдинни нахский, азербайжан члал – туьрк, алтайдин члаларин хизандик. Этнографиядин, материальный культурадин, яшайишдин, психикадин, милли дуьнья кьатлунунин жигъетрайни лезги члалан дестедин халкъаринни азербайжан халкъдин арада дибдин дегишвилер ава. Лезги члалан дестедин халкъар Дагъустандани Аз.ССР-да этнический группайриз паюналди, абур гьакьикъатда, къададал гьалтайла, тлимил тир гъвечи халкъариз (малочисленные) элкъуьрна. Им еке гьахъсузвал тушни бес?!

1926-йисан переписдин нети-жайриз талуьк, 1930-йисуз акъатай «Районированный Дагестан» ктабда члаларин дестеяр ва Дагъустандин кылдин халкъар ачухдиз къалурнава: лезги члалан – лезгийр, табасаранар, рутулар, агъулар, цлахулар, арчинвиар; дарги –

ва датлана тлимил яз къалурзава. И кардихъ сиясатдин метлеб ава: халкъдин къадар гьикъван тлимил ятла, адаз властни (гьукм) тлимил я, иллаки – кылин органра. Юкъван ва кылин келдай чкайриз гьахъдайлани, – гьакл: тлимил авайбуруз – тлимил квотаяр!

Лезги халкъдин гьал Азербайжанда мадни пис тир: 1936-1956-йисара лезгийри члехи классра, техникумра ва вузра (гуя чкадин, бинедин халкъ туш лугъуз) келун патал 400 манат пул гана кланзавай. Кесиби хизанривай икъван пул гуз жезвачир, гьелбетда. Гъавилей мажбур жезвай миллет «азербайжанви я» кхьиниз. И акъалтай къанунсузвал къве цлуд йисуз давам хъана. И къанунсузвиликай Москвадизни, гьелбетда, чизвай. Партиядин Дагобкомдин ва Азербайжандин компартиядин ЦК-дин патай лап веки, тахсирлу гьалатриз, нукъсанриз рехъ гана. И кардай я Дагъустандин, я Азербайжандин халкъар тахсирлу туш, ам ДАССР-дин ва АзССР-дин кыле авайбуру тухуз хъайи миллет-чивилин, тахсиркарвилин политикадин нетижа я.

Урусатдин гьукматдихъ, гъар са халкъдин итижар фикирда къуна, дуьзгънда-каз туькьурнавай, федеративный сад тир государстводин сергъят абур тупламишдай виригосудар-

эгер зенгерик клевиз къе ван кутун тавуртла, са зур асирдилаи хъиз Азербайжанда, месела, рутулри-кай са затни чиз амукъдач, гьисабзава рутулрин писатель Фазил Дашлая.

Региондин бинелу халкъарихъ – лезгийрихъ, аваррихъ, эрменирихъ, талышрихъ, цлахурихъ, удинрихъ, рутулвийрихъ, агъулвийрихъ ва масабурхъ цуьк акъудай, виликди фейи, гъалибвилерин, государственность мягкем хъайи, гьаклни агъуз аватай, барбатвилерин, кылдинвал квахъай девирарни хъана. Кьиблепатан Кавказдин бинелу халкъарин арада яракьлу акъунар хъайиди туш, феодалрин, бязи дестейрин (кланрин) арада хъана. И халкъар къецепатан чапхунчийрин – персерин, арабрин, туьркверин куьчери тайифайрин, татарринни монголрин, Тамерланан ва маса ягъийрин аксина сад хъайиди я. Тарихдин летописри шагьидвалзавайвал, Кавказдин Албаниядин лезги члалан дестедик акатзавай халкъаринни эрменийрин арада сих алакьаяр авай. Эрменистанди хашпара дин къабулуни ва ам Албаниядин лезги дестедин халкъарин тайифайрин арадани чуьлуни алишвериш, культура виликди финиз, хъсан алакьаяр туькьуьруниз, Маштоца албан кхьинар арадал гъуниз екез рум гана. Идалайни гъейри, хашпара динди ва кхьинри эрменийринни лекрин культурадин, экономикадин, сиясатдин уьмуьрда алакьаяр, садвал мягкемарунин (консолидация) роль къугъвана. Лезги тайифаярни эрменийр Персиядин чапхунчивилин аксина мукъвал-мукъвал сад жезвай. Эрменистандин летописец, ва-кьайирин иштиракчи хъайи Егишеди шагьидвалзавайвал, 451-йисуз хъайи Ава-

райдin женгина персерин аксина эрменийрихъ галаз санал къуьн-къуьневаз лекрин ва картвелдин дестейрини иштиракна. Ихътин мисалар тарихда тлимил авач. Ик, винидихъ кьейднавай ва-кьиадилай вилик албанринни эрменийрин куьшунар римвийрин хуран акъвазайди я. Римдин аксина женг цлугур пачагъ Митридата Кавказдин Албаниядихъ къуватлу армия хъайиди риклел хъизва.

Ихалкъарихъ исягъвилелди санал яшамиш хъунин гзаф асиррин тарих, тежриба ава. Гуьгъуьнин ва къенин девиррин неси-лрин хиве миллетрин арада дуствилин, сада-садаз куьмек гунин алакьаяр хуьнин, виликди ту-хунин ва къеззмай неси-лризни веси авунин карда жавабдарвал ава. Гъайиф хьи, ик жезвач, дявейрик, къалмакъалрик кыл ку-тазва, еке тарих авай бинелу халкъар чпиз дуьнмишарунин сиясат тухузва.

А девирра азербайжанар лугъудайбурун гелни авайди тушир Кавказда. Тарихдин са документ къванни къалуратлун бес! Тапан тарихчийрин гьиллейралди та-

пан тарих арадал гъунал машгъул хъанва. Хъайиди ана хъанва, къе са вучтин ятлани дегишвал тун четин я, амма вири халкъар хъиз, дуьздаказ, исягъвилелди яшамиш хъухъ ман, кутугайвал, инсанвилелди, рябетлудаказ, эдеблудаказ твах ман куьне куьн. Кавказда пайда хъайидалай куьлухъ куьне, са халкъ масадал гьалдариз, «разделяй и властвуй» принципдал амал ийиз эгечина. Кьиблепатан Кавказдин бинелу халкъарин итижар сад-садаз къарши туш, абур сад-садаз къазва. Абур уьмуьрдиз кечирмишун вири халкъар вилик финин, регионда исягъвили-н замин я. Вучиз чи чилер, халкъар туьркламишзава? Вучиз чаз жуван дидед члалал рахадай, келдай, чи манияр лугъудай, чи милли игитар манийралди, шиирралди машгъурдай ихтияр авач? Вучиз чавай чи тарих, члал, культура, ватан къахъудзава?!

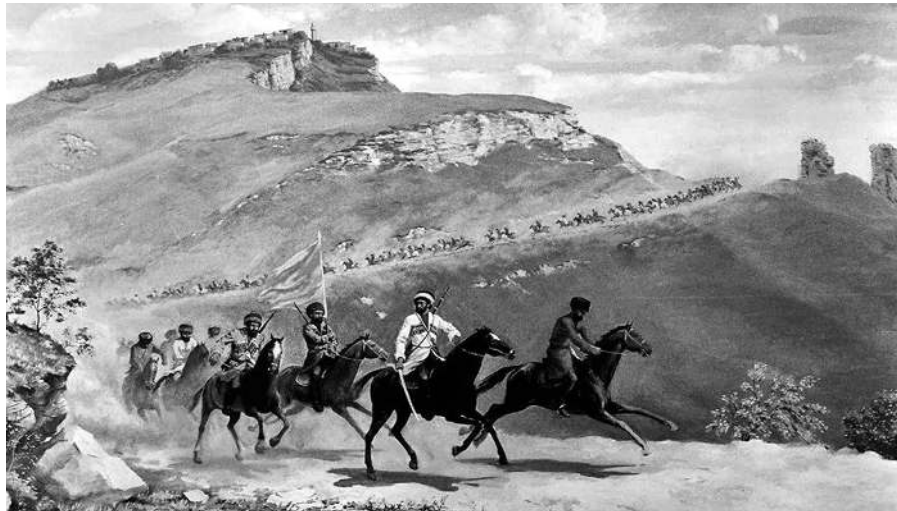
Албанрин юкъван асиррин ша-ирар Месхетиханума, Ширваниди, Хаганиди, Мехитара ва масабур-ни чпин эсерар перс, араб ва чпин дидед члаларал теснифзавай. Амма советрин девирда абур азербайжан халкъдин деятелрик кутуна. Лезгийрин, аваррин, талышрин ва маса миллетрин Азербайжанда хайи члехи алимар, писателар, музыкантар, артистар, военный рекъай регъберар, генералар Бакуда азербайжанвиар яз гьисабзава, гьакл – генерал Абилов ва маса машгъур ксарни.

Дербентдикайни Еревандикай рахайтла, абурукай гзаф алимри, сиягъатчийри, къадим грекри, персери ва масабурни гзаф кхьенва. А шегъерар чапхунчийри са шумудра къачуна, чуькурна, ятлани мад гуьнгуьна хтуна. Чапхунчийрикай анра гзафбур амукьна, ик къура-баяр чкадин бинелу агъалийри-лай гзаф хъана. Дербент гагъ персерин, гагъ арабрин таъсирдик хъана, амма къадим девиррин са алимдини азербайжанвийрин тлвар къунвач.

Азербайжандин тарихчийри ААббас Къули-Агъа Бакиханов (1794-1847) чпин милли академиядин илимдин историографиядин бине эцигайди яз гьисабзава. Адан зурба эсеррикай сад «Гюлистан-Ирам» я. И ктаб ада перс члалал кхъейди я. Азербайжан члалаз 1951-йисуз таржума авуна. Ам Ширвандин, Дагъустандин ва патарив гвай областрин тарих кхьин патал чешме яз гьисабиз жада, Азербайжандин – ваъ. Гьикл хьи,и члалалди регионда «Азербайжан» лугъудай государство авайди тушир. Тарихдин Азербайжан Аракс вацлалай кьибледихъ Иранда ава. И эсер, ктаб къалп авунални З. Буниатов ва маса тапан тарихчийр машгъул хъана.

Кавказдин Албания государств-о яз тарихдин майдандал чи эрадал къведалди сад лагъай виш йиса акъатна. Ам лезги, нахско-дагъустандин дестейрин члаларал рахазвай 26 тайифадин союз тир. Абур туьрк члаланбурук кутуни хъуьруьн гъизва. Азербайжан туьрк члалан дестедик акатзава. Атунни авуна абур Алтайдай.

Авраам Линкольна лагъайвал, халкъ гъамиша алцурариз, адакай гъамиша тапарариз жедач...

Нариман ИБРАГЫМОВ

Къуьхуьрви Фазил. И тIвар къун бес я – чидай къванбуру ам хушдиз рикел гьиди. ГьикI хьи, ам гьам меркезда, гьам Кыблепатан Дагъустандин районар тешкилзавай медениятдин, эдебиятдин, халкъдин месэлайриз талукъ милли мярекатра ишти-ракзавай гьар садаз чиди. Эхь, къуьхуьрви-ди гьар са мярекатда вичин активвал, ватан-пересвал, итимвал къалурда. Лазим вахтун-да вичин гафни лугъуда, хсуси шиирни кIел-да, хуьтуьл, назик, ширин сесиналди мани-ни таммарда, сегьнедиллай дидед чIал хуь-низ, милли газетар, журналар кхьиниз эвер гуда. Гьа мярекатар тешкилдайла ада алакь-дай куьмекарни гуда. **Фазил АСЛАНОВ** милли газетдин хъсан амадагни я. МасакIа адан рикIивай къабулиз жедач.

Къадим Къуьхуьррин хуьр. Машгъур шаир, ашукъ Саидан макан. Зун аниз гьеле агъалияр яшамиш жезмай вахтунда са шумудра фенай. Гзафбурухъ галаз танишни хъанай. Гьа гьисабдай яз зи бажанах Муь-гъуьддинан мирес Жумалидихъ галазни. Халисан лежбердихъ, хипехъандихъ, дагъларин сагьибдихъ галаз.

Жумали хуьре ва гьакI районда гъурметлу, лайихлу инсанрикай тир Асланан хва тир. Рагъмет хъурай къведазни. Жаван ва жегьил вири йисара Бакудин нафтIадин мяденра кIвалахай, ялавлу революционер Къазимегъамед Агъасиевахъ ва маса большевикрихъ галазни таниш тир Аслан Мурдова Ватандин ЧIехи дяведин йисара хуьруьн колхоздиз регъбервал гана. Вахт лап чIуруди, четинди, азиятрин пар алайди тир. ГьикI жедачир колхозчийрихъ, жемятдихъ галаз санал гьар жуьре суьрсет гунин госу-дарстводин планар тамамарна кIанзавай.

диз рекъе туна. Са тIимил вахтунда карханада жегьил пешекар яз кIвалана, хушунал-ди аскервиле къуллугъ ийиз фена.

Аскердин партал дегишарай жегьил сепараторрин заводдиз хъфена. Ина ада вич кар алакьдай пешекар, инженер, тешкилатчи хьиз къалурна. Карханадин чIехибуруз кардин гъавурда авай, кIвалах жезмай къван хъсандиз ийиз алахъдай, зегьметчи юлдаш-рихъ галаз хуш рафтарвалзавай къуьхуьр-ви алай чка акуна ва адал жавабдар къуллугъарни ихтибарна: цехдин мастер, ЦТБ-дин начальник, инженер-технолог...

– Заз са кар иллаки къейд ийиз кIанзава, – лугъузва Фазил Асланова, – советрин девирда акъудзавай продукциядин еридиз къетIен фикир гузвай. Чи заводдани гьуку-

Милливал ивидик квайди

Фронтдай хтай хабарарни туькъуьлбур хъана. 1939-йисуз Яру Армиядин жергейриз тухвай, Белоруссиядин мулкунал къуллугъзавай хва Чигали дяведин гьа сифте варцара телеф хъана. Ватан фашистрикай хуьз феий стха ХутIали 1941-йисан августдин ваира гел галачиз квахъна. Дерт екеди тир. Аслан бубади вири эхна, колхозни киле тухвана, никIера къуьл, мух, кIахар, кар-туфар цаз, малар, лапагар, балкIанар хуьз, жемятдин къайгъуни чIугуна. Аслан буба викIегъ дагъви тир. 80 йисалай алатнавай-лани, ада, дагъдиз экъечIана, векъ ядай. Ам 96 йисан яшда аваз рагъметдиз фена.

Фазил Асланов гьа Аслан бубадин хтул жезва. Ам 1961-йисан 15-сентябрдиз Къурагъ дагъларин къужахда, Кетин дагъдин ценерив экли хъанвай хуьре зегьметчи хизанда дидедиз хъана. Ада цIи вичин 65 йис къейдзава.

Хуьруьн муьжуд йисан, Къурагъа 1979-йисуз юкъван мектебар анжах вадар аваз куьтягъай жаван гьа йисуз Дагъустандин политехнический институтдик экечIна. Гьевесдивди кIелни ийиз, гада общественный кIвалахдивайни къерех хъанач. Ада эцигунардайбурун, хуьруьн майишатдиз куьмек гузвайбурун дестейрик кваз эцигун-рални, совхозрани, заводрани кIвалахна, вуздин яратмишунрин, спортдин мярекат-рани иштиракна. Гьар са кар чириз алахъзавай студентдал группадин, курсунин секторни, курсунин комсоргивилин везифани ихтибарна. Виниз тир стипендия къачуз кIелзавай Фазил кафедрайра илимдин кIвалахдални машгъл жезвай. 1984-йисуз ада «Механическая обработка корпусных деталей с применением прогрессивных инструментов на станках типа «Обрабатывающий центр» темадай дипломдин кIвалах кхъена, хвена ва яру диплом къачуна.

– Чи бубайрал, гьакI чални четинвилер акъалтнатIани, вахт хъсанди тир, – рикIел хкизва Фазил Жумалиевича. – Советрин гьукуматди вузар куьтягъай жегьил пешекаррин патахъай бубавилин къайгъударвал ийизвай. Диплом гьиле гъатай зун Махачкъаладин сепараторар акъудай завод-

матдин къарардалди акъудзавай шейэрин ери мадни хъсанарун патал «Госприемка» тешкилна. Заз адан регъберди вичин патав эверна ва и цIийи идарада кIвалах теклифна. Адан гафар къени рикIел алама. «Бязибуруз им къезил, серинрик ялар ядай хътин кIвалах хьиз аквазва, чеб идарадиз къабула лугъуз, минетарни ийизва. Амма им лап жавабдар ва муракаб къуллугъ я. Чи везифа заводди акъудзавай продукция лап виниз тир еридинди хъун патал зегьмет чIугун я. Заз вун гьар са кардив гьикI эгечIзаватIа, ви михивал, кардал рикI хъун чизва. Гьавилай ваз теклифни ийизвайди я», – лагъанай ада. – Амма заводдин директордиз зун «Госприемкадиз» ахъайиз кIан хъанач. Гила вучда? Месэла вич-вичелай туькIвена: чIехи идарадай директордиз зенг авуна. Закай акъудзавай вири шейэрин ери ахтармишзавай тешкилатдин пешекар хъана.

КIвалахдин, вичин къуллугъдин везифа-яр тамамарунин жигъетдай Фазил Аслановак секинсузвал кутазвай месэла авачир. Амма са карди гьамиша рикI суалра тваз-вай: институт яру дипломдалди куьтягъна-вай, датIана илимдин майданар ахтармиш-дай хиял рикIевай кас заводда гьикъван гагъда жедайди хуьй? Эхир ада къетIна, вахт алуькнава. Гьа икI, 1991-йисуз Асланов Дагъустандин технический университетдин аспирантурадик экечIна. Технический кибернетикадай, искусственный интеллектдай илимдин кIвалахрал машгъл хъана. Аспирантура лап хъсан къиметар аваз куьтягъна, диссертациядални рикIивай машгъл жезвай. Диссертациядин тема гележегъ авайди, цIийиди ва лап четинди тир: «Вероятностные методы определения эффективности гибких автоматизированных линий машиностроительных производств с применением искусственного интеллекта». Дагъустанда гьа чIавуз ИИ-дин рекъай али-мар авачир. Асланован илимдин регъбер ва диссертация хуьнин рекъай талукъ коммиссия Ленинград шегерда авай. Ихътин гьаларизни килиг тавуна, къуьхуьрви вичин мураддихъ физвай. Амма хабарсуз улкведиз авур хаинвили, Советрин Союз

чукIуруни, 90-йисарин алаш-булашди, къалмакъалди, ргаввай къажгъандиз элкъвей республикади, уьмуьр муракабди хъуни, гзаф агъалийрин хьиз, Асланован мурадари кьатIна. Ам вичин хизан, къве аял са бат хуьнин яшайишдин къайгъуйра гъатна.

Шаирвиллин тах квай инженерди гьа чIавуз ихътин чIални теснифнай:

*Къимет амач кIел-кхьинихъ,
Чирвал авай пешекардихъ,
Инженеррихъ алимарихъ,
Авайд гьакIан тIвар хъана хьи.*

*Луту, къучи гъатна кIевенкIее,
БарбатIзава вири уьлкее,
Алимар гьич амач виле,
Пешекар бейкар хъана хьи!*

Къе чаз малум тирвал, а йисара заводарни тахъай мисална. Гъевечи мажирал тур муаллимар, алимар, кIвалахар гадариз, хизан хуьз жедай рекъерихъ калтугна. Аслановни цIийиз эцигзавай «Дагестан-Эта-нол» карханадиз акъатна – килин механикдин къуллугъдал. Хсусиятди агъавал ийиз-вай, карханайрин иесийри чпин законар акъудзавай, маса гун, фитне авун адетдиз элкъвезвай ва датIана гьулгъуладик квай чкада кIвалахун четин акъвазна.

– Гьа и татугай макъамда заз са чирхчир-ди Махачкъаладин 1-нумрадин силсидин изолатордин (ФКУ СИЗО-1 УФСИН России по РД) чIехиди гъавурдик квай ва тежрибалу инженердихъ къекъвезвайдакай хабар гуда. Зунни аниз фена, – рикIел хкизва Ф. Асланова. – Аферин касдиз, захъ галаз таниш хъайила, къабулна зун кIвалахал. 2000-йисан 1-февралдилай за ана зегьмет чIугуна, хейлин вахтунда начальникдин заместител-виллин везифаяр килиз акъудна ва 2016-йисуз подполковникдин чинда аваз пенсиядиз

фена. Алай вахтунда за Махачкъаладин промышленно-экономический колледжди кIвалахзава.

Инсанри куьрелди лугъузвай СИЗО-да кIвалахун регъят месэла туш. И идарада тахсир субут тахъанвай, шак физ-вай агъалияр суд жедалди амукъзава. Суддин къарар къуватда гъатайла, талукъ маса чкадиз ва я кIвализ рекъе хуьтазва. Начальникдин заместитель Фазил Жумалиевичан килин везифа идарадин вири участокар юкъузни йифиз герек шейэралди (парталар, суьрсет, хуьрекар, яд, чимивал...) таъминарун тир. Гзаф крар адалай ваъ, масад-бурулай аслу тир. Бязи вахтара лап кIевени гъатзавай. Къуллугъдин чIехи чинер авай юлдашар себеб яз. Ф. Асланова ихътин дуь-шуйшар рикIел хкана.

– СИЗО-диз акъатнавайбуру ана варцаралди, бязибуру йисалайни гзаф вахт акъудзава. Санлай къачурла, камерайра агакъна суд-дувандик акатнавай агъуз кас къван жезва, – лугъузва Ф. Асланова. – Абуруз фуни идарадин хъра чразва. Идахъ галаз сад хьиз, акъван инсанриз гьар чIавап хуьрекарни ийизва. Идара вахт-вахтунда герек къадар суьрсетдалдини таъминарун лазим я. Бязи продукт чна тоннралди маса къачузвай. Къве сеферда зун лап кIеве гъатна. Чаз къаюмвал ийизвай идарадин полковникди зенг авуна, Махачкъаладин якIун комбинатдай вад тонн як ва Шамхалдин фан комбинатдай цIуд тонн гъуьр хкун тапшурмишна. Талукъ документарни гъазурнавайдакай малумарна. Комбинатдин морозильникдай хкай як (муркадин къаябар тир лагъайтани жеда) чIур хъанвайди, ни галайди хъана. Гъуьр хкиз Шамхалдиз фейила, зурба складдай чаз анжах са тонни зур гъуьр жагъана. Базада авай къван чувалра авай гъуьр къван-диз элкъвенвай. СИЗО-дин чIехибуру чи ватангъалияр тир. Зун гъавурда гъатна: ихътин ламатI амалриз рехъ гайи полковникрин чи-нер алай ксарин къаст абурун кIвалахдиз къецI гун, зунни абурун вилик беябурун тир. Вуч хъанатIани, за жуван везифаяр тирвал килиз акъудна ва жуван ватангъалийриз чалрада гаф лугъудай крар жував агуднач.

– Фазил Жумалиевич, авай крар са-давайни чуьнуьхиз жедайди туш. Заз ван хъайивал, ви къуллугъ са акъван екеди ту-ширтIани, вуна СИЗО-да авай неинки вата-нэгълийриз, гьакI кIеве авай маса ксаризни куьмекар гайиди я лугъуда.

– КIеве авайдан гьил къун гьар са мусур-мандин эвелимжи буржи я. Хъана гъахътин крарни. За хуьрерин, инсанрин чпин тIварар къадач. СИЗО-да, къалмакъал себеб яз, вич пуд къучидикай хуьн патал сад яна кьейи гада авай. Судни хъана, адаз ирид йис кар атанвай. Гьа гададин диде зи патав акъатна. Минетиз, куьмек це лугъуз. «Чан Фазил стха, чаз масадбуру лагъана, анжах вавай куьмек гуз жеда, маса садавайни. Чи хва авай сад я. Адал къурумсахар гьалтна. Ада гьа алча-дин гьилий чукIул акъудна, ам яна кьена. Гила адан талукъриз чи хва дустагъдиз яргъл чкайриз акъудна кIанзава. Гъана адалай кьисас вахчудайвал. За вавай, дидеди хьиз, тIалабзава, зи хва ина амукъдайвал ая».

Зи къуллугъдин дережа и месэла гьял-дайди тушир. Артухлама гьа и идарада гьа дишегълидин кIеве хуьруьнвиди къуллугъза-вай. Чебни дережар авайбур тир. За дишегъ-лидиз абурун патав фин меслятна. «Ваъ, жедач, чан хва, абуру зи дерди туькIуьрдач», – лагъанай дишегълиди. Зун гъавурда гъатна, месэла пулунихъ галаз алакьалу я.

– Чан вах, за ваз са затIни хиве къазвач, алахъ зун ийида, – лагъана за.

СИЗО-дин чIехидан патав фена, адавай тIалабна. Жегьил гададин гъайиф, язух я, – лагъанай за. – Къуй ам сагъ-саламатдиз амукърай.

Аферин касдиз, ада гада республикада амукъдайвал авуна.

Лугъун тавуна жедач, чи инсанрик Лахътинбур ква хьи, са гъевечи къуллугъдал алайдани вич «са хандай» къада, тIалабзавай кас мадни кIеве твада, я ам кваз къадач. Ихътин инсанар чир хъанмаз-ди, Фазил абурухъ галаз мад алакъа хуьн тийиз вердиш хъанва. СИЗО-дин ракларихъ датIана инсанар галайди я. Гьардахъ вичин дерди ава. Гзафбур – камерайра тунвайбу-руз суьрсет, хуьрек, партал агакъарун патал. Жумалидин хци и жигъетдай куьмек гайибу-рун тIварар къуртIа, са сиягъ арадал къве-да. Ада рикIел хкизва:

– Хуьтуьн няни тир, мичIини хъанвай. Зун шегерда жуван дердиниз тади кваз физвай. Къаншардиз кIеве жегьил атана ва абур залай элячIна фена. Са легъзени алат-нач, абур элкъвена хтана. «Салам алейкум, халу. Куьне СИЗО-да кIвалах авурди яни?» «Эхъ», – жаваб гана за. «Квез зун чир хъаначни, я халу? Зун ана хейлин вахтунда ацукъайди я». Зун дикъетлу хъана. Абурун фикир вуч ятIа чизвачир заз. КичIевилин гьисс авачир. Вучиз лагъайтIа, хъсанвиле-лай гъейри, за са касдизни писвал авурди туш. Къуллугъдикай менфят къачуна, гьич са касдинни кепек-шагьи, са кIал шекер-ни жувак кутунач! Гьукумдин къанун-къайда гьикI ятIа, гъадал амал авуна, михьидак-каз кIвалахна. «Чан халу, куьне заз, зи дах-диз еке хатурар авурди я. Мегер абур чи рикIелай алатдани!?» Ада са шумуд дуь-шуйш рикIел хкана ва давамарна: «Квез вуч куьмек герек хъайитIани лагъ, халу. Зун гьа-миша гъазур я».

– Вун хушдиз рикIел хкизвай инсанар зални гьалтна, Фазил стха. Инсандиз жувадай алакьдай куьмек гун гьар садалай алакъзавай кар туш. Ихътин алакьун патал къастни, ачух, михьи, жумарт рикIни, инсанвални герек я. Абур вахъ авазва. Вун чеш-нелу, абурлу, мегърибан хизандин кьилни я. Са кIеве гаф лагъ хизандикайни.

– Уьмуьрдин юлдаш Зилфидихъ галаз санал чна кIеве веледдиз тербия гана. Къведани вузра пешеяр къачуна. Искусственный интеллектдин рекъай алим жез кIанзавай зи рехъ хва Аслана кьуна. Ам алай вахтунда меркезда компьютерин программаяр, сай-тар туькIуьрунин рекъай еке устад я. Руш Аи-дади дизайнердин пеше хъана. Ада кIвалерин, дараматрин къенепатар безетмишзава. Адан алакьунрикай хабар авайбуру Москва-дайни, Санкт-Петербургдайни, Туьркиядай-ни, Франциядайни, Италиядайни заказар гузва. Абуру чаз ругуд хтул багъишнава.

Баркаллу юбилей

*Ахцегьрин 1-нумрадин юкъван школадин
165 йисан къаришидиз*

Нариман МАМЕДОВ,
1972-йисан выпускник, журналист, РД-дин
культурадин лайихлу работник

Ахцегьрин СтIал Сулейманан тIварунихъ галай 1-нумрадин юкъван школа республикада лап яшлубурукай сад я. 26-сентябрдиз адан 165 йис тамам жезва. Дамахдивди къейд ийин: ам Дагъустанда кардик кутур светский сифте школа тир (1861-йис). Анин педколлективди ва тербиячийри ина гьар жуьре йисара кIелай ялавлу инкъилабчийр тир Къазимеъгамед Агъасиевал, Мукътадир Айдинбеговал, Алимйрзе Османовал, Советрин Союздин Игитар тир Валентин Эмировал, Гъазрет Алиевал, Социализмдин Зегъметдин Игит Саимат Ферзалиевадал, чпи уьлкведин экономика мягъкемаруник пай кутур ва кутазвай выпускникрал дамахзава. Советрин гъукумдин йисара 1-нумрадин мектебди уьлкведиз вишералди алимар гана.

Хуьруьнэгълийрин несилри жуьреба-жуьре йисара школада тарсар гайи муаллимар тир латышрин халкъдин писатель, Зегъметдин Яру Пайдахдин ва Ленинан орденрин саягъиб Эрнст Бирзниеке-Упитан, Абдул-Къадир Алкадарскийдин, Жалил Бабаеван, АбдулмутIалиб Гъажиеван, Ражаб Ражабован, Нурудин Дагъларован, Энвер Эфендиеван, Мустафа Алижанован, Муртузали Шагмарданован, Садедин Мусаеван, Часият Гъажиевадин ва масабурун тIварар рикIелай ракурзавач.

Советрин девирда школадин цийи тарих башламиш хъана. И йисар иллаки бегьерлубур тир. ЦIудралди выпускникар илимрин кандидатвилин ва докторвилин дережайриз лайихлу хъана. И йисара школада акъалтзавай несилриз чирвилер ва тербия гайи тежрибалу муаллимарни районэгълийри чими келимайралди рикIел хъизва. Ингье абур: РД-дин лайихлу муаллим Аливерди Абутрабович Аливердиев (школадин а чIаван директор), РФ-дин ва РД-дин школайрин лайихлу муаллим Мамед Лифриевич Мамедов, Къадир Абдулович Эфендиев, Меъгамед Эседович Гъамзабеков, Заида Исаковна Агъмедова, Тамара Къарибовна Садикова, Бике Абакаровна Абакарова, Бейбала Асланович Жафаров ва хейлин масабур.

Развилелди къейдин: школадин педколлективди гьар жуьре йисара ина кIелай выпускникрихъ галаз сих алакъяяр хуьзва ва гуьруьшмивилер тешкилзава. И йикъара мектеб 1976-йисуз (50 йис идалай вилик) куьтягнавай са шумуд классдин выпускникрихъ галаз шадвилин вечер-гуьруьш тешкилуни идан гъакьиндай шагидвалзава.

Чи дагълух крайда савадсузвал тергун патал, иниз атана, зегъмет чIугур муаллимарни вири гъурметриз лайихлу я. Гъа ихътин гъурмет авунин лишан яз, райондин культурадин ва искусстводин музейдин мулкуна урус дишегъли муаллимдиз памятник хъажнава. Районда кIвалахай вири урус дишегъли муаллимрин къамат саднавай адан автор чи машгур ватангъли Шериф Шагмарданов я. (1-нумрадин СОШ-дин вилик СтIал Сулейманаз эцигнавай бюстни гъада туькIурнавайди я).

Чпи гьар жуьре йисара школада кIвалахай урус дишегъли муаллимрин къаматар районэгълийри рикIера хуьзва ва несилрал агакъарзава. Ингье абур: Евгения Михайловна Махно (Шефиева), Вера Архиповна Матрос (Халикова), Мария Дмитриевна Родовская (Мирзоева), А.А. Потыранская, Л.Н. Крутова, М.А. Робак ва хейлин масабур. Чиниз кIвалахиз атай бязи муаллимар, дагъвийрихъ галаз къисметар сад авуналди, гъамшалугъ чи гуьзел крайда амукъна. Винидихъ къейднавай сифте пуд муаллим гъабурун жергеда авай...

Хизандин шартIар сеbeb яз, за 8-классдалди Баку ва Дербент шегъеррин школайра кIелна. Амма юкъван школа за хайи Ахцегьрин хуьре акъалтIарна (1972-йис). Зи рикIелай муаллимар тир Бике Абакаровна Абакарова, Къадир Абдулович Эфендиев, Тамара Къарибовна Садикова, Меъгамед Эседович Гъамзабеков, Ибрагъим Шарафович Парпачев (классдин руководитель) садрани алатдач. Ихътин девлетлу тарих авай школадин выпускник хъунал за дамахзава.

Районда базовыйди тир Ахцегьрин 1-нумрадин СОШ-дин 165 йисан юбилей лайихлудаказ къаршиламышун патал муниципалитетди гъазурвилер акъазва. ИкI, «Ахцегь район» МР-дин къил А-К.Палчаева алай йисан 22-июндиз «Дагъустан Республикада сифте светский школа тешкилайдалай инихъ 165 йис тамам хъуниз талукъарнавай серенжемриз гъазур хъунин ва абур кIиле тухунин гъакьиндай» 105-нумрадин тапшуругъ акъуднава. Адан бинедаллаз юбилейдин суварин серенжемар 2026-йисан 26-сентябрдиз кIиле тухудайвал я.

Идахъ галаз сад хъиз, тешкиллувилин комитетдин саставни тестикъарнава. Оргкомитетдал суварин асул серенжемрин план гъазурун ва тестикъарун тапшурмишнава. Шак алач, 26-сентябрдиз районда тешкилдай 165 йисан баркаллу юбилей школадин педколлективди цийи агалкъунралди къаршиламышда.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

13-15-апрелдиз Махачкъалада кIиле фейи республикадин пешекарвилин «Дидедин чIаланни литературадин виридалайни хъсан муаллим – 2026» конкурсда Хасавюрт райондин Къурушрин Аскандарован тIварцихъ галай 2-нумрадин юкъван мектебдин муаллим Къизил ГЪАЖИЕВАДИ приздин чка къуна. Республикадин мектебрай атай 44 муаллимрин арада им еке агалкъун я.

И йикъара малум хъайивал, зулуз Липецк шегъерда кIиле фидай Вирироссиядин «Дидедин чIаланни литературадин виридалайни хъсан муаллим – 2026» конкурсда иштиракдайбурук РД-дин образованидин министерстводи пуд кас – кье муаллимини са тербиячи кутунва. Абурун арада республикадин конкурсда лезги чIалай ва литературадай приздин чка къур чи лезги вах Къизил Азизагъевнани ава.

акъалтIарай 2007-йисуз кIелиз гьиниз фидатIа лугъудай фикиррик ам акатнач. Гъиле лезги чIалай республикадин олимпиададин этапдин 2-дережадин диплом авай Къизил, са имтигъанни вахкун тавуна, Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультетдин урус ва Дагъустандин чIаларин отделенидиз къабулна.

Вуз куьтягъиз са йис амайла, Къизил Цийи Къурушрин мектебда муаллимвиле кIвалахзавай Къурбаназ гуьлуьз фена. Диплом къачурла, Къизилни мектебда кIвалахал акъазна.

Са йисуз кIвалахайла, ам декретный отпускдиз фена. Сад-садан гуьгуьналлаз пуд аял хъана.

Къурушрин 2-нумрадин мектебда ада 2021-йисалай зегъмет чIугвазва. Чкадин муаллимри лугъузвайвал, лезги чIалан тарсар гуз Къизил муаллим атайдалай къулухъ мектебда лезги чIалан гъавани кваз дегиш хъана.

— Къизил Азизагъевна, вун атайла, лезги чIалан тарсар тухунин дережа хъаж хъана лугъу-

ТIварни Къизил – карни Къизил

Гъажиева Къизил Орелдин областдин, Ливенский райондин Прилепы хуьре 1989-йисуз дидедиз хъана. Дах Азизагъа, адан чIехи стха ва кье вахни диде-буба жегилзамаз рагъметдиз фейила, къил хуьз, Урусатдиз акъатна. Абуру ана са ферма къуна, къудани санал зегъмет чIугуна. Къалабу-

нихъ гъихътин метлеб ава? – хабар къуна за.

— Иниз кIвалахал къведайла, за мектебда кIелзавай аялриз куьчеда авай аялрилай лезги чIал хъсандиз чизва лагъан фикирзавай. КилигайтIа, 5-классда кIелзавай чIехи пай аялриз гъич лезги гъарфарни чизвачир. Сифтегъан

лух гъатай 90-йисара Азизагъа вичин юлдашни бицил велед Къизил гъаз Ахцегь райондин Къурукалаз хтана. Азизагъади хуьре эцигунардайди яз, адан уьмуьрдин юлдашди медсестравиле кIвалахна. Яваш-яваш чIехи хъайи Къизил хуьруьн мектебдиз фена. Хъсандиз кIелзавай ада са шумуд тарсунай рикI алаз олимпиадайра иштиракдай. ЧIехи классра кIелзавай вахтунда ада иллаки лезги чIаланни литературадин олимпиадайриз къетIен фикир гуз гатIунна. Сифте мектебдин, ахпа райондин олимпиадайра иштиракиз, хъсан нетижаяр жезвай. РикIе къаст аваз лезги чIал дериндай чирун патал ада неинки учебникрай, гъакI чIалаз талукъ маса ктабрайни алава чирвилер къачузвай.

ИкI, ам са шумудра республикадин олимпиадайрин призер хъана. Мектеб чешнелудаказ

классра гъазур тахъана атанвайбуруз чIал четинди я лугъуз, гъич лезги чIалан тарсни кланзавачир. Диде-бубайрини, аялрин пад къаз, гележегда ам чаз герек авач лугъузвай.

— Квез аялар чIалал ашукъардай рехъ жагъанани? Куьне куь кIвалах квелай гатIунна?

— За аялриз, жуван сифте тарсунилай эгечIна, дидедин чIал гъикъван герекди, итижлуди ятIа къалурна. Азизбур, бес куьн лезги балаяр тушни?! Жуван дидедин чIал чир тахъайла, куьн вужар я бес?! Садра яб це: «И чан, а чан, чан базарар, къил азарар, неъ газарар, нуькI нуькIуьшан, югъ гуьлуьшан, йиф перишан, тIвар са рушан, кар са рушан!»

Аялар дидедин чIалал ашукъариз, адан верцивал къалуриз къугъунрилай гатIунна, Къизил муаллимди тапшуругъар доскади-

лай аялрив дафтарра кхьин хъийиз таз, четинбурун винел кIвалахиз, бязи гъарфар лугъудайла, сивин гъи органар ишлемишдатIа къалуриз, а гъарфар квай гафар тикрариз, гафарганар туькIуьриз, мана-яр ачухариз, баянар гуз, а гафар кваз ибараяр туькIуьриз таз, яни чир хъайи цийи гафар гъамиша рахунра ишлемишиз вердишариз тарсунилай тарсуналди гъа ихътин кIвалах халкъдин фольклордин куьруь яратмишунрихъ галаз (фадлугъунар, мисалар, мискилар, мани-яр) танишариз хъана.

Ада гъар тарсуниз темадилай аслу яз, кроссвордар, рабочий листер, лексикадин гъар жуьре къугунар туькIуьрзава. Тарсарилай алава, ада аялриз лезги халкъ-

дин манияр чирзава. Чи халкъдин адетрикай, культурадикай, тарихдикай суьгъетарзава. Мектебда кIиле физвай гъар са мярекатда ада вичи тешкилнавай «Марвар» тIвар алай хордани иштиракзава. Эхиримжи кье йисуз Къизил муаллимди мектебда, аялрихъ галаз гъазурна, виридуьньядин халкъарин чIалан йикъаз (21-февраль) талукъарнавай сувар тухузва. Аялри райондин олимпиадайра иштиракзава.

10-классда кIелзавай Хадижат Сагидовади 2-чка, 11-классда кIелзавай Мамед Абдурагъманова 1-чка къуна.

ГъакIни, ада йисан къене образованидин хиле дидедин чIалариз талукъ яз кIиле физвай конкурсриз (устадивилелди хайи эдебиятдин эсерар кIелунай, хайи чIалал сочиненияр кхъинай ва икI мад) аялар гъазурзава.

2024-йисуз Хасавюрт районда кIиле фейи «Дидед чIаланни литературадин хъсан муаллим» конкурсда Къизил Азизагъевнади кIвенкIевечи чка къуна, ахпа республикадин паюна иштиракна. Конкурсин иштиракчийриз РД-дин образованидин министерстводи ашкъиламишдай гъурметдин шабагъар гана. 2025-йисан конкурсдиз ам цийи къуватар гъаз фена. Адакай Дагъустандин халкъарин чIалариз талукъ конкурсда лауреат хъана, ам хъсан 10 муаллимдин жергедик акатна.

Конкурсра иштиракна, тежриба хъанвай ва вичин чирвилерни хъажнавай Къизил Азизагъевнади алай йисуз кIиле фейи республикадин конкурсда шабагъарин чка къуна. Къаст эцигна чIугур зегъметди ам республикадин хъсан пешекар муаллимрин жергедиз акъудна. Ада лезги чIалан муаллимрин дережа вине авайди тестикъарна.

Пешедал рикI хьайила

Хазран КЪАСУМОВ

Къенин зи суьгьбет СтIал Сулейманан райондин центральный библиотекайрин къурулушдин (ЦБС) директор **ШИХБАБАЕ-ВА Назила Мегьамедовна**дикай я.

Ам Алквадрал дидедиз хьана. 1984 йисуз ада хуьруьн юкьван школа, 1988-йисуз Дагьустандин госуниверситетдин библиотекайрин факультет агалкьунралди акьалтIарна. Зегьметдин рехъ ада гьа 1988-йисуз Дагьустандин пединститутда библиотекада кIвалахунилай башла-мишна.

1989-йисуз Н. Шихбабаева СтIал Сулейманан райондин центральный библиоте-кайрин агьалийриз къуллугьдай отделдин заведующийвиле тайинарна. Жавабдар и везифаяр ада 32 йисуз намуслудаказ, агьалийрин патай гуьрмет аваз киле тухвана. 2021-йисуз Назила Мегьамедовна ЦБС-дин директорвиле тайинарна. Ада чаз лагьайвал, ЦБС-дик хуьрера кардик квай 27 филиал акатзава.

Назила Мегьамедовнадин кIвалахдин тежриба, чирвилерин дережа, истемишунар себеб яз, неинки центральный библиотекадин, гьакI хуьрера кардик квай адан филиалрин кIвалахдани хьсанвилихъ еке дегиш-

вилер киле фена. Нетижда ЦБС респу-бликада хьсанбурукай сад я.

Идалайни гьейри, ЦБС-ди гьар йисуз республикадин ва федеральный проектра-ни иштиракзава. Мисал яз, библиотекай-

рин къурулушди «Пуш-кинан карта», «Россия-дин халкьарин Садви-лин йис», «Къасумхуьрел СтIал Сулейманан багь аваданламишунин про-ектра иштиракна. Ибу-рук, гьелбетда, ЦБС-дин директор Назила Мегьа-медовнадин еке пай ква.

Къейд ийиз кланзава хьи, ЦБС-дин хьсан кIва-лахдиз килигна, адаз фе-деральный, республика-дин ва муниципальный бюджетрай пулунин та-къатарни ахьайзава.

– Чаз ахьайзавай пулунин такьатри ЦБС-дин материально-техни-ческий база мягькемару-низ, тадаракар маса къа-чуниз, ремонтрин кIвала-хар киле тухуниз, ра-ботникриз премияр гуниз, гьар жуьредин мярекатар киле тухуниз, проектра ва рай-ондинни республикадин мярекатра иштира-куниз, гьакIни чкадал юбиляррин, машгур алимрин, писателрин, шаиррин юбилейрин

мярекатар киле тухунин карда куьмекза-ва. Ихьтин дикъет ва куьмек гунай чна рай-ондин кьил Саид Темирхановаз, культура-дин отделдиз, амай къурулушрин регьбер-риз, меценатриз рикIин сидкьидай сагьрай лугьузва, – разивилелди къейдзава вичин пешедал рикI алай Назила Мегьамедов-нади.

Назила Шихбабаевадин яргьал йисарин намуслу зегьмет РД-дин культурадин минис-терстводин (2017-йис), «Умуд» фондуни (2021-йис), РД-дин Гьукуматдин (2021-йис), Лезги писателрин союздин (2025-йис) ва маса гзаф грамотайралди къейднава.

Муковьара Назила Шихбабаевадиз «Да-гьустан Республикадин культурадин лайих-лу работник» лагьай тIвар гана. Шабагь адав Дагьустандин культурадин министр Зарема Бутаевади шад гьалара вахкана. Мубаракрай!

Фадлай чаз хьсан инсан, пешедиз ва-фалу регьбер яз чизвай Назила Мегьаме-довна гьакI кIвалин къул хуьзвай кайвани, район, общество патал вафалу пуд велед-дин дидени я. ИкI, гуьрмет, берекат авай и хизандай тир руш Гуьзелагьади духтур-невролог яз кIвалахзава.

Ахлакьдинни низамдин рекьай чпин диде-бубадал атанвай Ислама ва Саида чпин пешейрай кIвалахзава. Назила Мегьа-медовнадиз рикIин шадвал, руьгьдин таъ-минвал, рикI алай пешеди, ферли 3 велед-ди хьиз, къуд хтлудини гузва.

«Къайи булах» мани

Мурад САИДОВ

И нумрада чна гуьрметлу клелчийрин вилик композитор Фаикъ Къардашева лезги халкьдин бажарагьлу шаир, гьикаятчи, тарихчи, Лезгистандин эдебиятдани медениятда дерин гел турбурукай сад тир Забит Ризванован (1926-1992) чIалариз туькIуьрнавай «Къайи булах» мани гьизва. Гаф кватай чкадал лугьун лазим я хьи, лезги халкьди вичин эменни яз гьисабзавай и машгур манидин къенепатан лайихлувилер пара екебур я. Абу-рукай рахун паталди гегьенш макъала кьин герек къведа. Амма им кьилдин кIвалах я. Инал лагьайтIа, чна веревирд ийизвай манидин гьавани чIалар, макъаматдин вири къа-нунрив къадайвал, акьван сих алакьада ава хьи, на лугьуди абур, жуьреба-жуьре кламарай авахьна, эхирдай сад жезвай вацIун кьве хел я. Бязи вахтара чун абур сад галачиз муькуь-давай уьмуьр гьализ тежедайдан фикирдални къеззва. Вири и крари композитор Фаикъ Къардашевавай, Забит Ризванован гьар са царцIин гуьрчегвал гьиссна, эсердин дегьней-риз гьахьуналди, вичи лезги композиторри теснифнавай гуьзел эсеррин арада лайихлу чка мягькемдаказ къур мани арадиз гьиз алакьна.

«Къайи булах» мани хайи халкьдин медениятдихъ галаз сих алакьа квадар тавуна, чпиз лезги манияр теснифиз ашкьи авай гьар са жегьил композитордиз аквадай мисал я. ТIвар къунвай мани гьеле 1987-1988-йисара кхьенватIани, мехъеррални межлисрал адахъ авай машгурвили къени вичин кам явашарнавач. Гена чаз алай аямдин лезги къавалри и эбеди эсер, мад ва мад цIийи хьийиз (аранжировка), жуьреба-жуьре тедбиррал гьикI тамамарзаватIа вилералди аквазва. И карди чун гзаф затIарин гьавурда твазва. Гила ав-тордикай вичикай кьве гаф лугьун.

Гафар – Забит Ризванованбур

Гьава – Фаикъ Къардашеванди

Къардашев Фаикъ Къардашан хва 1960-йисан 15-июндиз чеб кьетIен бажарагьдин са-гьибар хьайи Лезги Няматанни Асеф Мегьманан ватан тир КцIар райондин ЭчIехуьре диде-диз хьана. 1977-йисуз КцIарин 3-нумрадин юкьван мектебда клелайдалай къулухъ Фаикъа Дербентдин макъаматдин училищедин чIагьандин синифда Аслан Назирован гьилик чир-вилер къачузва. 1986-йисуз Фаикъа КцIарин медениятдин кIвалин жикъетдин¹ кIватIалдин регьбервиле кIвалахиз гатIунзава. Ина кIвалахиз эгечIай са тIимил вахтунулай Ф. Къарда-шева «Къайи булах» кIватIал арадиз гьизва. Им 1987-йис тир. Гьа чIавалай къенин йикъал-ди ада а кIватIалдиз регьбервал гузва. Вич вишелей виниз манийрин автор тир Къардаше-ван эсеррикай чавай «Арзу» (гафар – Саид Къуьчхуьрвиндинбур), «СтIур» (гафар – Рагьман СтIурвиндинбур), «Чан Зумруд» (гафар – халкьдинбур), «Перизада» (гафар – Къагьриман Якъубованбур), «ЭчIехуьр» (гафар Шафидин Герейханованбур), «Къизилгуьл» (гафар Иба-дуллагь Межмуллаеванбур) ва гзаф масабурун тIварар къаз жеда. 2000-2011-йисара Фаикъ Къардашева КцIар шегьердин медениятдин кIвализ регьбервал гана. 2011-йисалай къенин йикъалди ам КцIарин Лезги драмадин гьукуматдин театрдин регьбер я. Къуй Сад Аппагь-дин патай вичихъ яргьи уьмуьр, мадни еке агалкьунар хьурай!

1 Жикъет - хор.

Къайи булах

1)

Къайи булах, ви сел дигай мани я.
Къайи булах, гуьрмет элдиз клани я.
СтIалрикай ви чуьнгуьрдал сим хьурай,
Вун гадайрин, вун рушарин ким хьурай.

Тикрарбэнд:

Вун булахрин султан яни? хан яни?

хан яни?

Къайи булах, Къайи булах,
ашкьидикай манияр лагь.
Къайи булах, Къайи булах,
ашкьидикай манияр лагь.

2)

Йикъа агъзур мугьман къеззва патав ви,
Шагьнабатни акьвазнава къавалав ви.
Ви суфрадал берекатдин сел жеда,
Тамарани билбил авай мел жеда.

Мани ногтайралди кхьейди Мурад САИДОВ я.

Гь. ЧАНДАРОВ

1

Алай вахтунда чи литературада илла-ки бегерлудаказ кваллахзавай **Пакизат ФАТУЛЛАЕВАДИН** цийи ктабдикай, белки, масадавай лугъуз тежервал хъсандиз ада вичи куьруь, амма бейнида ацукьдай сифте гафуна лагъанва:

«Лезги ва урус чаларалди кхъенвай публицистикадин жуьреба-жуьре жанраирин эсерар кватлनावай, гъавиляй кьве паюникай ибарат и ктабдиз «Ликбез» тIвар гунихъ ихътин делил ава. Агъзур йисан тарих авай лезги халкъди XX асирдиз савадсуз яз кIвач веъенвай. Советрин гьукумат атана, аялар мектебра, чIехибур ликбезра суьрейрихъ ацукьарайла, са куьруь вахтунда халкъ квайвалди савадлу авунай. Кхъиз, кIелиз чир хъайи лезгийрин гъилиз литература, газет-журнал атана, тек са шумуд йисалай чакай, чи руьгьдин хазинай-рикай дуьньядин кьуд патаз хабар хъана.

Амма кье, XXI асирда, чун, вири жемят, аяларни чIехибур, цийи кылелай ликбездин суьрейрихъ ацукь хъийидай чкадал кьевезва, вучиз лагъайтIа, лезги халкъдин сагъ са паюниз лезги гъарфар, дидедин чIалал кхъиз, кIелиз чизмач, гзафбуруз дидед чIалал рахаз, кIелиз кIамач. Лезги чIала, литературада кыле физвай гъалариз рикI эцигна фикир гудай алмар, чи руьгьдин майданра кыле физвай дегишвилерин гъавурда теадай муаллимар кьвердавай тIимил жезва. Кье чун а кьадар «вликиди» фенва хъи, а кьадар «зурба» хъанва хъи, чакай гзафбуруз жуван тарих, сивин эсерар, адетар, ма-кьамар виле акъазмач...»

Им чи кьенин йикъаз, арадал атанвай гъалариз ганвай, кIелзавайди вич кьабулуниз мажбурзавай кьимет я. Ахпа вичикайни вичин кIвалахдикай:

«Жаван йисарилай гатIунна, гъиле кьелем хъайи, вири уьмуьрда ам гъилий веъын тавур за чи гъа и дердийриз талуьк месэлайрикай дидед чIалал ва урус чIалал макъалаяр кхъена, веревирдер авуна, абур журналрани газетра чап авуна. Соцсетар арадиз акъатайла, са кьадар йисара абурани жуван гаф лагъана, жуьреба-жуьре месэлайрихъ галаз алакьалу суьгьбетар авуна, а ажайиб, зурба «кимел» дискуссий-ра иштиракна...»

Гъа ихътин, акъазвайвал, автор вич патални важиблу, адан яратмишунрин геъенш сергъятра чIехи чкани кьунвай кIвалахрикай «Ликбез» ктаб ибарат хъанва. Мадни авторди вилик акъавзнавай месэладин гъавурда твазва:

«Ликбез» гаф урус «ликвидация безграмотности» келимадикай туькIуьр хъанвай гаф я. Эвелан ликбезда савадсуз чIехи жемиятдиз гафар кхъиз, гафар, жум-лаяр кIелиз чирзавайтIа, кьенин «ликбез-ра» чна чи жегъилриз чIал, культура, мил-ли адетар хуьдай рекьер кьалурна кIанда, абуров феи девириин камалгъилийрин тарсар ва тежриба агакарна кIанда, чун вужар ятIа ва гъинай ятIа чирна кIанда...» Алавани хъийизва: «И еке «ихтилат» жу-ва кIелай «ликбезрикайни», яни за жува-лай вилик атай чIехи муаллимивай кьачур тарсарикайни я».

Ктабдин лезги чIалал кхъенвай эсеррин паюна (250 чин кьунвай ам урус чIалан паю-

нилай саки кьве сеферда чIехи я) 1976-2025-йисара, яни автордин яратмишунрин вири уьмуьрда арадиз атай макъалаяр, веревирдер, суьгьбетар, очеркар гъатнава. Абурукай парабурухъ галаз чун Пакизат Фатуллаевадин виликан «Чешме» ва «Гад гъарай» кватIалрай таниш я. Урус паюнани гъа и йисарин кIвалахар гъатнава, анжах газет-ризни журналриз акъатайдалай кьулухъ абур са ктабда кватIаваичир.

2

«Ликбез» шаирди вичин яратмишунин рекъин эвелра кхъенвай критикадин макъалайри ачухзава. Абур кIелайла, ихътин фикрдални атун мумкин я. Чун чакъ ли-тературадин лайихлу критика тахъунилай да-тIана шел-хвал ийиз вердиш я. Анжах кри-тикадин акьуллу гафуникай чун михъиз магърум я лугъунни нубатсуз гъалатI жед-а. Кылди кьачуртIа, 70-йисарин юкьварилай эгечIна, чи литературада ачухдиз хъсандаз – хъсанди, писдаз писди лугъуз алакьза-вай, лазим чирвилерни, бажарагъни авай жегъил критик Пакизат Фатуллаевадин га-фуни ванзавай. Литературадин процесс-дин бязи месэлайриз талуьк, гуя девирдал чан хкизвай а макъалаяр гилани интерес зайиф тежез кIелиз жедайбурукай я. Абу-рукай сад лагъайда, 1976-йисан «Аннами-шиз пакад йикъан цийивал...» макъалада, республикадин ктабрин издательствода акъатай «Тебиатдин сегъне» «кассетада» гъатнавай шаиррин эсерриз кьимет гузва. Вирида санал муьжурд печатдин лист кьаз-вай и гъевчи кватIалар авторрин сифте-гъанбур, амма авторар кIелзавайбуруз фад-лай танишбур тир: М. Камалдинов, И. Къа-димов, Агъ. Исмаилов, Т. Агъмедханов, Аб. Исмаилов. Виридалайни чIехидан яш 60 йи-салай алатнава, виридалайни жегъилдани поэзияда вичин рехъ кутуна саки цIуд йис-я. Критикин кьимет шадвилей хкадариз тадайди туш: «...авторрин яратмишунра са акъван зурба агалкъунар акъавачтIани (гъикъван лагъайтIани, чун эгечIзавай уьлчме чIехиди я!), амма гъар са шаирди ви-чин хатIунин кьетIенвилехъ, цийивилехъ ийизвай гъерекатар ашара я».

«ЭгечIзавай уьлчме чIехиди» яз амукъай критики «Истемишунар зайиф хъайила... («Дуствал» альманахдикай веревирдер)» макъалада 1980-1981-йисарин альманах-дин муьжурд нумрадин обзор авунва. А вах-тунда чи литературадин процесс тешкилза-вайбурук ихътин тIварар квай: И. Гъусей-нов, А. Искендеров, Т. Агъмедханов, Б. Гъа-жикъулиев, Гъ. Къурбан, А. Алем, М. Жали-лов, цийиз кIвачел акъалтзавай А. Къар-даш. Абурухъ художественный вини дере-жадин эсерарни авач лугъуз жедачир, ам-ма критикид нетижа кьаз хълагъзавайвал, «гъасятда виле акъадай хътин гъалатIри, нуьксанри зун анжах чIикай рахуниз маж-бурна». Дугъриданни, макъалада адан ван атIугъай заланди, истемишзавайди я:

«Муьжурд нумра. ТIварар, тIварар... Танишбур, сифте ван жезвайбур. Амма, акъадай гъалда, альманахдиз вири сад я, ада вири са дережадай кьазва. ИкI туширтIа, чаз тIварарихъ гъевчи шикил, автордикай куьруь малуматар акъадай. Гъиле авай ва кьверри нумрадиз акъатдай материалри-кай малуматар авачирвилей йиса тек кьуд нумра гъазурзавай редколлегиядин членри-ни чпин везифаяр саки гъилелай веъенвай-дан шагъидвалзава». Им редколлегиядин кIвалахдикай. Альманахдин нумрайра гъат-завай эсеррикайни: «Гъа икI, лезги автор-рин прозадинни поэзиядин эсерар. Фикир авуна кIанда хъи, абур редакциядин почта-дай хъяна чап авунин мурад кIелзавайди чи литературадин жанлувиликай, кьешенгви-ликай, маналувиликай хабардар авун я. Ам-

ма кIелзавайдан фикир анжах гъа и эсеррал акъвазайтIа, хайи литературадикай адан кьейд перишанди жедатI»

И тегьер литературадин уьмуьрдин ва-кьайриз кьимет гузвай Пакизат Фатулла-ева вич гъеле кылди ктаб акъат тавунвай жегъил шаир тир. Гъелбетда, ада критики хъиз гъамиша чин атIугъна, кыле залан фи-кирар юзаз кхъизвачир. Маса жуьре мисал яз, 1986-йисуз Аб. Исмаилован аялрин ши-иррин «Чигедин стIалар» ктабдиз гуьгъул ачух яз рецензия кхъенва. Ана ихътин фи-кирди вичел желбзава: «Лезги шаиррикай гзафбуру аялар патал шиирар кхъейди я, гилани кхъизва. Амма и жуьредин эсер-рикай лап тIимилбур жанрдин кьизилдин фондуна гъатнава».

«Мердвални кIанда, жуьрэтни («Лите-ратурадин Дагъустан» журналдиз 1987-1988-йисара акъатай прозадин бязи эсер-рикай фикирар)» макъаладал акъвазин. Маса девир алуькьзава, «уьмуьр, банд ахъа хъайи вацI хъиз, вичи-вич михъи хъийиз, ви-ликиди физва», жуван фикир артух ачухви-лелди лугъуз, алатай «залан вахтуниз» са кьаргъишни авуна, рикI кьезилариз жезва. «Эхиримжи йисара «Литературадин Да-гъустан» журналдин чинра чка ганвай эсерриз килигайла, журналди уьмуьрдин гъакъикъатдивай гуьгъуьна амуьк тавун патал алахъунар ийизвайди акъазва... Ам-ма эзер эхиримжи йисара лезги литерату-радин кьапудихъ атана агалтнавай (я ге-лежегда малум хъжедай) цийи кьуватар, цийи лишинар такурдай кьаз, чпик умуд кутаз жедай жегъилар литературадивай яргъара (я гъа кьваларие!) таз хъайитIа, журнал виликандалай анжах винел патан акунралди тафаватлуди яз амуькда».

А йисар, дугъриданни, кьени умудрин куьруь девир хъанай...

3

Чи литературада ва вири культурадин уьмуьрда арадал кьевезвай цийи затIариз ва агъвалатриз Пакизат Фатуллаевади, вичиз лазим яз акурла, са «гъай!» ийизвай, кьай-гъусуз тушир гъиссди чими авунвай фики-рар куьрелди лугъузай. И фикиррихъ галаз кIелзавайди рази хъайитIани (гзаф вахтар!) ва я адахъ вичин фикир аваз хъайитIани, йи-сар алатайлини, са ктабда кватIавай абу-ру, и куьлуь-шуьлуьйри, бес кьадарда тамам вахтунин ва а вахтунда яшамиш жезвай ин-сандин рангар кьин тавунвай шикил арадал гъизва. Муькуь патахъай, Фатуллаевадиз ара-ара литературада пайда жезвай ва чпин важиблу чка кьазвай эсерар тади квачиз ана-лиз ийидай вахт ва кьуватни жагъизвай.

ИкI, алай девирдин чи литературада, шаксуз, чIехи чка кьунвай пуд романди-кай ам кьил-кьилел адал рахана. Абурукай яз, Агъед Агъаева (инкариз жедач: алатай асирда лезги халкъдин арадай акъатай ви-ридалайни чIехи камалгъилийрикай сада) вичин уьмуьрди рагъдандихъ веъейла, ли-тературадиз хтана кхъей романа, белки, ви-ридалайни диькетдивди кIелайди Пакизат Фатуллаева хъана. «Тек са рагъ я даимди (А. Агъаеван «Пад хъайи рагъ» романди-кай бязи фикирар)» макъалада ада кьейд-завайвал, «лезги литературада вичев чIе-хи уьлчмеяр гъаз эгечIуниз лайихлу эсер пайда хъун – им вири милли меденият па-тал шадвал я. Гъа ихътин себебди, рази-влин гъиссди кье зун и ихтилат кудуниз мажбурна». 1994-йисуз арадал атай и «их-тилат» гилани чешнелуди яз амуькзавайди чна разивилелди хиве кьуна кIанда.

Романдин сифте кылелай эхирдал кьван диькет зайиф тавуна атай критики адаз ихътин кьимет гузва:

«Писателдин проза, гъа уьмуьр вич хъиз, укIуь-цуруди, яру-цIаруди я. Са се-

ферда кIел авурдан рикIелай романдин ге-рояр алатдач, абурун чан алай кьаматар адан вилерикай геждалди карагиз жедатI. Ха-лис дагъвийрин кьилихар, кIалубар, яша-йиш, адетар, рахун-луькIуьн, багълар, куь-чяр, тавханаяр, идараяр, шегьерар, хуь-рер... На лугъуди, чна ана, геройрин юкь-ва, сагъ са уьмуьр кечирмишна...» Мадни: «Лезги литературадал рикI алай, муькуьф авай кIелзавайдаз, литература ахтармиш-завай алимдиз и романди чи медениятдин, руьгьдин ва кьанажагъдин месэлайрай их-тилатар куддай мумкинвал гузва».

Романди вич гъайи кьилин фикирдикай: «Инсаниятдин тарих дявейринни ин-кьилабрин гъерекатриз ацIанвайди я. Каи-натда экъни мичI авай затIар ятIа, инсан-дин руьгъни гъа и кьве терефдикай иба-рат я. Са патахъай, инсандиз вич азад-ди яз, азадевал гъиссиз кIанда – им тIеблии кар я... Гъа и инсан вичиз табийди жагъу-ризни алахъда – имни адан тIеблии гъисс я, гъуьжет ийиз жедач. АкI яз хъайила, гъар са инсандин чанда, гъар са хизанда, гъар са жемиятда, гъар са уьлкведа, дуьньядин ви-нел «инкьилабчийринни» «аксиинкьилаб-чийрин» гъерекатар, женг са декъикъада-ни, са девирдани акъалтI тийизвайбур я. Амма и гъулгъуладихъ-уьмуьрди хъаз вич кIанардай, чаз лезет гудай кьуватни ава эхир! Ихътин зурба ва муракаб месэлаяр веревирд ийизвай А. Агъаеван романди не-инки лезги литературада, неинки Дагъус-тандин литературада, гъакI чаз акъаз-вай «чIехи» медениятдин сергъятрани кьетIен чка кьазва».

2021-йисуз адан «КъатI-къатI тавур зун-журар (Майрудин Бабаханован «Келен-тар» романдикай бязи фикирар)» макъала акъатна. Вахтар масабур я. Са арада тен-пел тушир ни хъайитIани кIуру ягъиз эгечIай «виликан девирдив» геькигайла, кьенин югъ «чалпачухди» хъанваз акъазва. Ихътин гъаларай умуми месэлани вилик акъатзава:

«...Лезги культурадин уьмуьрдик йи-гинвал кумачирди, чIал, литература вилик финин кам залан хъанвайди, заз чиз, фа-гъум авай гъар садз акъазва. ЧIалан илимдал машгъул жез кIандай, милли га-зет-журналда кIвалахдай мурад авай, ди-дед чIалан муаллимдин пешедал ашукъ, хайи литературадин майданра вуч кыле физватIа, гъадаз фикир гузвай, кIелзавай жегъил лезги кье чаз, мисалда лугъуьзай-вал, юкъуз лампа гъаз кьекъевейтIани, жа-гъидач. Милли руьгъ усалвилехъди тухуз-вай и гъал арадай акъуддай са шумуд рехъ ава. Абурукай сад – литературада кыле физвай «агъвалатрикай», цийи эсерри-кай маргъелудакъз ихтилат кудун, кIел-завайдаз абурун пис-хъсан вуч ятIа гъа-вурда гъатиз куьмек гун я».

КIелзавайбурун фикир желб авуниз ла-йихлу эсерарни «ара физ лезги литерату-рада пайда жезва». Майрудин Бабаханован «Бейтералди кхъенвай «Келентар» роман кIелайла, зун гъавурда акъуна: лезги лите-ратурадиз шииратдин жуьреда кхъенвай, жанрдин истемишунриз жаваб гузвай мад са зурба роман атана ва чав и карди да-мах ийиз тазва». Сад лагъайди, А. Фата-гъован «КъатI-къатI авур зунжурар», гъавай-да рикIел хтанвач: макъалада датIана кьве роман чеб чпив геькигзава: «Кьве роман-дани агъвалатар лезги ватандин тарих-да дерин гелер тур девирриз талуькбур я: саки сагъ са асир идалай вилик кхъенвай А. Фатагъован романдай чаз XX асирдин эвелра Урусатда кыле феи чIехи инкьи-лабди лезги чилерал, инсанрин кьисмет-риз гъайи дегишвилер акъаватIа, М. Ба-баханован романда чун генани виликан де-вирда, XVIII асирдин эхирра Куьре магъал-да кыле феи тарихдин агъвалатрин ша-гъидар жезва».

«Сад хътин устадивилелди» теснифнавай и кьве эсердихъ, лугъуьзва Пакизат Фатулла-евади, «виле акъазвай са тафават ава»:

«КъатI-къатI авур зунжурар» романдин кьилин игит Магъамад, халкъдин велед, халкъдин умудар, мурадар кукIвал кьунвай, адан хушбахтевилехъ гелкьевезвай, ам азад-вилехъ тухузвай кьагъриман ятIа, М. Ба-баханован романдин игит Келентаран ва

амай маса игитрин гьерекаатар лезги жематдин умудрихъ, пакадин кысметдихъ галаз алакьада авайбур туш, абур гьарма сад чеб-чпиз я. Яни «Келентар» романда са фикирдал алай, са патахъди ялзавай лезги сих кIватIал, «лезги халкъ» лугьудайди аквазвач. Къве романдани агьвалатар кыле физвай девирар лезги ерийрал цIай-гум, зулумдин гьуьрс алай девирар тир. Амма Магьамада, вилик экечIна, халкъ квай зулумдин «зунжурар кьатI-кьатI» авунатIа, Келентараз халкъ кутIуннавай зулумдин зунжурар ерли аквазвач, ам хуси вичин душмандин гуьгьуьна ава ва ада вич эхирни мураддихъ агакьарна – вичин буба яна кьейи Гьемзедилдай къан къахчуна. Келентарахъ са гьихътин ятIани маса, вичин ватандихъ, «халкъ» лугьудайдахъ галаз алакьалу мурадар, ниятар авайди чаз аквазвач...»

Эсиллагъ гьуьжет алачиз, роман чIехи бажарагъди устадвилпин вини дережада аваз теснифнавайди я, амма ана критикдиз риклиз кIани са вуч ятIани бес хьанач, жагьанач:

«М. Бабаханован эсердин чIалан, бейтерин тамамвилпин, гьакьикьатдиз мукь-ва вакьиятрикай авунай марагьлу ихтилатрин суьгьуьрда гьатай чаз Цуруфанни Келентаран кьаматрай ва гьерекаатрай «лезги халкъдин» гиз, пакагьан сад тир миллетдин «цIир» къванни акунайтIа хупI жедай!» Макьала авторди и фикир мад-ни гужлу авуналди акьалтIарзава: «Риклиз чими, дидед чIалан миже, иервал гьиссиз тазвай чкаяр романда гзаф ава, чаз ам мад ва мад кIелиз кIан жезва. Амма Гьажи Давудалай унихъ халкъ, лезги ватанар агуддай мурад рикIе авай къагьриман чи чилерал мад ханачир жал?.. ХупI жедай и таман эсердани чаз ахьтин рухвай-рикай садаз ухшар авай игитдин кьамат акунайтIа. Къуй «теснифнавайди» хьурай – чун адан чIалахъ жедай, ам чакай тирди чаз чир жедай...»

Гуьгьуьннин 2022-йисуз адан «Я чун сабур, регьим авайбур. Ахпа вуч? (ЦIийи романдикай чи арадин са ихтилат)» макьала акьатна. Арбен Кьардашан «ВачIе-хваяр» романдикай ихтилат автордиз, гуя агъур фикиррин пар алудна, са ял акьадарна, башламишиз кIанзава, амма и романдини адан рикI кIанивал шадарзава, ам гьа виликан жаваб истемешзавай суалрал хжизва. Роман гьихътин гьиссдив, вуч гуьзлемишиз кIелиз эгечIнайтIа лагьай ада кьейдзава:

«Романда философиядин, руьгьдин, ягь-эдебдин дерин, я кIукI гьиз, я иливариз асант тушир месэлаяр кьарагьарна-ва, чебни чи, лезийрин, тарихдал, кысметдал, къенин йикъал экв вегьезвай месэлаяр». Романдин кылини фикирдикайни: «И романда кыле физвай агьвалатар автордиз вичизни (ван хьайи, кIелай), яшдиз ададай вилик квай зи несилдизни хьсандиз чидай (кIелай, акур) девирда, XX асирдин юкьварилай XXI асирдин эвелрал, чна лугьузвай «перестройкадин» девирдал къван кыле физватIани, абурун себебар, дуулар чи халкъдин, чи къадим Алпан уьлкведин тарихдихъ галаз алакьада авайбур я. Гьа къадим тарихдин са чина, чи къенин йикъан тIалриз-квалриз дава-дарман хьун лазим тир (автордин фикирдай) са агьвалатда, «ВачIе-хваяр» романдин асул манани чуьнуьх хьанва, гьа тIалприн-квалприн себеб-давани».

Романда кыле физвай вири агьвалатар къве игитдихъ, «Пак Месиьгьдин дин гумай, а диндив къадайвал уьмуьр тухуз-вай Чайгьунахъ, адан хва Шуаяхъ ва абурун кысметрихъ галаз алакьада авайбур я. Яни гьа и къве кьамат, зурба романдин мана гвай къве образ, чаз, къенин кIелдайдаз, са вуч ятIани лугьун, тарс хьун патал арадиз гьанвайбур я». Амма и кьариба ксар, «къени кылихдал хуьруьнбур гьейранар ийизватIани», къенин юкьуз чаз лезим чешнедив эсиллагъ мукьва туширбур яз аквазва. Чи эвелан дин-иман гвай бан-бубайривай сифте а дин, ахпа чилерни хуьз хьаначир эхир. «Гьинихъ эверзава чаз и романди? ЧIехи, михьи терезар гваз веревирд авуртIа, романдин кы-

лин мана-метлеб зурбади, экуьди, къадим чIаварилай унихъ инсаниятдин къени мушрадрихъ, марифатлу ва инсанперес фило-софиядихъ галаз сад хьиз ван ийизвайди я: ша чун сад-садав михьи рикIелди эгечIин, кIеве авайдан гьил къан, нефсиниз къезил жен, сабур хуьн, жуваз писвал авурдаз писвал хьийин тийин. Бес гьар девирда инсандин, инсаниятдин уьмуьрда агьавал ийизвай азгьун, инсаф авачир кьуватрин хура вуч акьвазарда?..»

Нетижа акьудзавай авторди вичин фикир кьетIидаказ малумарзава: «Сад ава – дерин чирвилерин иеси хьана, халкъдин руьгьдин хазина девлетлу авун, сад ава – кар чкадал атайла, халкъ хуьн патал кам къачудай вилегьвал авун, гьахъ винел акьуддай рекьиз экьечIун. Мад са «философия», са «тарс» ала эхир и чилел: гьахъ хуьн патал женг чIугуна кIанда.

Гьа жеда чун регьимлу, сабурлу. Ахпа вуч?»

Суал, виликдай М. Бабаханован романдикай рахадайла хьиз, рикIин тIалди ифирнавайди я. Алай девирдин чи литературда виридалайни хьсанбур яз гьисабиз жедай, хайи халкъдин тарих, адан къенин югъ, ам физвай рехъ къалурзавай чIехи къве эсерда Пакизат Фатуллаевадиз «игитвилпин кьил» бес жезвач... Маса сеферда, интернетдиз акьатай куьруь са гафун ада вич патал виридалайни важиблудакай икI хълагда:

«Къарачийриз чIин ватан авачиз са шумуд виш йисар ятIани, гьинал ацукьайтIани, кьурабаяр тир абуру я чIин чIал, я адептар квадарна. Аламат яни? Чилерни, агьзур йисуз сиве авай чIални гвай чун, жуван кьулав ацукьнаватIани, цIрана куьтягъ жезва. Руьгъ амачирсиялай яни? Галат авунвани бубайри кIула тунвай ирсини? Нерик тIуб кягьайдаз, чиниз тфу ве-гьейдаз жаваб гудай гьяз амачни чахъ?»

Асант, амма жаваб гуз четин суал эцигзава лезги дишегьлиди жуванбурун вилик...

4

Пакизат Фатуллаевадин эссеяр, чIехибур хьиз куьлуь затIарни, гьа са жуьреда кхатIнавайбур, са шаблондай туькIуьрнавайбур, чпин акьулдиз кьеривилелди лезги кIелзавайди вичин литературадивай кьурхутмишнавайбурукай туш, гьакьикьи бажарагъдиз хас тирвал гьар сеферда анжах вичин кIалуб ва тикрар техжер фикир авайбур я. Адан макьалайрин арайра жезвай яргьи йисари са жуьре мягьтеларни ийизва, амма ктабда санал чка кьурла, абуру битав шикил арадал гьизва.

Адалай и ва я маса яратмишзавай касдин эсеррин вичи кьатIунай кьетIенвал тарифдин куьруь ва асант жуьреда, бейнида къванцел атайди хьиз амуькдаивал къалуриз алакьзава. ИкI, «РикIин тIалабуналди» (2004-йис) макьалада ада Хуьруьг Тагьиракай, вичин сифте шириар гьеле аялзамаз «виняй атай заказдиз ваъ, рикIин эмирдиз табий хьана теснифай лезгийрин бажарагьлу шаирдикай», адан советрин девирдин яратмишунра гила къабулиз тежезвай чка-ярни акваз, амма и чIехи бажарагъдин кьимет чиз, Фатуллаевади лугьузза:

«Къанни цIуд-яхъцIур йис идалай вилик чна ашкъидалди лугьуз хьайи манийрин цIарар кье Х. Тагьиран ктабрай ахкур чIавуз вавай абур кIелиз жедач, абур ви сивай аваздалди акьатда – икъван девирда абур, чи зигьинди хьена, манияр яз амуькнавай къван! ЦIарар акурла, рикIелай фенвай авазни рикIел хквезва! Икъван цIалцIам... аваздал къведай шириар анжах чIалан зурба устаддивай яратмишиз жеда. «Пуд руш», «Хьсан я», «Ватан», «Бахтавар»...

И жуьредин ширирн жергеда «Москва», «Селминаз», «Гуььруь» ширири кьетIен чка къазва. На лугьуди, абур шаирди гьиле кьелем къуна кхьенвайбур туш, хурал чуьнуьр къуна «лагьанвайбур» я. Гьа-ва, манидин гьавалу аваз, вичин рикIин къастиндай, гьевесдин лап гьуьндуррай кьезвай ялав и ширирн цIарара сересдаказ дуьзмиш хьанва. Шаирдин нефес ва хайи дидед чIалан атир алахъзавай абур кIелиз жедач, анжах «лугьуз» жеда!»

Чи классикрин арада Х. Тагьир вичикай тIимил кхьенвайбурукай туш, ятIани и

тегьерда къешенгдиз адан яратмишунрин кылини кьетIенвал къалурнавай мад са дуьшуьш чаз чидач. Маса чкадал гьа и жуьредин менфятлу фикир ада халкъдин маниери-кайни лугьузза:

«Лезги бендинин цIарар 8 гьижа, кьуд лагьай гьижадилдай гуьгьуьниз цезура аваз (нефес акьадариз), 2 ва 4 цIарара гужлу рифма туна туькIуьр хьанвайбур я. И бендер кьурулушдин ва мана-метлебдин жигьетдай къве жуьредиз пайиз жеда. Сад лагьай жуьредин лезги бенд... вири кьуд цIарни акьалтIарнавай са фикирдив, мана-див ацIанвайди я. Кьвед лагьай жуьредин бендина, килигайла, сифте къве цIарцIин арада манадин рекьай алакьа авачирди хьиз аквада. Ихъитин кьейд бейт маса чIалаз бегьемсуздаказ элкъуьрайла арадиз атун мумкин я. (Зи рикIел алама, Дагьустандин университетда тарсар гузвай машгьур алим, фольклорист А. Назаревича, чи бендерикай ихтилат фидайла, абур мана авачир «абракадабра» я... лагьанай).

Машгьур фольклористдин фикирдиз акси делил яз, сифте къве цIарцIинни гуьгьуьнни къве цIарцIин арада алакьа авачирди хьиз аквазвай лезги са бенд къачун:

Гьайиф тушни, чан къайи яд,

Къацу веькин кIаникай физ?

Инад тушни, чан кIани яр,

Рахан тийиз, виликай физ?

Урус чIалаз и бенд таржума авун ре-гьят туш, я ада авай манадин гьавурда масад дуьм-дуьз акьадач. Амма чаз аквазва эхир: бенд туькIуьрай лезги руш шириатдин рекьай зурба пай ганвай халис шаир я! Ада вичин руьгьдин гьава, рикIин сефилвал тIебиатдин серес шиклдалди, гуьрчег метафорадалди, гекъигуналди къалурзава: вучиз вун, яр, къацу веькин кIаникай физвай къайи яд хьиз, зи виликай рахан тийиз физва, лугьузза. И метафорадин иервиликай, рифмайрин туькIевеликай, чIалан мукьуфрикай мад рахун хьувун ге-рек къевезвани?»

Адан куьлуь-шуьлуьяр, уьмуьрдин «гьарайдиз гьаяр» - рикI авай лезги секиндив тан тийир фикирар, бажарагьлу гьилелди чIугунвай, чпи багьа къашари хьиз нур гуз-вай шикилар. РикIин эмирдалди са вуч ятIани фикирра кьекьуьрна, са куь ятIани (кIвалахди, гуььрметди, мярекатди) мажбурна, са куь ятIани шадарайла ва я рикI хайила арадал атайбур. Гьар сеферда адаз, вичи лагьайвал, «...жуваз дуьзбур яз аквазвай сад-къве меспятадал кIелдайбурун фикирни желб ийиз кIанзава».

И эхиримжи гафар адан 2019-йисуз акьатай «Дидед чIал: чIуру гьалари кьил ганва...» макьаладай я. Са литературадин эсерри туш Пакизат Фатуллаевадив вичин гаф лугьуз тазвайди. Исятда вич датIана мецел-сарал алай месэладиз талукъ и макьалада, дериндай къачуна, алай вахтунда хайи чIалаз вуч жезватIа, адаз вуч ийиз кIанзаватIа ва, автордин фикирдай, вуч авуна кIандатIа лагьанва. (И жуьредин макьалайра чаз Пакизат Фатуллаева маса патахъайни аквазва: вичин фикирдин гьахъвал къалурн патал ам дискуссиядик экечиз, жегьил гьевесдивди гуььжетизни гьазур я). Адан важиблу кIвалахда сабурлу-вилихъ эверзавай, чIалан реформаяр герек атайтIа, абур анжах пешекарри тамарунин фикирдихъ галазин, гьелбетда, чун рази жезва. Хайи чIалаз мукьуфдивди эгечIунин, ам хуьнин акьалтI тийир месэладам ам мад ва мад сеферра хквезва. 2021-йисуз соцсетриз акьатай куьруь «Лагьайди мад сеферда хълагьин» суьгьбетди и патахъай эхир нетижади хьиз ванзава:

«Чи гими пехви лепейрин хура хуьдайди, чун лезги миллет яз тадайди, чун дуьньядин майданриз цIал-цIална чукIур тийидайди, ватан авай халкъ яз хуьдайди тек чи хайи дидед чIал я. Адак кье синихар кутаз, ам чIур хьанва, ам чукIурна, дуьз кIеватI хьувуна кIанда лугьудайбур я гьавурда авачирбур я, я хаинар...

ГьалатIар жедайди я, зунни гьалатI хьайи чкаяр, вахтар ава. Амма гьалатI туьхкIуьрна кIанда. Вуж икъван гагь дидед чIалавай гьакьатнавайтIа, эгечI хьия!

Лезги ктабрихъ кьекьуьгъ, кIела, лезги газет-журнал кIела, абур чахъ гзаф ава. «Ина кIелдай затI авач!» лагьана, анихъ гадарна, тегьнеяр ямир. КIелдай затIар чун вири артух камаллу, савадлу, илимлу хьайила, ахпа жедайди я».

5

«Ликбез» ктабдин метлеблувал, амай крар кьерех, мадни а кардикай ибарат я хьи, ада чаз вахт ва вахтуна инсан гьикI дегиш жезватIа къалурзава. Шаир советрин инсан я, са арада гуя суьгьуьрдин кьуватди маса дуьньядиз акьудай, уьлкведал ва халкъдал атай завал вичин рикIяйни фейи. 1988-йисан «Къуьлуьн фу» текстина ада кхьизва:

«Заз чиз, чун яшамиш хьайи девир, иллаки адан эхиримжи йисар, дуьзвал, гьахъ кIани, позунгарни гьакьикьат сад-садав къан тийизвайди аквазвай гьар садан плузарриз гьайифди кьур акьуддай, рикIе тIал твадай девир хьана. Дуланажгьдин шар-тIарин татугайвилерикай мад зун рахадач, гена суфрадик фуни хьана, пине ала-чир партални алуькIна. Чи халкъдиз сабур хуьз, авай тIимилдални рази жез чиде, адан рикIел дяведин залум кашарни дарвилер алама, гьавилай адаз ризкьи, фу, бул йикъарин къадир хьана. Мегер чи, жегьил несилдин жуьреба-жуьре наразивилериз, тIала-бунриз диде-бубайрин жаваб гьаамиша гьа сад туширни: «Чан балаяр, гзаф крарихъ калтугьмир, Аллагьдиз шукур, гишила, кье-цIила авач. Куьне лагь, дявеяр тахьурай...»

Революцияди арадал гьайи кьудратлу уьлкве, чIехи дяведай гьалиб хьана акьатай халкъ вичи гьакьикьатдани цIийи, хушбахтлу уьмуьр туькIуьрзавайдахъ инанмишнавай, амма са арада ашкара хьайивал, умудар кылиз акьатзавач. Макьала кхьей вахтунда цIийи девир алуькьзавайди ва ам гьизвай вахтунин йигинавал акьавар хъжен тийидайди ачухдиз малум хьанвай. Мад умудар... Чи автордин гафаралди, умудди «кIла гьатнавай карвандин кьил шегьредихъ элкъуьр хьийиз алахънавайбу-руз кьуватар гузва». Ада давамарзава:

«...чна гьар сада жуваз суал гудай вахт алуькьнава: хайи еридин, веледрин, абурун пакадин вилик зи намус михьы яни, тушни? Хьсанвилизни писвиллиз, гьахълувилизни нагьахъвиллиз чка авай и муракаб уьмуьрда анжах хьсанвал, гьахъвал артух авун патал за вуч авуна? Инсандин тIвар алаз, за инсандиз лагьих уьмуьр тухванани, я туштIа, нефс вилик авуна, жуван зегьмет квачир девлетдал гьил яргьи авунани? Я тахъайтIа, веледриз гьахъни нагьахъ вуч ятIа къалур тавуна, абуруз инсанрин лян-нетдик фу нез чирнани?»

Марифатдин, ягь-намус хуьнин месэлаяр Фатуллаевади и макьаладихъ галаз са жуьре ванзавай ва гьа йисара кхьенвай «Чун, бикьяр...» (1989) ва «Къизилдин ич» (1990) макьалайрани кьарагьарзава. Абуруз гьа са гьиссди уьмуьр ганва: чна са вуч ятIани квадарзава...

Секинсуз, гьар жуьре агьвалатри чпелди желбзавай акьулди азаддиз хьязавай жуьреба-жуьре темайрин макьалаяр-веревирдер. Месела, 2006-йисуз кхьенвай «Лезги Лейлидин геле». Юкъван асиррин Шаркь патан муьгьуьббатдин машгьур поэмаяр рикIел хжизвай, амма гуя чи йикъара Кьурагъ дагьларин са хуьре хьайи аламатдин, муьгьуьббатдин романтикадайни мистикадай ацIанвай агьвалатдикай. 2010-йисан «Гуьзел ашкъидин перишан аваз»: Фатуллаевади мад сеферда вичин жуьреда, са бязи цIийивилерни кваз ахъай хьувунвай, халкъдин бейнида риваятдиз элкъенвай СтIал Саядан гьадиса. (Инал фикирни кьезва: Паказат Фатуллаевадивай, вичин рикI гьаз, мегер СтIал Саяда-кай гаф лугьун тавун жедайни?..)

Вири и ва маса затIара кIелзавайдаз шаирдин хайи чIалал лагьанвай жанлу бажарагъдин гаф, адан месэла веревирд ийиз алакьдай, инсандин рикI къадай акьул жагьизва. «Ликбез» анжах фикир важиблу алимдин кьуру чIалал кхьенвай ктаб туш, ана гьатнавайбур илгьамди диганвай, чпиз поэзиядин нур чIанвай текстер я. Гьавилай абур кIелуналди рикI язавач, рикIе цIран тийир гьиссни амуькьзава.

Куь ихтиярар

Вахтунлай фад

Пенсиядиз фидай виридаз талукъ яш малум ятлани, гзафбуруз, зегьметдин стаждлай аслу яз, 2 йисан фад пенсия къачудай мумкинвал авайди чир тахъун мумкин я.

ИкI, дишегълийривай и ихтиярдикай 37 йисалай тIимил тушиз зегьметдин стаж авайла менфят къачуз жеда, итимиривай – 42 йисалай тIимил тушиз зегьметдин стаж авайла. Къве дуьшуьшдани 30-далай тIимил тушиз пенсийрин коэффициент (ИПК – индивидуальный пенсионный коэффициент) аваз хъана кланзава.

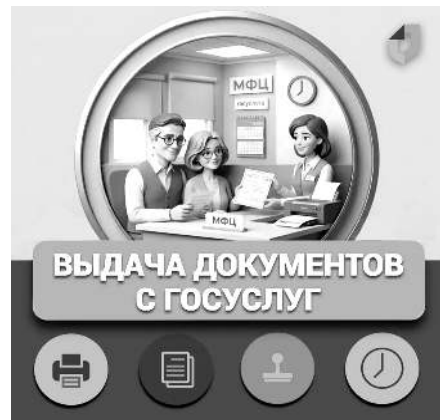
Гзаф аялар авай дидейривай пенсиядиз фад физ жеда: пуд аял авайбурувай – 57 йис хъайила, къуд аял авайбурувай – 56 йис хъайила, вад ва адалай гзаф аялар авайла – 50 йис хъайила. И кар патал гъар са аялдиз 8 йис тамам жедалди тербия гун чарасуз я, гъакIни 15 йисалай тIимил тушиз страховой стаж ва 30-далай тIимил тушиз ИПК аваз хъана кланзава.

Яргъалди давам хъайи стаждик Россиядин яшайишдин фондуниз страховой паяр гайи муддатда авур кIвалахар, аскервиле къуллугъ авун, дяведин махсус серенжемда иштиракун ва зегьмет чIугуниз вахтуналди къабил туширвилей махсус пособие къачур муддаттар акатзава. МФЦ-дин пешекарри тестикъаривал, 1,5 йис тамам жедалди аялди хъ гелкъвей муддат ихътин стаждик акатзавач.

Стаж МФЦ-да, Госкъуллугърин порталда ва я Россиядин яшайишдин фондунин муштерийриз талукъ къуллугъда чириз жеда.

МФЦ-дай вахчуз жеда

«Госкъуллугъра» заказнавай электронный документ МФЦ-дин идарада чарчел акъудиз ва муьгъурдалди тестикъариз жеда. Ихътин къуллугъ регионда авай МФЦ-дин вири идарайра килиз акъудзава.

Жував паспорт, «Госкъуллугърай» арзадин нумра гваз хъун герек я. Кылди къачуртIа, чарчел жуьреба-жуьре справкаяр, выпускаяр акъудиз жеда. Къуллугъ гъаваз ийизва.

МВД-дин хроникадай

Иесидив вахкана

Избербаш шегъердин полициядин къуллугъчийри Сергокъала райондин агъалидив дишегълиди чуьнуьхай банкунин карта вахкана. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гана.

24-августдиз полициядин отделдин тади серенжемар къабулдай къуллугъчийри тайинарайвал, 49 йисан яшда авай чкадин агъали дишегълиди Сергокъала райондай тир 55 йисан яшда авай агъалидин банкунин карта чуьнуьхна ва гуьгъуьнлай адан куьмекалди туьквендай шейэр маса къачуна.

Малум хъайивал, агъвалат кIиле фейи йикъан няниз дишегъли рекъел гъалтай машинда аваз Махачкъаладай Избербашдиз физ алахъна. Водителрикай сада адаз хутахун теклифна. Амма машин гъалзавайди мукъвал алай АЗС-дал акъвазайвалди, пассажиркадиз иесидин карта жагъана ва ам вичиз къачуна. Гуьгъуьнлай кIвализ хъфидай рекъе ада туьквендай маса къачур шейэрин гъакIи картадай гана. И кардикай картадин сагъибдиз телефондиз атай СМС-тел себеб яз чир хъана. Адаз вичин карта чуьнуьх-

навайди чир хъана ва и кардикай полициядиз хабар гана. Банкунин карта вахчуна ва иесидив вахкана.

22 ДТП

РД-дин МВД-дин госавтоинспекцияди хабар гайивал, 31-августдиз 6-сентябрдалди Дагъустандин мулкара улакърин 22 авария арадал атана. Нетижада гъафтедин муддатда 8 кас къена, 27-дал (абурукай 1 аял я) гъар жуьредин хиреркъацIар хъана.

МВД-дин къуллугъчийри машина гъалзавайбуруз мад сеферда мукъаятвал хуьниз эвер гузва. Рекъера гъерекат авунин къайдайрал амал тавуникди жуван ва масабурун уьмуьрар хаталувилик кутамир!

Квез чидани?

Листовидка

Шикилдай аквазвай гъашаратрин жуьрейривай чпин рангар, кIалубар набататрин пешериз ухшар ийиз жезва. Гъатта къекъедавай вахтундани листовидка гагъ са патахъ, гагъ мукъуь патахъ галтад жеда.

Листовидкаяр Азиядин ва Австралиядин тропикра яшамиз жезва. И гъаша-

ратар асул гъисабдай къати къацу рангунинбур жеда, гъакIни хъипи ва туракъ рангаринбурни гъалтзава. Листовидкайрин бязи жуьреяр бедендин кIерех тирвал чIулав ва шуьтруь тIехвер алайбур жеда. Им абур пешериз ухшамиззавай алава къетIенвал я.

Гъашаратар ахтармиззавай пешекарри къейднавайвал, листовидкайрин яргивал 12,5 сантиметрдиз агакъзава. Лувар кватIани, абурувай яргъал мензилдиз лув гуз жезвач. Тебиатда абуру гзаф вахт пешерал, тарарал ва кул-курал акъудда. Абурун асул ем тараринни кул-курсин пешер я. Тебиатда листовидкаяр, жуьрейрилай аслу яз, 3-11 вацра къван яшамиз жезва.

Гъазурайди - К. ФЕРЗАЛИЕВ

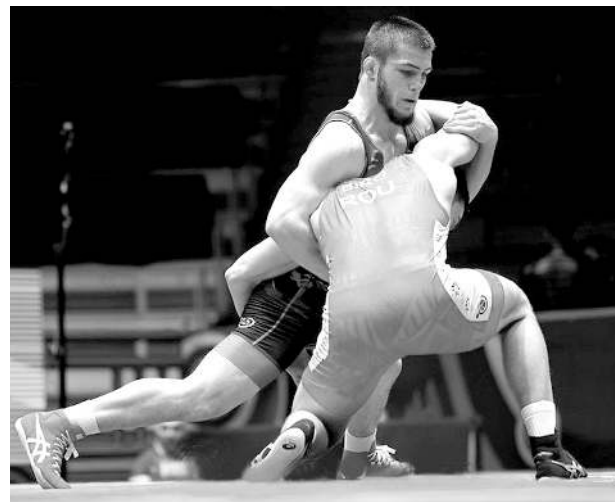
Спорт

Нубатдин агалкъунар

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагънеда РАМАЛДАНОВА

Чи халкъдин векилрикай вичихъ хъсан гележег авай спортсменрикай сад тир Жабраил Гъажиева жуьреба-жуьре акъажунра, гъа гъисабдай яз дуьньядин кесерлу майданрани вичин уstadвал къалуруникай чна газетда малуматар мукъвал-мукъвал гузва. Са шумуд югъ идалай вилик ада Кеферпатан Осетия-Аланиядин меркез Владикавказда азаддаказ къуршахар къунай «Стхяяр тир Хадарцеврин кубок» международный турнирда буьруьнждин медаль къазанмишна. ИкI, 79 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада буьруьнждин медаль патал бягъсина Ж. Гъажиеваз Ростовдин областдай тир Сулейман Алиев 11:1 гъисабдалди кумукъна.

Къейд авун лазим я хъи, алай ийсуз им Жабраил Гъажиева къазанмишнавай сад лагъай агалкъун туш. ИкI, Албаниядин меркез Тиранада апрелдиз кIиле фейи Европадин чемпионатдани ада буьруьнждин, июлдиз Венгриядин меркез Будапештда кIиле фейи рейтингдин турнирда гимишдин медалар къазанмишна.

РикIел хкин: 2018-йисалай Азербайжандин хъянавай командадик кваз вичин уstadвал къалурзавай Ж. Гъажиева 21 йисал къведалди яшара авайбурун арада дуьньядин ва Европада чемпионатра гъалибвилер къазанмишна. 2022 ва 2023-йисара ам Азербайжандин чемпионвиле тIварцIиз лайихлу хъана. СНГ-дин уьлквейрин II къугъунра чи ватанэгълиди 74 кг-дин заланвал авайбурун арада къизилдин медаль къазанмишна. Дуь-

ньядин спортдин майданра вичикай хабар ганвай къегъалди тренер ва насигъатчи Вагъид Мамедован гъилик уstadвал хкажзава.

Нубатдин агалкъун тебрик авунихъ галаз сад хъиз, чна Жабраилаз виликди фидай къуватар мадни артух хъун алхишзава.

Ругуд лагъай чкадал

ФУТБОЛ

Чи мухбир

Махачкъаладин «Динамо» команда Россиядин чемпионатдин 7-турда «Анжи Аренадал» «Родина» командадихъ галаз къугъвана ва 2:0 гъисабдалди чибур гъалиб хъана. «Родинадин» варариз сад лагъай туп Гъамид Агъаларова ва къвед лагъайди Хуссем Мрези-га яна.

«Альфа банк. Россиядин премьерлигадин» акъажунрин таблицада алай вахтунда 12 хал авай «Динамо» ругуд лагъай чкадал ала. Вад лагъай чкадал алай Санкт-Петербургдай «Зенитдихъни» 12 хал ава. Чемпионатдин таблицадан кIвенкIвечи 19 хал авай «Краснодар» я.

Къейд ийин, Махачкъаладин «Динамо» 8-турдин нубатдин къугъун «Ахмат» командадихъ галаз 13-сентябрдиз Грозный шегъерда кIиле тухуда. Каспийскда нубатдин къугъун «Динамо» «ЦСКА-дихъ» галаз 17-сентябрдиз кIиле тухуда.

Куьрелди...

Милли футболдин лигадин (НФЛ) Фаренгейтдин къаюмвилик кваз кIиле фейи Дагъустандин чемпионатдин Суперлигада (8X8 къайда) СтIал Сулейманан рай-

ондин «Куьре» командади гимишдин медаль къазанмишна. Мурад Агъаев виридалайни хъсан ярумчух защитник яз гъисабнава.

ИСЛЕН, 14-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 «Културный код»
08:50 Дагестанское кино. Х/ф «Горянка» (16+)
10:05 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Фильм-концерт «Дагестанские ритмы» (16+)
10:40 «Городская среда»
11:10 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Черная месса» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Человек и право» (16+)
16:05 «Тупсики в эфире»
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 «Дагестан туристический» (0+)

17:05 Т/с «Команда Че» 31-32 с. (16+)
18:40 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
19:20 «Выборы 2026»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Вестник профсоюзов» (16+)
21:05 «Удивительные горы» (16+)
21:20 «Выборы 2026» Дебаты (16+)
21:50 «Страна гор. Главная тема» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Гуниб» (0+)
00:20 «Сердце воина»
00:30 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро». **9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00** Новости.
9.25 «Модный приговор». **10.15** «Жить здорово!» (16+).
11.00, 12.15, 18.30 «Время покажет». (16+).
14.00, 17.00, 23.00 «Большая игра». (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
18.30 «Время покажет». (16+).
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с «Хозяин Москвы». (Россия). (12+).
0.10 «Время героев». (16+).
1.10, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).
3.00 Новости.
3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Алшан». (на цахурском языке)
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан

5.00 «Утро России». **9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00** Вести.
9.30 Местное время.
9.55 «О самом главном». (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 «60 минут». (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).
17.00 «Малыхов». (16+).
21.30 Т/с «Доктор Краснов». (Россия). (16+).
23.40 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 «Утро. Самое лучшее». (16+).
8.25, 10.35 Т/с «Лесник». (16+).
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
20.00 Т/с «Невский. Близкий враг». (Россия). (16+).
22.15 Т/с «Число зверя». (Россия). (16+).
0.20 Сегодня.
0.40 «Ч.Т.Д» с Маргаритой Симоньян. (16+).
1.15 Т/с «Балабол». (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 4.05 «Одна за всех». (16+).
6.40, 5.30 «По делам несовершеннолетних». (16+).
7.45, 4.40 «Давай разведемся!» (16+).
8.45, 2.25 «Тест на отцовство». (16+).
11.00 Д/с «Прости меня...» (16+).
12.10 Д/с «Беду отведу». (16+).
13.15, 1.05 Д/с «Знахарка». (16+).
13.50, 1.30 Д/с «Верну любимого». (16+).
14.25, 2.00 Д/с «Голоса ушедших душ». (16+).
15.00 Т/с «Доктор Иванов. Своя земля». (16+).
19.00 Х/ф «Цветок на ветру». (16+).
23.00 Д/с «Понять. Простить». (16+).
0.05 Д/с «Порча». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00, 7.40 «Настроение». **7.30, 17.44** «Выборы-2026» **8.10, 5.25** «Смех, дрожь и видео». (16+).
8.40 Т/с «Сельский детектив. Днем с огнем». (16+).
10.40, 4.40 Д/с «Актёрские драмы. Высокие, высокие отношения!»
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50, 3.00 Т/с «Я знаю твои секреты». (16+).
13.45 «Мой герой. Иван Стебунов». (12+).
14.50 «Город новостей». **15.00** Х/ф «Женщина с котом и детективом 3». **16.50** Д/с «Легенды эстрады. Звездный бизнес». (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Евклида». (12+).
20.05 Х/ф «Загадка Римана». (12+).
22.35 «10 самых. Время перемен. Юмор ниже пояса». (16+).
23.10 «Знак качества». 16+ **0.30** «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

3.40 Х/ф «Марш-бросок. Охота на "Охотника"». (16+).
7.00 «Сегодня утром». (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 «Открытый эфир». (16+).
11.00, 13.25, 14.25, 15.05, 17.15, 2.05 Т/с «Алекс Лютый». (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.40 Специальный репортаж. (16+).
18.55 «По горячим следам». (16+).
19.10 «Скрытые угрозы». (16+).
22.35 «Между тем». (12+).
23.05 Т/с «Рожденная революцией». (12+).
0.30 Х/ф «Безотцовщина». (12+).

САЛАСА, 15-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Команда Че» 31-32 с. (16+)
10:30 «Вестник профсоюзов» (16+)
10:55 «Страна гор. Главная тема» (16+)
11:30 «Удивительные горы» (16+)
11:45 Х/ф «Канатоходец»
12:55 Т/с «Черная месса» 3-4 с. (16+)
14:40 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
15:20 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
16:10 Фестиваль народной песни «Добровиление» (16+)

17:50 Д/ф «Край предков» (16+)
18:40 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 «Удивительные горы. Лучшее» (16+)
20:20 «Время есты» (12+)
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 «Дагестан туристический» (0+)
23:20 «Колеса» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Зоя Чунаева» (0+)
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 «Сделано в Дагестане» (0+)
01:15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
01:50 Д/ц «Вопрос науки» 9 с. (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро». **9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00** Новости.
9.25 «Модный приговор». **10.15** «Жить здорово!» (16+).
11.00, 12.15, 18.30 «Время покажет». (16+).
14.00, 17.00, 23.00 «Большая игра». (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
18.30 «Время покажет». (16+).
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с «Хозяин Москвы». (Россия). (12+).
0.10 «Святитель Спиридон. Путешествие по России». Специальный репортаж. (12+).
1.05, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).
3.00 Новости.
3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Даргала анкь». (на даргинском языке)
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан

5.00 «Утро России». **9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00** Вести.
9.30 Местное время.
9.55 «О самом главном». (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 «60 минут». (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).
17.00 «Малыхов». (16+).
21.30 Т/с «Доктор Краснов». (Россия). (16+).
23.40 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.00 Сегодня.
6.25 «Утро. Самое лучшее». (16+).
8.25, 10.35 Т/с «Лесник». (16+).
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
20.00 Т/с «Невский. Близкий враг». (Россия). (16+).
22.15 Т/с «Марик». (Россия). (16+).
0.00 Сегодня.
0.10 «Захар Прилепин. Уроки русского». (16+).
0.45 Т/с «Балабол». (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.45 «По делам несовершеннолетних». (16+).
7.35, 4.55 «Давай разведемся!» (16+).
8.35, 2.25 «Тест на отцовство». (16+).
10.50 Д/с «Прости меня...» (16+).
11.50 Д/с «Беду отведу». (16+).
13.05, 1.05 Д/с «Знахарка». (16+).
13.40, 1.30 Д/с «Верну любимого». (16+).
14.15, 2.00 Д/с «Голоса ушедших душ». (16+).
14.45 «Твой Домашний доктор». (16+).
15.00 Т/с «Доктор Иванов. Жизнь после смерти». (16+).
19.00 Х/ф «Красивее, чем я». (16+).
23.00 Д/с «Понять. Простить». (16+).
0.05 Д/с «Порча». (16+).
4.05 «Одна за всех». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00, 7.40 «Настроение». **7.30, 17.44** «Выборы-2026» **8.15** «Доктор И...» (16+).
8.40 Т/с «Сельский детектив. Днем с огнем». (16+).
10.40, 4.40 Д/с «Актёрские драмы. Шальные браки». (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50, 3.00 Т/с «Я знаю твои секреты». (16+).
13.45 «Мой герой». (12+).
14.50 «Город новостей». **15.05** Х/ф «Женщина с котом и детективом 3». **16.50** Д/с «Легенды эстрады. Иллюзия обмана». (16+).
18.15 Х/ф «Загадка Монти Холла». (16+).
20.05 Х/ф «Загадка Ферма». (16+).
22.35 «Закон и порядок». **23.05** Д/с «Фальшивая родня». (16+).
0.30 «Петровка, 38». (16+).
0.45 Д/ф «Тайная комната. Жиртест и Зубочистка». (16+).

ЗВЕЗДА

4.30, 11.00, 13.25, 14.25, 15.05, 17.15, 2.15 Т/с «Алекс Лютый». (16+).
7.00 «Сегодня утром». (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 «Открытый эфир». (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.40 Специальный репортаж. (16+).
18.55 «По горячим следам». (16+).
19.10 «Улика из прошлого». (16+).
22.35 «Между тем». (12+).
23.05 Т/с «Рожденная революцией». (12+).
0.50 Х/ф «Родная кровь». (12+).

АРБЕ, 16-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
08:00 Мультфильм (0+)
08:05 «Выборы 2026» (16+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Горская новелла» (16+)
10:00 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
10:40 «Дагестан без коррупции» (16+)
11:10 Ток-шоу «Общественный интерес»
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Джинн» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)

15:30 «Время есты» (12+)
16:15 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 Т/с «Команда Че» 33-34 с. (16+)
18:45 Передача на даргинском языке «Адам-ти ва замана» (16+)
19:25 «Выборы 2026» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» (16+)
21:00 «Музыкальный час пик» (16+)
21:35 «Дагестан без коррупции» (16+)
22:00 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Аутодафе» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Кумух. Лакский хинкал» (0+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро». **9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00** Новости.
9.25 «Модный приговор». **10.15** «Жить здорово!» (16+).
11.00, 12.15, 18.30 «Время покажет». (16+).
14.00, 16.50, 23.00 «Большая игра». (16+).
15.30 Церемония закрытия Международного фестиваля молодежи. Трансляция из Екатеринбурга.
18.30 «Время покажет». (16+).
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с «Хозяин Москвы». (Россия). (12+).
0.10, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).
3.00 Новости.
3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Рубас». (на табасаранском языке)
11:30 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан
21:10 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. Вести-Дагестан

5.00 «Утро России». **9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00** Вести.
9.30 Местное время.
9.55 «О самом главном». (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 «60 минут». (12+).
14.30, 2.15, 3.30 Т/с «Тайны следствия». (16+).
17.00 «Малыхов». (16+).
21.30 Т/с «Доктор Краснов». (Россия). (16+).
23.40 «Вечер с Владимиром Соловьевым». (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.10 Сегодня.
6.25 «Утро. Самое лучшее». (16+).
8.25, 10.35 Т/с «Лесник». (16+).
13.25 «Чрезвычайное происшествие». (16+).
14.00 «Место встречи». (16+).
16.45 «За гранью». (16+).
17.50 «ДНК». (16+).
20.00 Т/с «Невский. Близкий враг». (Россия). (16+).
22.15 Т/с «Марик». (Россия). (16+).
0.10 Сегодня.
0.30 «Мы и наука. Наука и мы». (12+).
1.30 Т/с «Балабол». (Россия). (16+).
4.40 Х/ф «Болевой порог». (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.50 «По делам несовершеннолетних». (16+).
7.40, 5.00 «Давай разведемся!» (16+).
8.40, 2.25 «Тест на отцовство». (16+).
10.55 Д/с «Прости меня...» (16+).
12.00 Д/с «Беду отведу». (16+).
13.05, 1.05 Д/с «Знахарка». (16+).
13.40, 1.30 Д/с «Верну любимого». (16+).
14.15, 2.00 Д/с «Голоса ушедших душ». (16+).
14.45 «Красивая и счастливая 45+». (16+).
15.00 Т/с «Доктор Иванов. Чужая правда». (16+).
19.00 Х/ф «Кукла Пигмалиона». (16+).
23.00 Д/с «Понять. Простить». (16+).
0.05 Д/с «Порча». (16+).
4.05 «Одна за всех». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00, 7.50 «Настроение». **7.30, 17.44** «Выборы-2026» **8.15** «Доктор И...» (16+).
8.45 Т/с «Сельский детектив. Чем сердце успокоится». (16+).
10.40, 4.40 Д/с «Актёрские драмы. Прикинуться простаком». (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50, 3.00 Т/с «Я знаю твои секреты 2». (16+).
13.45 «Мой герой». (12+).
14.50 «Город новостей». **15.00** Х/ф «Женщина с котом и детективом. Кошки-мышки». (16+).
16.50 Д/с «Легенды эстрады. Не стреляйте в пародиста!» (16+).
18.10 Х/ф «Загадка Эйлера». (16+).
20.05 Х/ф «Загадка Сангаку». (16+).
22.35 «Хватит слухов!» (16+)
23.05 «Хроники московского быта. Проклятие лучшей подружки». (16+).
0.30 «Петровка, 38». (16+).

ЗВЕЗДА

4.35 Т/с «Алекс Лютый». (16+).
7.00 «Сегодня утром». (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 «Открытый эфир». (16+).
11.00, 13.25, 14.25, 15.05, 17.15, 2.45 Т/с «Алекс Лютый. Дело Шульца». (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
18.40 Специальный репортаж. (16+).
18.55 «По горячим следам». (16+).
19.10 Д/с «Секретные материалы». (16+).
22.35 «Между тем». (12+).
23.05 Т/с «Рожденная революцией». (12+).
0.50 Х/ф «Наградить (посмертно)». (12+).
2.20 Д/с «Перелом. Хроника Победы». (16+).

ХЕМИС, 17-сентябрь

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке «Адам-ти ва замана» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Команда Че» 33-34 с. (16+)
10:40 «Дагестан без коррупции» (16+)
11:10 «Музыкальный час пик» (16+)
11:50 «Аутодафе» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Джинн» 3-4 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на даргинском языке «Адам-ти ва замана» (16+)
15:30 «Здоровье» (16+)
16:10 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана

16:50 «Дагестан туристический» (0+)
17:05 Т/с «Команда Че» 35-36 с. (16+)
18:45 Передача на аварском языке «Паданги ламалги заманги» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия» (16+)
20:50 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
21:25 «Дагестан без коррупции» (16+)
21:55 «Психологическая азбука» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Молодежный дрейф» (16+)
00:00 Проект «Годекан» «Муги. Кукурузная каша» (0+)

ПЕРВЫЙ

5.00 «Доброе утро». **9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00** Новости.
9.25 «Модный приговор». **10.15** «Жить здорово!» (16+).
11.00, 12.15, 18.30 «Время покажет». (16+).
14.00, 17.00, 23.00 «Большая игра». (16+).
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.05 «Мужское/Женское». (16+).
18.30 «Время покажет». (16+).
19.50 «Пусть говорят». (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с «Хозяин Москвы». (Россия). (12+).
0.10, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).
3.00 Новости.
3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

ЖУЬМА, 18-сентябрь		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00 Время новостей Дагестана		15:30 «Психологическая азбука» (16+)	5.00 "Доброе утро". 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости.	6.00,8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня	6.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).	6.00 "Настроение". 8.15, 11.50 Х/ф "Женщина наводит порядок". (12+).	4.15 Т/с "Алекс Лютый. Дело Шульца". (16+).
07:20, 14.50 Передача на аварском языке «Паданги гьамалги заманги» (16+)		16:00 Мультфильмы (0+)	9.25 "Модный приговор".	6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).	7.50, 5.20 "Давай разведемся!" (16+).	11.30, 14.30, 17.50 События. (16+).	7.10, 9.25 Х/ф "Карьера Димы Горина". (12+).
08:00 Мультфильмы (0+)		16:30 Время новостей Дагестана	10.15 "Жить здорово!" (16+).	8.25 "Мои университеты. Будущее за настоящим". (6+).	8.50, 3.20 "Тест на отцовство". (16+).	12.30, 15.05 Х/ф "Точка кипения". (16+).	9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
08:30 Время новостей Дагестана		16:50 «Дагестан туристический» (0+)	11.00, 12.15, 18.40 "Время покажет". (16+).	9.25 "Человек в праве". (16+).	11.05 Д/с "Прости меня..." (16+).	14.50 "Город новостей". (16+).	9.55 Х/ф "Нахимовцы". (16+).
08:50 Т/с «Команда Че» 35-36 с. (16+)		17:05 Х/ф «Успех» (16+)	14.00, 17.00 "Большая игра". (16+).	10.35 "Первая передача". (16+).	12.15 Д/с "Беду отведу". (16+).	16.55 Д/с "Легенды эстрады. Прощай, вдовиль!" (16+).	11.55, 13.25 Х/ф "Расследование". (12+).
10:30 «Дагестан без коррупции» (16+)		18:45 Передача на кумыкском языке (16+)	15.15 "Давай поженимся!" (16+).	11.10 Т/с "Лесник". (16+).	13.20, 2.00 Д/с "Знахарка". (16+).	18.15 Х/ф "Загадка Лейбница". (16+).	13.55 Х/ф "Дело "Пестрых". (12+).
11:00 «Первая студия»		19:30 Время новостей Дагестана	16.05 "Мужское/Женское". (16+).	13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).	14.30, 2.55 Д/с "Голоса ушедших душ". (16+).	20.05 Х/ф "Загадка Пьетро Бонго". (16+).	15.00 Военные новости.
11:30 «Страна гор» «Главная тема» (16+)		20:00 Время новостей. Махачкала	17.00 "Большая игра". (16+).	14.00 "Место встречи". 16+ 16.50 "ДНК". (16+).	15.05 Т/с "Доктор Иванов. Родная кровь". (16+).	22.00 "В центре событий". (16+).	15.05 Х/ф "Дело "Пестрых". (12+).
12:05 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети		20:20 «Подробности» (16+)	18.40 "Время покажет". (16+).	17.55 "Жди меня". (16+).	19.00 Х/ф "Счастье в Лыково". (16+).	23.05 "Прощание. Вилли Токарев". (16+).	16.20, 17.15, 18.40 Т/с "Дина и Доберман". (16+).
12:30 Время новостей Дагестана		20:55 «Мир вашему дому» (16+)	19.45 "Поле чудес". (16+).	20.00 Т/с "Невский. Близкий враг". (Россия). (16+).	23.10 "Уютное утро". (16+)	0.00 Д/с "Русские тайны. В постели со шпионом". (16+).	22.00 "Здравствуйте, товарищи!" (16+).
12:50 Х/ф «Зайчик» (16+)		21:20 «Круглый стол» (16+)	21.00 Время.	22.15 Т/с "Марик". (Россия). (16+).	23.45 "Красивая и счастливая 45+". (16+).	0.40 Х/ф "Не может быть!"	23.30 Т/с "Рожденная революцией". (12+).
14:30 Время новостей Дагестана		21:55 «Время спорта» 16+	21.45 Леонид Агутин - Большой концерт. (12+).	0.00 "Своя правда". (16+).	0.00 Д/с "Понять. Простить". (16+).	1.05 Д/с "Порча". (16+).	1.10 Х/ф "Живет такой парень". (12+).
		22:30 Время новостей Дагестана	23.55 "Истории Большой Страны". (12+).	1.55 "Квартирный вопрос". (16+).	2.40 Х/ф "Влюбленный агент". (16+).	2.20 "Петровка, 38". (16+).	2.50 Х/ф "Пятеро с неба". (12+).
		23:00 Время новостей. Махачкала	0.55 Х/ф "Без любви". (12+).	2.50 Х/ф "Любовь под грифом "Совершенно секретно" 2". (Россия). (16+).	5.00 "Одна за всех". (16+).	2.40 Х/ф "Влюбленный агент". (16+).	4.20 Д/с "Охотники за нацистами". (16+).
		23:20 «Глобальная сеть» (16+)	1.30 Подкаст.Лаб. (16+).				
		00:05 Проект «Годекан» «Бежта» (0+)					

КИШ, 19-сентябрь		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00 Время новостей Дагестана		18:30 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Дагестана живая краса» (16+)	6.00 "Доброе утро. Суббота".	6.00 "Жди меня". (16+).	6.30 Х/ф "Свидание с прошлым". (Россия). (16+).	6.50 "Православная энциклопедия". (6+).	5.00 Х/ф "Максимка". (6+).
07:20, 15.00 Передача на кумыкском языке		18:45 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+	9.45 "Слово пастыря".	6.50 "Первая передача". (16+).	10.00 "Уютное утро". (16+).	7.15 Х/ф "Загадка Фудзиты". (16+).	6.15 Х/ф "Огонь, вода и... медные трубы". (6+).
08:00 Мультфильмы (0+)			10.00, 12.00, 18.00 Новости	7.20 "Смотр". (16+).	10.35 Х/ф "В тени предательства". 1-2 с. (Россия). (16+).	8.55 "Здоровый смысл". (16+).	7.50, 9.20 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо". (12+).
08:30 Время новостей Дагестана		19:30 Время новостей Дагестана	10.15 "Святитель Спиридон. Путешествие по России". Специальный репортаж. (12+).	8.00, 10.00, 16.00 Сегодня.	12.35 Х/ф "В тени предательства". 3-4 с. (Россия). (16+).	9.30 "Хватит слухов!" (16+).	9.00, 13.00, 18.00 Новости дня. (16+).
08:50 Т/с «Больше, чем врач» 1-2 с. (16+)		19:55 «Точка зрения» (16+)	11.10 "Вспомнить все". (12+).	8.20 "Поедем, поедим!" 16+	14.50 Х/ф "Красные линии". 1-2 с. (Россия). (16+).	10.05 Д/с «Легенды эстрады. А в ресторане...» (16+).	10.00, 13.20 Х/ф "12 стульев". (12+).
10:30 Проект «Годекан» «Бехта» (0+)		20:10 «Культурный код»	12.15 "Наше все. Сделано в России". (12+).	9.20 "Формула еды". (12+).	16.50 Х/ф "Красные линии". 3-4 с. (Россия). (16+).	10.55 "Просто - вкусно". (6+).	13.55 Х/ф "Василий Буслаев". (12+).
10:50 «Глобальная сеть» (16+)		20:30 «Дагестан туристический» (0+)	13.15 Д/ф "Ко Дню оружейника. Михаил Калашников. Русский самородок". (16+).	9.25 "Пятеро на одного".	19.00 Х/ф "Законы красоты". (16+).	11.30, 14.30, 22.00 События. (16+).	15.40 Х/ф "Корпус генерала Шубникова". (12+).
11:30 «Подробности» (16+)		20:50 «Сердце война»	14.20 "Горячий лед". Фигурное катание. "Открытие сезона 2026/2027".	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.	23.10 Х/ф "Отверженная". (16+).	11.50 Анекдот-клуб "Нехмурые люди". (16+).	17.40, 18.25 Х/ф "Ворота в небо". (12+).
12:05 «Время есты» (0+)		21:00 «Ульяна спросит»	15.50 Т/с "Формула преступления". (12+).	11.30 "Наши. Военкоры". (12+).	2.45 "Одна за всех". (16+).	12.20 Х/ф "Шалашный рай". (12+).	20.00 Х/ф "Ноль-седьмой меняет курс". (16+).
12:55 Концерт к 90-летию Государственного ансамбля песни и танца «Дагестан»		21:55 «Служа Родине» (16+)	18.20 "Сегодня вечером".	12.00 "Доктор Мясников". (12+).	3.05 Д/с "Знать будущее. Жизнь после Ванги". (16+).	14.45 Х/ф "Отель последней надежды". (16+).	22.00 "Фетисов". (12+).
15:40 «Время спорта»		22:10 «Удивительные горы. Лучшее» (16+)	21.00 Время.	13.00 "Большие перемены".	5.35 Х/ф "Мужчина, который не хочет на мне жениться". (Россия). (16+).	18.20 Х/ф "Горе от ума. Пикапер". (16+).	22.50 Х/ф "Дело "Пестрых". (12+).
16:15 Мультфильм (0+)		22:30 Время новостей Дагестана	21.35 "Клуб Веселых и Находчивых". Летний кубок. (16+).	14.30, 20.50 Вести. Местное время.		20.10 Х/ф "Горе от ума. Синички". (16+).	0.55 Х/ф "12 стульев". (12+).
16:30 Время новостей Дагестана		00:30 Время новостей Дагестана	23.50 Х/ф "Ненормальный". (12+).	14.50 "Парад юмора". (16+).		22.20 "Право знать!" (16+).	3.25 Х/ф "Живет такой парень". (12+).
16:50 Дагестанское кино. Х/ф «Тайна рукописного короана» (16+)		00:55 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+	1.35 Подкаст.Лаб0. (16+).	17.50 "Привет, Андрей!" (12+).		23.45 Д/ф "Дорогие товарищи. Полет Руста". (16+).	

ГЯД, 20-сентябрь		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00	Время новостей Дагестана	14:45 Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+	6.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости.	6.00 "Центральное телевидение". (16+).	6.30 Х/ф "Мужчина, который не хочет на мне жениться". (Россия). (16+).	5.50 Х/ф "Загадка Лейбница". (16+).	5.00 Д/с "Москва - фронт". (16+).
07:20	Передача на лезгинском языке «Вактар ва инсанар» 16+	15:25 Д/ц «Кавказский пленник» 3 с. (16+)	6.10 "Играй, гармонь любимая!" (12+).	8.00, 10.00, 16.00 Сегодня 8.20 "У нас выигрывают!" (12+).	9.20, 9.50 "Метод Рогова". (16+).	7.25 Х/ф "Загадка Пьетро Бонго". (16+).	5.25 Х/ф "За облаками - небо". (12+).
08:00	Мультфильмы (0+)	16:15 Х/ф «Огни большой деревни» (16+)	6.55 "Часовой". (12+).	10.20 "Цифровые расследования". (16+).	10.20 "Пять ужинов". (16+)	9.15 Х/ф "Вместе с Верой". (12+).	7.05 Х/ф "Ноль-седьмой меняет курс". (16+).
08:30	Время новостей Дагестана	17:40 Международный фестиваль народной песни «Добровиение-Донбассу» 2024 г.	7.25 "Здоровье". (16+).	11.00 "Чудо техники". (12+)	10.35 Х/ф "Ты моя первая любовь". 1-2 с. (16+).	11.30, 0.30 События. (16+)	9.00 Новости недели.
08:50	Т/с «Больше, чем врач» 1-2 с. (16+)	19:30 Время новостей. Итоги	8.30 "Золотая коллекция Союзмультфильма". (12+).	12.00 "Дачный ответ".	12.35 Х/ф "Ты моя первая любовь". 3-4 с. (16+).	11.45 "Наша смешная жизнь". (16+).	9.25 "Служу России". (12+)
10:30	«Ульяна спросит» (16+)	20:35 «Точка зрения» (16+)	9.10 "Непугуевы заметки". (12+).	13.00 "НашПотребНадзор". (16+).	14.50 Х/ф "Неверный шаг". (16+).	12.40 Х/ф Не может быть!	9.55 "Военная приемка". (16+).
11:20	«Служа Родине» (16+)	20:45 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+)	9.30 "Мечталлион". (12+).	14.00 "Однажды..." (16+).	19.00 Х/ф "Муж на двоих". (16+).	14.30, 5.30 Московская неделя. (12+).	10.40 "Мужики". (16+).
11:40	«Дагестан туристический» (0+)	21:55 «Культурный код»	10.15 "Жизнь своих". (12+).	15.00 "Своя игра".	23.15 "Твой Домашний доктор". (16+).	15.00 Д/ф "Дорогие товарищи. Дочь "Отца народов". (16+).	11.10 "Ищу своих". (12+).
12:00	«Пупски в эфире» (0+)	22:10 Х/ф «Голоса большой страны» (16+)	11.10 "Повора на колесах". (12+).	16.20 "Человек в праве". (16+).	23.30 Х/ф "Судьба на лестничной клетке". (16+).	15.55 Д/ф "Настоящий детектив. Красный перец". (16+).	12.00 Д/с "Война миров. Блицкриг Черчилля".
12:30	Х/ф «Осторожно, дети!» (6+)	23:50 Д/ф «Крой предков» (16+)	12.15 "Будем жить!" (16+).	17.00 "Скандалы. Интриги. Расследования". (16+)	3.05 "Одна за всех". (16+).	16.40 Д/ф "Дело союзного значения. Королева в законе". (16+).	12.50 "Не факт!" (12+).
14:05	«Круглый стол» (16+)	00:30 Время новостей Дагестана. Итоги	13.10 "Видели видео?"	18.00 "Новые русские сенсации". (16+).	3.15 Д/с "Знать будущее. Жизнь после Ванги". (16+).	17.30 Т/с "Сразу после сотворения мира".	13.25 Т/с "Дина и Доберман". (16+).
			14.30 "Горячий лед". Фигурное катание. "Открытие сезона 2026/2027".	19.00 Итоги недели.		21.55, 0.45 Х/ф "Где-то на краю света". (12+).	18.00 Главное с О. Беловой. (16+).
			15.55 Т/с "Знахарь". (16+).	20.20 "Ты супер! 10 лет спустя". Юбилейный сезон. (6+).		16.40 Д/ф "Дело союзного значения. Королева в законе". (16+).	19.40 Д/с "Легенды советского сыска". (16+)
			19.00 "Точь-в-точь". (16+).	23.40 "Звезды сошлись".		17.30 Т/с "Сразу после сотворения мира".	23.05 Х/ф "Жизнь и удивительные приключения Робинзона Крузо"
			21.00 Время.	1.15 "Основано на реальных событиях". (16+).		21.55, 0.45 Х/ф "Где-то на краю света". (12+).	2.35 Х/ф "Карьера Димы Горина". (12+).
			23.00 "Россия. Итоги выборов 2026". (16+).			1.35 "Петровка, 38". (16+).	
			0.30 Подкаст.Лаб. (16+).				

КУЛЬТУРА 14-20-сентябралди		АРБЕ	ХЕМИС	ЖУЬМА	КИШ	ГЯД	РАДИО
ИСЛЕН 6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.45 Черные дыры. Белые пятна 8.30 Д/с "Первые в мире". 8.45 Х/ф "Год активного солнца" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 0.00 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.10, 1.15 XX век. 11.50 Х/ф "Прощание, коза и велосипед". 13.00 Д/ф "Хулиган с Покровки". 13.40 Х/ф "Ларец Марии Медичи". 15.15 Д/с "Забытое ремесло". "Шорник". 15.30 "Агора". 16.30 Невский ковчег. 17.15 Д/ф "Круговорот жизни. Эдуард Гроч". 18.00 Д/ф "Беларусь. Невский зомек". 18.30 "Факультет истории". 19.45 Главная роль. 20.05 "Правила жизни". 20.30 Линия жизни. 21.30 "Сати. Нескучная классика..." с Д. Юровским. 22.15 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 23.10 Уроки режиссуры. 0.15 Д/ф "Тайна геоглифов пустыни Наско".	САЛАСА 6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.45, 18.00 Д/ф "Тайна геоглифов пустыни Наско". 8.50 Х/ф "Год активного солнца" 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 0.00 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.10, 1.10 Д/ф "На дальней станции сойду...". 11.55 Х/ф "Длинный день Кольки Павлюкова". 12.45 Новости. Подробно. Книги. 13.00 Д/ф "Туман для Ежика". 13.50, 22.15 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 14.50 Д/ф "Да, скафы - мы!" 15.30 Телеспектакль "Немая сцена. Импровизация на тему Николая Гоголя". 16.30 Д/ф "Коллекция". 17.15 Д/ф "Страсть уравновешенного человека. Макавала Касрашвили". 19.00 "Почерк эпохи". 19.45 Главная роль. 20.05 "Правила жизни". 20.30 "Спокойной ночи, малыши!" 20.45 Искусственный отбор. 21.30 Белая студия". 23.10 Уроки режиссуры. 0.15 Д/ф "Альгамбра: крепость Андалусии".	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.45, 18.00 Д/ф "Крепость в Провансе - в единении со скалой". 8.50 Х/ф "Мужество". 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 0.00 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.10 Телеспектакль "Крыжовник". 11.55 Д/ф "Умуртия". 12.45 Новости. Подробно. Театр. 13.00 Острова. Владимир Меньшов. 13.45 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 14.45 Д/ф "История в шифрах". 15.30 Д/с "Забытое ремесло". "Лапотник". 15.45 "Белая студия". 16.30 "Степан Эрьза "Иоанн Креститель" в программе "Библейский сюжет". 17.15 "О времени и о себе. Александр Чайковский". 18.00 Д/ф "Альгамбра: крепость Андалусии". 19.00 "Почерк эпохи". 19.45 Главная роль. 20.05 "Правила жизни". 20.30 "Спокойной ночи, малыши!" 20.45 Абсолютный слух. 21.30 Власть факта. 22.15 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 23.10 Уроки режиссуры. 0.15 Д/ф "Крепость в Провансе - в единении со скалой".	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.45, 18.00 Д/ф "Крепость в Провансе - в единении со скалой". 8.50 Х/ф "Мужество". 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 0.00 Новости культуры. 10.15 "Наблюдатель". 11.10 Телеспектакль "Крыжовник". 11.55 Д/ф "Умуртия". 12.45 Новости. Подробно. Театр. 13.00 Острова. Владимир Меньшов. 13.45 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 14.40 Д/ф "Загадки древних строк". 15.35 "2 Верник 2". В. Лопатин и А. Долголенко. 16.30 Принячный домик. 17.15 Д/ф "Мир Александры Пахмутовой". 19.00 "Почерк эпохи". 19.45 Главная роль. 20.05 "Правила жизни". 20.30 "Спокойной ночи, малыши!" 20.50 Кино о кино. 21.30 "Энигма. Мишель Дальберто". 22.15 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 23.10 Уроки режиссуры. 0.15 Д/ф "Секреты древних строителей: остров Пасхи".	6.30 Диалоги о животных. 7.20 Легенды мирового кино. 7.45, 18.00 Д/ф "Секреты древних строителей: остров Пасхи". 8.50 Х/ф "Мужество". 10.00, 12.30, 17.00, 19.30, 0.10 Новости культуры. 10.20 Острова. Е. Бауэр. 11.00 Х/ф "Король Парижа". 12.45 Д/с "Первые в мире". 13.00 Власть факта. 13.45 Т/с "Граф Монте-Кристо" (Франция - Италия - Германия). 14.40 Д/ф "История с французским акцентом". 15.25 Д/с "Забытое ремесло". "Кормилица". 15.45 "Энигма. Мишель Дальберто". 16.30 Письма из провинции. Село Парское (Ивановская область). 17.15 "Царская ложа". 19.00 "Почерк эпохи" с К. Карч "Михаил Шолохов. В поисках правды". 19.45, 1.55 Искатели. "Тайна портрета Федора Ушакова". 20.30 Линия жизни. Л. Ярмольник. 21.25 Х/ф "Верьте мне, люди". 23.15 "2 Верник 2". Е. Коменкович. 0.25 Х/ф "Тревожная кнопка". (США). 2.40 М/ф: "Сказка о глупом муже", "Великопленный Гоша".	6.30 "Степан Эрьза "Иоанн Креститель" в программе "Библейский сюжет". 7.05 М/ф "Ну, погоди!" 7.50 Х/ф "Верьте мне, люди". 9.40 "Эти загадочные животные". 9.55 "Мы - грамотеи!" 10.35 Телеспектакль "Божественная комедия". 12.10 Земля людей. "Монгун-тайгинцы. На серебряной горе". 12.40 Черные дыры. Белые пятна. 13.20 Д/ф "Она была непредсказуема...". 14.00 Д/ф "Дикая природа Таиланда". 14.55 "Факультет истории". В. Медвинский. 15.50 Большие и маленькие. 17.50 Х/ф "Дело "Пестрых". 19.30 Новости культуры. 20.00 Х/ф "Смерть негодяя". (Франция). 22.00 "Агора". 23.00 Клуб Шаболова 37. Группа "После 11" и Манук Козарян. 0.10 Х/ф "Фокусник". 1.25 Д/ф "Дикая природа Таиланда". 2.10 Искатели. "Адыгя. Секреты долгожителей".	6.30 М/ф "Ну, погоди!" 7.35 Х/ф "Дело "Пестрых". 9.15 Диалоги о животных. 10.00 Острова. З. Гердт. 10.35 Х/ф "Фокусник". 11.55 "Метод Сократа". 12.35 Незвезстные маршруты России. "Пермский край. Из Перми в Нурб". 13.15 Невский ковчег. 13.45 "Игра в бисер". 14.25 Д/с "Элементы" с Антоном Успенским". "Спрогнозированный абсурд". 14.55 Х/ф "Три женщины. Певичка". (Италия). 16.30 "Картина мира с Михаилом Козыньчуком". 17.10 Д/с "Первые в мире". 17.30 "Пешком..." Москва. Хомовники. XX век. 18.00 "Романтика романса". 19.30, 19.45 Новости культуры. 20.25 Х/ф "Барышня-крестьянка". 22.15 "Прокофьев 135. Эпос и миф". 23.35 "Кинескоп" с П. Шепотинником. XIV Международный фестиваль короткометражного и дебютного кино "Короче". 0.15 Телеспектакль "Божественная комедия". 2.35 М/ф: "Брэк!", "Остров".	ислен 11.10 Вести «Дагестан» 13.30 Радиоспектакль САЛАСА 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 «Актуально». АРБЕ 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 Встречи в студии. ХЕМИС 11.10 Вести «Дагестан» 11.30 Время и молодежь. ЖУЬМА 11.10 Вести «Дагестан» 11.25 Голос Ислама 11.45 Концерт. КИШ 13.10 Итоги недели. ГЯД 10.10 Соколенок.

Дин

(«Лезги газетда» диндин пак кхьинар жезва. Гъавилэй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я)

Мутъаммад Пайгъамбардин уьмуьрдай

(Эвел - 2024-йисан 34-нумрада,
2025-йисан 36-нумрада, 2026-йисан
1-4, 32-33-нумрайра.)

КапI авун

Сифте ракъурнавай сурайра капI авунин эмирни авай. Мукъатил бин Сулеймана лагъанай: «Ислам арадиз атай звела Аллагъди экуьнахъ ва нянихъ къве ракатдин капI авун и гафаралди (Къуръан, 40-сура, 55-аят) «...**Ва ви Раббидиз гъямд гъиз пак ая (Ам) - йикъан эхирдани пакамахъ фадни!**» ферз авуна. Ибн Гъаджара лагъанай: «Пайгъамбарди ви-чин йифен сиягъат жедалдини капI ийизвай ва адан диндин юлдашрини гъаки капI ийизвай. Амма мусурманриз йикъа вад сеферда капI авун ферз ийидалди, абуруз са гьихътин ятлани кпIар ферз авунани ва я авуначни сад тир фикир авач. Хабар гузва, эвелдай югъ малум жедалди ва рагъ аклайла ийизвай кпIар ферз тир».

Ибн Гъишама ихътин кар рикIел хканай. КапI ийидай вахт алукаяла Пайгъамбар ва адан диндин юлдашар дагъларин дерейриз фидай ва гъана, чпин халкъди-кай чуьнуьх хъана, капI ийидай. Са сеферда Пайгъамбардини ‘Алиди санал капI ийизвайла, абур Абу ТIалибаз акуна. Ада абур квел машгъул ятIа хабар къуна ва гъакикъат якъин хъайила, Абу ТIалиба абуруз руьгъдин мягкемвал авун эмирна.

Мусурманрикай хабар вири къурейшивийрихъ агакъзава

Чна кхьизвай вакъиайрин гъар патариз дикъетдивди килигайла, Ислам таблигъат авун чинеба ва кьилди гъар са касдихъ элкъвена кыле физвайтIани, а таблигъатди-кай къурейшивийрихъ хабар агакъзавай, амма абуру а кардиз фикир гузвачир.

Пуд йисан къене звер гун чинеба кыле фена ва гъа и жуьреда и кар давамни жезвай. Амма и муддатда мусурман десте тешкил хъана, абур чеб-чпихъ галаз стхавилин, сада-садаз куьмек гунин алакъа хъуни тупламишнавай, агуднавай. Абурухъ Ислам вири инсанрал агакъардай ва ам мягкемардай макъсад авай. Гуьгъуьнлай Пайгъамбардиз сир ачухуналди, нубатдин эмирар атана.

Къвед лагъай муддат. Ачух яз таблигъат тухун Ачухдиз таблигъат тухунин гъакиндай атай сифте буйругъ

И карди-кай сифте яз ачухай сир Аллагъдин и гафар тир (Къуръан, 26-сура, 214-аят): «**Ва игътиягълувал авунин хабар це вуна (эй Пайгъамбар) жуван лап мукъва тухумдиз (талукъ муресриз!)**» И аят «Шаирар» сурадай я. И сурада Мусадикай, умунвал хъурай адаз, адан пайгъамбардин везифа башламиш хъайи чIавакай, ахпа бану Исраил халкъ галаз куьч хъуникай, абур Фиръаванакай ва адан халкъди-кай къутармиш хъуникай ва Фиръаван къушун ва хизанни галаз батмиш авуникай ихтилат физва. И гъикаяда Мусадиди, умунвал хъурай адаз, Фиръаваназ ва адан халкъдиз Аллагъдихъ зверай адан уьмуьрдин гъар са дережади-кай хабар гузва.

Зи фикирдалди, вири куьлуь-шуьлуь-яр къалурнавай и къиса Аллагъдин Ра-

сулдиз ракъурнавайди тир адаз ви-чин халкъдиз Аллагъдихъ эверунин буйругъ атайдалай гуьгъуьниз, абуруз чир хъун патал, ачухдиз Аллагъдихъ зверайла, гьихътин тапарар къундармишунин тахсирар чпик инсанри кутадатIа, чпин ге-ле къекъвез, гьихътин дарвиле чеб твадатIа. Аллагъдин макъсад Мусадикай и гъикая Мутъаммадазни адан диндин юлдашриз чешне хъун тир.

Муькуь патахъай и сурада неинки Фиръаванан ва адан халкъдин къисметди-кай рикIел хкизва, ана гъаки илчияр тапархъанар яз гъисаба къур халкъарин кыилеп вуч атанатIа лугъузва. Ихтилат Нуьгъан халкъди-кай, адвийрикай, самудвийри-кай, Ибрагъиман халкъди-кай, ал-Айкадин агъалийрикай физва, инсанриз ибрет жедайвал. Пайгъамбарар тапархъанар яз гъисаба къур халкъариз Аллагъди жаза гудайдакай ва бахтлу эхир анжах муьминриз жедайдакай, пайгъамбарар инкар авурбуруз ваъ, хабар гузва и сурада.

Мукъва-къилийриз тухвай таблигъат

И аят Пайгъамбардиз ракъурайдалай гуьгъуьниз ада тадиз бану Гъашим сихилдин векилриз кIватI хъун телифна. Абурухъ галаз бану ал-Мутталиб бин ‘абд Манаф сихилдин векилрикайни яхцIурни вад касди-кай ибарат тир десте атана. Мутъаммадан ими Абу Лагъаба гьерекатна, ададай алудна, сифте яз рахаз башламишна ва лагъана: «Инал ви имияр ва имидин рухварар кIватI хъанва, рахух, амма муртадар гадарна тур. Ваз чир хъухъ, ви мукъва-къилийриз вири арабриз акси яз экъечIдай къуват авач, заз ваз насигъатар гудай ихтиярар виридалайни гзаф ава. Эгер вуна ви амалар давамар авуртIа, вири къурейшивийриз ва абуруз куьмек гудай маса арабриз акси яз экъечIдалди, абуруз вун авай гъалда тун къезил я! Вуна къван жуван бубадин патай тир мукъва-къилийриз зарар гайи мад са касни заз чидачI!». Аллагъдин Расул кисна ва и гуьруьшдал са гафни вичин сивай акъуднач.

Са чIавалай ада абур мад кIватIна ва, абурухъ элкъвена, лагъана: «Шукур Аллагъдиз ва за Адаз гъар са тариф гъизва! За Адавай куьмек тIалабзава, зун Адахъ инанмиш я ва Адак за кIеви умуд кутазва. За шагидвал ийизва, авач гъич са иллагъини, Сад Аллагъдилай гъейри, авачиз Вичиз шерик». Ахпа ада давамарна: «Гъакикъатда разведчикди вичин халкъдиз гъич садрани таб ийидач! Къин хъурай Аллагъдал, авачир Вичелай гъейри маса иллагъи, гъакикъатда зун Аллагъдин расул (илчи) я, квез кьилди яз ва вири инсаниятдиз умумандиз! Къин хъурай Аллагъдал, куьн, гъар гъикI хъайитIани, рекъида, йифиз вири ксузвайди хъиз, ахпа квел виридал чан хкида, гъич са шакини а карда авач, куьн гъикI ахварикай кватзаватIа! Ахпа куь амалриз килигна, куь гъахъ-гъисаб ийида ва идалай гуьгъуьниз гъакикъатда женнет эбеди яз жеда, жегъен-немни – эбеди яз!».

(КъатI ама)

 – Пайгъамбардиз (Аллагъдин салават ва салам хъуй вичиз) араб чIалалди салават гъунин гафар.

«Мутъаммад Пайгъамбардин уьмуьрдин рехъ» («АС-СИРАТУ-АН-НАБАВИЙЯ») ктабдай.

Гъазурайди – диндин алим Ямин гъажи МЕГЪАМЕДОВ, таржумачи – Тажидин КЪАЗИБЕГОВ. (Ктабдин материал куьруь авуна ва са бязи дегишвилер кухътуна гузва)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватсапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Интернетдин майданрай

Гъазурайди – Муса АГЪМЕДОВ

Бегъер кIватI хъийизва

Алай вахтунда бегъер кIватI хъувунин кIвалахрин еришар ва асул магъсулрин бегъерлувал уьлкведа, санлай къачурла, шазан рекъемрилай вилик ква. Идакай РФ-дин хуьруьн майишатдин министерствонин телеграм-каналди хабар гузва.

Кьилди къачуртIа, техилдин ва техилдинни пахладин жинсинин (зернобобовые) магъсулрин тахминан 70 процент гатанва. 110 миллион тонндилай гзаф техил кIватI хъувунва. Алатай йисан и муддатдив гекиьгайла, им 10,5 миллион тонндин гзаф я. Гъа гъисабдай яз, 83,5 миллион тонн къуьл кIватI хъувунва.

Къейдзавайвал, кIватI хъувунвай бегъердин къадарди техилдин жигъетдай къенепатан базардин игътияжар гъеле тамамдиз таъминарзава.

Идалайни алава яз, хабар гузвайвал, чIемедин магъсулар кIватI хъувун йигиндаказ кыле физва. 3,3 миллион тонн кIватIнава. Шекердин чугъундуррин, кар-туфрин ва ачух накъвадин салан майвайрин бегъер кIватI хъувунини гатIуннава. Вири магъсулрин хъсан бегъер вилив хуьзва.

Зулун магъсулар цун са шумуд регионда кыле физва. 2 миллион гектардилай гзаф мулкара тумар чанва. Им шазан еришрилай виниз тир рекъем я.

Гъакини чешме-ди раижзавайвал, аграрияр кудайдалди таъминарунлиз кетIен фикир гузва. РФ-дин хуьруьн майишатдин министрдин гафаралди, вахтундамаз къабулнавай серенжемар себеб яз, кудайдахъ галаз алакъалу гъалар къайдадик кутаз алакъанава.

Мад хкаж хъанва

Россияда 2026-йисан июлдиз бейкарвал мад виниз акъатнава – 2,3 процентдин къван. Йисалай гзаф вахтунда 2,1-2,2 процентдин дережада хъанай. Идакай, Росстатди чапнавай депилрал асаслу яз, «Интерфакс» изданиди хабар гузва.

Къейдзавайвал, РФ-да июндин вацра бейкарвал 2,2 процент тир, майдиз – 2,1 процент (им 1991-йисалай инихъ и рекъемдал гуьзчивал тухузвай вири тарихда лап тIимил тир къадардив къазва).

Акъван чIавалди бейкарвал март ва апрель варцара 2,2 процент хъанай, февралдиз – 2,1 процент, 2026-йисан январдиз ва 2025-йисан декабрдиз – 2,2 процент, ноябрдиз – 2,1 процент, сентябрдиз ва октябрдиз – 2,2 процент ва икI мад.

2026-йисан июлдиз бейкарбурун уму-ми къадар 1 миллионни 729 агъзур касдиз барабар хъана. Адалай виликан вацрав гекиьгайла, им 26 агъзурдан гзаф я.

Кура-кура алишверишда

2026-йисан июлдиз Россияда кура-кура маса гудай алишверишда къекъвезвай пуларин къадар, шазан и муддатдив гекиьгайла, 5,3 процентдин гзаф хъанва. Идакай, Росстатдал асаслу яз, «Интерфаксди» хабар гузва.

Чешме-ди къейдзавайвал, январь-июль варцара РФ-да кура-кура маса гудай алишверишда къекъвезвай пуларин къадар 5,4 процентдин гзаф хъанва. 2025-йисуз Россияда кура-кура алишверишда къекъвезвай пулдин такъатрин къадар 4,1 процентдин гзаф хъана.

Кудайдан базарда

И гъафтеда кудайдан базарда гъалар (малумат 2-сентябрдиз чапнава), алатай гъафтедив гекиьгайла, мадни дурумлу я, гъикI хъи, къенепатан базарди НПЗ-рилай (нефтеперерабатывающий заводрилай) алава къадарар къачунва,

са жерге заводри ремонтар авуна куь-тягънава. Идакай, РФ-дин вице-премьер Александр Новакан гафарал асаслу яз, «Интерфакс» изданиди хабар гузва. Инлай куьлухъни кар гъа икI вилик фидай-дак умуд кутунва.

Новака гъакини къейдзавайвал, Россияди кудайди импорт ийиз гатIуннава, къецепатан уьлквейрай и метягъ гъун патал шартIар тешкилнава.

Александр Новака кудайди гъи уьлквейрай ва гъикъван гъизватIа хабар гач. Адан гафаралди, къецепатан уьлквейрай Россиядиз гъам бензин, гъам ди-зелдин кудайди ва керосин гъизва.

Сентябрдилай

РФ-дин здравоохраненидин министерстводи инсандин сагъламлилиз хата авайвилэй Венгриядин «Декарис» дармандин регистрация 1-сентябрдилай акъвазарнава. Идакай «Интерфакс» изданиди хабар гузва.

«Декарис» шарариз (глисты) акси дарман я. Кьилди къачуртIа, ам регистра-ция авун акъвазарун адак «левами-зол» кваз хъунихъ галаз алакъалу я.

А дарман акъудзавайбуру и ведомстводиз цIйи делилар рекъе турла ва ам хатасуз тирди тестикъ хъайила маса гун давамар хъийида.

Виликдай РФ-дин здравоохраненидин министерствонин телеграм-каналди раижжайвал, Михаил Мурашкодин гафаралди, Россиядин фармацевтикадилай гзаф къадар месэлаяр нетижалудаказ гъялиз алакъзава. Алай девирдин фармацевтикадин промышленностди хъсан нетижаар къалурзава, дарманар акъуду-нин ва препаратрин ассортиментдин къадар артухарзава.

Сагъламлилин къайгъуда

РФ-дин здравоохраненидин министр Михаил Мурашкодин гафаралди, алай девирдин тIебии тушир акъулдин (ИИ) технологияри медицинадин ери ва адав гъил агакъун виниз акъудзава. Идакай и ведомствонин телеграм-каналди раижзава.

Ада хабар гузвайвал, чпихъ тIебии тушир акъул галай алай девирдин медицинадин технологияр кIвалахдин тежрибада гегъеншдиз ишлемишзава. Медици-надин шикилприн (мисал яз, КТ-дин, рентгендин, МРТ-дин ва икI мад) хейлин паю-низ и технологияди-кай менфят къачунал-ди анализ гузва.

Мурашкоди гъакини раижзавайвал, ИИ ишлемишуни сифтени-сифте диагностикадин ери хкажнава. ТIебии тушир акъулди медицинадин шикилриз килиг-дай вахт тIимиларзава, пациентар патал куьмек гъил агакъдайди хъун артухарзава.

РикIел хкин, виликдай «Интерфакс» изданиди хабар гайивал, вице-премьер Т. Голиковадин гафаралди, тIебии тушир акъулди медикириз анжах куьмека, амма жавабдарвал духтурдин хиве жеда.

И карди-кай ихтилат ам В.А. Алмазован тIварунихъ галай медицинадин ахтармишунрин милли центрадиз феи-ла кватна. Анин къуллугъчийрихъ галаз суьгъбетдайла, Голиковади тIебии тушир акъулди медицинадин къарарар къабулун мумкин яни ва, гъалатIар хъайитIа, жавабдарвал нин хиве жеда лагъай суалдиз жаваб гана: «ГъалатIдай дуьм-дуьз духтурди жаваб гуда». ТIебии тушир акъул анжах куьмек патал я.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин
информациядин ва печатдин
Агентство

367018, Махачкьала,
Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан»
«Этномедиахолдинг»
ГБУ-дин регъбер

А.М. МАГЪАМАЕВ

Тел.: 66-00-25

КЫЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел.: (872-2) 66-00-60

E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЫЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЪИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА
ЛИТЕРАТУРАДИН
Г.У. ИЛЬЯСОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Г. ИЛЬЯСОВ

Газет йиса 48 сеферда акъатзава.

Газет алакьадин, информациядин технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный кьуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна. Регистрациядин нумра ПИИ №ТУ05-00420. Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилдин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкьала,
Насрутдинован пр., 1 «а».
Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 15.00

Газет «Феникс-пресс» ООО-дин типографияда чапна.

Дагъустан Республика, Шамилан район, Хебда, С. Асиятилован куьче, 1.

Тираж 4738

⑦ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуру я.

⑫+ - Икьван яшар хъанвайбуру келрай.

Игитдиз – гуьмбет

Агъмед МАГЪМУДОВ

«Лезги газетдин» алатай нумрада чна СВО-да телеф хъайи чи кьегьал ватангъли – Россиядин Игит Муслим Муслимоваз Ахцегърин хуьруьн 3-нумрадин юкьван мектебда эцигнавай гуьмбет ачухуниз талуькарнавай мярекат кьиле фейидакай хабар гана. Ахцегъ районда алатай гъафтеда мад са кьагъримандиз – Россиядин Игит, Украинада кьиле физвай махсус серенжемда телеф хъайи Султан Сулеймановаз эцигнавай гуьмбетни ачухна.

И вакъиадиз талуькарнавай мярекат Цуругърин хуьруьн мектебда кьиле фена. Къейд ийин хъи, и мектеб Султан Сулейманован тварцихъ янава. Чирвилерин макандин гъаятда эцигнавай скульптурадин имаратдин автор Россиядин лайихлу художник, машгъур скульптор Шариф Шагьмарданов я.

Гуьмбет ачухуниз талуькарнавай мярекатда муниципалитетдин кьил Абдул-Керим Палча-

ева, Игитдин диде-бубади, хуьруьн администрациядин регъбер Шемседин Мерданова, образованидин управленидин векилри, депутатри ва масабур иштиракна.

А.-К. Палчаева вичин рахунара къейд авурвал, Ватан патал СВО-да чанар кьурбанд авур кьегьалрин экуь кьаматар эбеди авуниз, СВО-дин иштиракчийриз ва абурун хизанриз яшайишдин рекъай куьмекар гуниз Ахцегъ районда кьетлен фикир гузва. Адан гафаралди, Игитдиз гуьмбет эцигун неинки са адан кьамат эбеди авунин лишан я, и карди акъалтза-

вай несилриз чахъ чешне къачуниз лайихлу чехи ватанперсар авайдини кьалурзава.

Игитдин багърийри Султан Сулейманован экуь кьамат эбеди авунай Ахцегъ райондин кьилевайбуруз сагърай лагъана.

Рикел хкин, Султан Сулейманован бинеяр Къасумхуьрелай я. 2025-йисан июндин вацра РФ-дин Президентдин Указдалди, адаз кьейидалай кьулухъ Россиядин Игитдин твар гана.

Нумрализ - шиир
Тарцин суза

Шикил – Ю. САРКАРОВАНДИ,
текст – Д. ШЕРИФАЛИЕВАНДИ

Такурди амач заз асирдин кьене,
Виридан хъилляй жеда яшамиш,
Хел-цуьрц ама - зайиф жедач руьгь.
Тебиатдин шандакьри жакъвана келле.
Турфанриз, селлериз гана лап дурум,
Эхна за хаин инсандин зулум.
Цай яна шумудра, илигна нажах,
Вуч тиртла чидач зак квай гунагь.

Малумат

Алим, писатель Къурбан АКИМОВАН «Лезгистан – родина моя. Лезгистан – зи ватан» таб чапдай акъатнава. Виликамаз подписка авурбурувай таб «Мавел» чапханадай вахчуз жеда.
АДРЕС: Махачкьала шегъер, Кошевойн куьче, 42 а.

«ЛГ»-дин 33-нумрализ акъатай кроссворддин жавабар:

1. Расим. 2. Батлан. 3. Гъаким. 4. Къавах. 5. Даплар. 6. Гъазаб. 7. Жасад. 8. Чавуш. 9. Фасад. 10. Чалити. 11. Сафут. 12. Къамиш.

Цийи кархана

Бикеханум АЛИБЕГОВА

22-августдиз Дагъустандин экономикадин уьмуьрда лишанлу вакъиа хъана: республикадин меркезда 10 гектардин майдандал ширинлухар акъудай «Юнион» фабрика ачухна. Карханади йиса юкьван гьисабдалди 12 агъзур тонндив агакьна суьрсет акъуддайвал я. Инвесторди и проектдиз 2,8 млрд манат чара авуна.

Цийи карханадин бине кутунвайди чи ватангъли, Ахцегъ райондин Чеперин хуьрай тир Абдулагъ Девришбеков я. Къейд

ийин хъи, ширинлухрин базарда виликдай адан диде-бубадини кьвалахна. Фабрикади суьрсет асул гьисабдай аялар патал акъудда: манпасияр, гъар жуьредин кьенфетар, мармалатар, вафлияр ва масабур. Малум хъайивал, ина кьвалахдайбуру патал 110 чка арадал гьидайвал я.

Фабрика ачухунин мярекатда РД-дин Гьукуматдин Председатель Мегъамед Рамазанова иштиракна. Чехи проект кьилиз акъуднавайбурухъ галаз санал ада яру цирх шад гьалара атлана. И кархана чи ватангълийри Махачкьалада эцигнавай чехибурукай сад я.

Мубаракрай!

Чи мухбир

Лезги гьикаятчи Сардар АБИЛАКАЙ «Славянское слово» фестивалдин лауреат хъана.

ФЛНКА-дин пресс-кьуллугъди хабар гузвайвал, мукьвара Подмосковьедэ адебиятдин международный дережадин IX лагъай «Славянское слово» фестивалдин нетижаяр кьуниз талуькарнавай мярекат кьиле фена.

«Малая проза» номинацияда 1-чкадиз Лезги писателрин союздин председатель, филологиядин илимрин кандидат Сардар Абил лайихлу хъана. Адан кьелемдикай хкатнавай гьикайирин «Дармовой доход» кваталдиз жюриди виниз тир кьимет гана.

Къейд ийин хъи, фестиваль Кириллани Мефодиян тварар

рихъ галай писателрин международный союзди тешкилнавай.

«Лезги газетдин» редакцияди фадлай газетдихъ галаз алакьаяр хуьзвай Сардар Абилаз и агалкьун мубаракзава ва адахъ яратмишунрин рекъе мадни чехи куклушар муьтлуьгъардай кьуватар, мумкинвилер хъана кланзава.

Сканворд

Туькьуьрайди – К. ФЕРЗАЛИЕВ

